

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DENETİMLİ SERBESTLİK TEN YARARLANAN KİŞİLERİN İŞ VE MESLEK
İHTİYAÇLARININ İNCELENMESİ: YALOVA İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
BAYKUL ALTIN

Enstitü Ana Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Politika

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hacı Yunus TAŞ

Ekim – 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DENETİMLİ SERBESTLİKTE YARARLANAN KİŞİLERİN İŞ VE MESLEK
İHTİYAÇLARININ İNCELENMESİ: YALOVA İLİ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
BAYKUL ALTIN**

Enstitü Ana Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Politika

Bu tez ....../....../.... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Prof. Dr. Hacı Yunus TAŞ	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Tuncay GÜLOĞLU	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. İbrahim SUBAŞI	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

BEYAN

Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezanın İnfazına Karar Verilen Hükümlülerin İş ve Meslek İhtiyaçlarının Retrospektif İncelenmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 97 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 22/10/2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen iThenticate intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %16'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

Kaynakça hariç,

Alıntılar dâhil,

5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Baykul ALTIN

Öğrenci Numarası : 157205018

Ana Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Programı : Sosyal Politika

Türü : ( ) Proje (X) Yüksek Lisans Tezi ( ) Doktora Tezi

Taramayı Yapan Arş. Gör.

(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)

Danışman

(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)

ÖNSÖZ

Bu çalışmada bana destek olan ve yardımlarını esirgemeyen en başta danışman hocam Doç. Dr. Hacı Yunus TAŞ'a, 2006 yılından beri Yalova Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde uzman psikolog olarak görev yapan manevi destekçim Duygu ALTIN'a ve diğer Yalova Denetimli Serbestlik Müdürlüğü çalışanlarına, birbirinden değerli S.B.E bölüm hocalarım Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY'a, Prof Dr. Tuncay GÜLOĞLU'na, Prof.Dr. Mehmet KARAKAŞ'a, Doç. Dr.Muharrem ES'e, Doç. Dr. Orhan KOÇAK'a ve adlarını tek tek sayamayacağım Sosyal Politika bölümü sınıf arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

Baykul ALTIN

24/05/2019

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLOLAR.....	viii
ŞEKİLLER.....	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Suç Kavramı.....	3
1.2.1. Suç Kavramının Gelişimi.....	3
1.2. Denetimli Serbestlik.....	4
1.2.1. Denetimli Serbestlik Nedir?.....	5
1.2.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Tarihsel Gelişimi.....	6
1.2.3. Denetimli Serbestlik Mevzuat Hükümleri.....	8
1.2.4. Türkiye’de Denetimli Serbestlik.....	10
1.2.5. Denetimli Serbestlik Tarihçesinin Karşılaştırmalı Olarak Ele Alınması.....	10
1.2.6. Uygulamalar Anlamında Ülke Sistemlerinin Karşılaştırılması.....	13
1.2.7. Denetimli Serbestlik Sisteminin Amacı ve Önemi.....	13
1.2.8. Denetimli Serbestlik Sisteminin Sosyal Hedefleri.....	15
1.2.9. Denetimli Serbestlik ve Yeniden Suç İşleme.....	17
1.2.10. Denetimli Serbestlik Personelinin Karşılaştığı Zorluklar.....	18

BÖLÜM 2. ESKİ HÜKÜMLÜLERDE MESLEKİ EĞİTİM, İŞSİZLİK ve İSTİHDAM

2.1. Eski Hükümlü Kavramı.....	20
2.2. İşsizlik Kavramı.....	21
2.2.1. İşsizlik ve Eğitim Durumu Arasındaki İlişki.....	22
2.3. İstihdam Kavramı.....	22
2.4. Mesleki Eğitim Kavramı.....	23

2.5. Eski Hükümlü İstihdamının Önemi.....	26
2.6. Eski Hükümlü İstihdamının Tarihsel Gelişimi.....	26
2.6.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	26
2.6.2. Cumhuriyetin İlanından Sonraki Dönemde Yaşanılan Gelişmeler.....	27
2.7. Farklı Ülkelerde Eski Hükümlülere Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar.....	27
2.7.1. Anglo-Sakson Refah Rejimleri.....	27
2.7.1.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	27
2.7.1.2. İngiltere.....	28
2.7.2. İskandinav Refah Rejimleri.....	30
2.7.2.1. Norveç.....	30
2.7.2.2. İsveç.....	30
2.7.2.3. Danimarka.....	31
2.7.3. Kıta Avrupası Refah Rejimleri.....	31
2.7.3.1. Almanya.....	31
2.7.3.2. Hollanda.....	32
2.7.3.3. Fransa.....	32
2.7.4. Uzak Doğu Ülkeleri.....	32
2.7.4.1. Singapur.....	32
2.7.4.2. Japonya.....	33
2.8. Türkiye’de Eski Hükümlülere Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar.....	33
2.8.1. Eski Hükümlünün Çalışma Hayatına Girmeden Önceki Faaliyetler.....	33
2.8.2. Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri.....	34
2.8.3. Okuma-Yazma ve Temel Eğitim Programları.....	34
2.8.4. Lise ve Temel Eğitim Programları.....	34
2.8.5. İş ve Meslek Kazandırma Faaliyetleri.....	35
2.8.6. İşyurtları Programı.	35
2.8.7. İşyurtlarının Kuruluş Amacı ve Görevi.....	35
2.8.8. İşyurtlarındaki Çalışma Alanları.....	36
2.8.9. İşyurtları Dışında Çalışmalar.....	36
2.8.10. Hükümlüye Tahliye Öncesi ve Sonrası Yardım Faaliyetleri	36
2.8.11. Salıverilme Öncesi Yardım Faaliyetleri.....	37

2.9. Eski Hükümlü İstihdamı Konusundaki Mevzuat Hükümleri.....	37
2.9.1. 854 sayılı Deniz İş Kanunu.....	38
2.9.2. 931 sayılı İş Kanunu.....	38
2.9.3. 1471 sayılı İş Kanunu.....	38
2.9.4. 4857 sayılı İş Kanunu.....	39
2.9.5. 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu.....	40
2.10. Eski Hükümlüler, Mesleki Eğitim ve Girişimcilik.....	40
2.11. Eski Hükümlü İstihdamında Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Rolü: Koruma Kurulları.....	40
2.11.1. Salıverilme Sonrası Koruma ve Yardım Faaliyetleri.....	41
2.12. İŞKUR Mesleki Eğitim Çalışmaları ve Projeleri.....	41
2.13. Eski Hükümlü İstihdamında Karşılaşılan Güçlükler.....	44
2.14. İstihdam ve Suç İşleme İlişkisi.....	47
2.15. İstihdam ve Yeniden Suç İşleme İlişkisi	48

BÖLÜM 3. DENETİMLİ SERBESTLİKTEN YARARLANAN KİŞİLERİN ARAŞTIRMA BULGULARI VE ANALİZLERİ

3.1. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri.....	50
3.1.1. Araştırmanın evreni.....	50
3.1.2. Araştırmanın hipotezleri.....	50
3.1.3. Kullanılan gereçler.....	50
3.1.3.1. Bilgilendirilmiş gönüllü olur formu.....	50
3.1.3.2. Araştırma ve değerlendirme formu.....	51
3.2 Araştırmanın Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Güçlükler.....	51
3.3. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular.....	52
3.3.1. Katılımcıların çocuk sahibi olma durumuna ilişkin bulgular.....	53
3.3.2. Katılımcıların askerlik durumuna ilişkin bulgular.....	53
3.3.3. Katılımcıların dövme sahibi olma durumuna ilişkin bulgular.....	54
3.3.4. Katılımcıların kim tarafından büyütüldüklerine ilişkin bulgular.....	54
3.3.5. Katılımcıların arkadaşları arasında alkol/madde kullanım durumuna ilişkin bulgular.....	55

3.4. Katılımcıların meslek durumuna ilişkin bulgular.....	55
3.5. Katılımcıların iş durumuna ilişkin bulgular.....	55
3.6. Katılımcıların 6 ay sonraki iş ve meslek durumuna ilişkin bulgular.....	56
3.7. Katılımcıların geçim durumuna ilişkin bulgular.....	57
3.8. Katılımcıların ekonomik zorluk durumuna ilişkin bulgular.....	57
3.9. Katılımcıların genel ekonomik durumuna ilişkin bulgular.....	58
3.10. Katılımcıların sosyal güvence durumuna ilişkin bulgular.....	58
3.11. Katılımcıların sağlık durumuna ilişkin bulgular.....	59
3.11.1. Katılımcıların özür durumuna ilişkin bulgular.....	59
3.11.2. Katılımcıların intihar durumuna ilişkin bulgular.....	59
3.11.3. Katılımcıların hastalık durumuna ilişkin bulgular.....	59
3.11.4. Katılımcıların psikiyatrik tedavi öykülerine ilişkin bulgular.....	60
3.11.5. Katılımcıların kendine zarar verme davranışına ilişkin bulgular.....	60
3.11.6. Katılımcıların güncel psikiyatrik tedavi durumlarına ilişkin bulgular.....	61
3.12. Katılımcıların Alkol/Madde Kullanımı ve Kumar Oynama Durumlarına İlişkin Bulgular.....	61
3.12.1. Katılımcıların alkol kullanımına ilişkin bulgular.....	61
3.12.2. Katılımcıların madde kullanımına ilişkin bulgular.....	61
3.12.3. Katılımcıların kumar oynama durumlarına ilişkin bulgular.....	62
3.13. Suça İlişkin Bulgular.....	62
3.13.1. Katılımcıların ilk hüküm aldığı yaşa ilişkin bulgular.....	62
3.13.2. Suç işleme nedeni/ motivasyonlarına ilişkin bulgular.....	63
3.13.2.1. Güncel suç motivasyonu cinsel unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular.....	63
3.13.2.2. Güncel suç motivasyonu alkol/madde kullanımını içeren hükümlülere ilişkin bulgular.....	63
3.13.2.3. Güncel suç motivasyonu ruh haliyle ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular.....	63
3.13.2.4. Güncel suç motivasyonu travmatik unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular.....	64

3.13.2.5. Güncel suç motivasyonu kurban olmayla ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular.....	64
3.13.2.6. Güncel suç motivasyonu ekonomik unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular.....	65
3.11.2.7. Güncel suç motivasyonu töreyle ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular.....	65
3.11.2.8. Güncel suç motivasyonu antisosyal unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular.....	65
3.11.2.9. Başkalarının kabahati olarak değerlendirmelerine ilişkin bulgular.....	66
3.14. Katılımcıların Yanıtlarının Güvenilir Olma Durumuna İlişkin Bulgular.....	66
3.15. Katılımcıların 6 Ay İçerisindeki İş Durumlarındaki Değişime Yönelik Çapraz Tablo Analiz Sonuçları.....	67
3.16. Eğitim Durumu ile 6 Sonraki İş Durumu Arasındaki İlişki.....	67
TARTIŞMA.....	67
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	69
KAYNAKÇA.....	72
EKLER.....	79
ÖZGEÇMİŞ.....	83

TABLÖLAR

Tablo 1. Cezaevine giren, çıkan ve DS'den yararlanan kişi sayısının yıllara göre dağılımı	12
Tablo 2. Türkiye'de yıllar itibariyle genel işsizlik oranı	21
Tablo 3. Türkiye'de eğitim düzeylerine göre iş gücüne katılım oranları ve işsizlik oranları	22
Tablo 4. Türkiye'de Sektörlerin İstihdam İmkânı Sağlama Gücü	23
Tablo 5. İstihdam Garantili Mesleki Eğitim Kursları ve Katılımcı Sayısı (2003-2014)...	24
Tablo 6. Yıllara göre Eski Hükümlü Kamu Sektörü-Özel Sektör İstihdamı	25
Tablo 7. Yıllara Göre Açılan Meslek Kursları ve Eski Hükümlü Katılım Durumu	42
Tablo 8. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular	52
Tablo 9. Katılımcıların çocuk sahibi olma durumuna ilişkin bulgular	53
Tablo 10. Katılımcıların askerlik durumuna ilişkin bulgular	53
Tablo 11. Katılımcıların dövme sahibi olma durumuna ilişkin bulgular	54
Tablo 12. Katılımcıların kim tarafından büyütüldüklerine ilişkin bulgular	54
Tablo 13. Katılımcıların arkadaşları arasında alkol/madde kullanım durumuna ilişkin bulgular	55
Tablo 14. Katılımcıların meslek durumuna ilişkin bulgular	55
Tablo 15. Katılımcıların iş durumuna ilişkin bulgular	56
Tablo 16. Katılımcıların 6 ay sonraki iş durumuna ilişkin bulgular	56
Tablo 17. Katılımcıların 6 ay sonraki meslek durumuna ilişkin bulgular.....	57
Tablo 18. Katılımcıların geçim durumuna ilişkin bulgular	57
Tablo 19. Katılımcıların ekonomik zorluk durumuna ilişkin bulgular	58
Tablo 20. Katılımcıların genel ekonomik durumuna ilişkin bulgular	58
Tablo 21. Katılımcıların sosyal güvence durumuna ilişkin bulgular	58
Tablo 22. Katılımcıların özür durumuna ilişkin bulgular	59
Tablo 23. Katılımcıların intihar durumuna ilişkin bulgular	59
Tablo 24. Katılımcıların hastalık durumuna ilişkin bulgular	60
Tablo 25. Katılımcıların psikiyatrik tedavi öykülerine ilişkin bulgular.....	60
Tablo 26. Katılımcıların kendine zarar verme davranışına ilişkin bulgular.....	60
Tablo 27. Katılımcıların güncel psikiyatrik tedavi durumlarına ilişkin bulgular.....	61

Tablo 28. Katılımcıların alkol kullanımına ilişkin bulgular.....	61
Tablo 29. Katılımcıların madde kullanımına ilişkin bulgular	61
Tablo 30. Katılımcıların kumar oynama durumlarına ilişkin bulgular	62
Tablo 31. Katılımcıların ilk hüküm aldığı yaşa ilişkin bulgular	62
Tablo 32. Güncel suç motivasyonu cinsel unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular..	63
Tablo 33. Güncel suç motivasyonu alkol/madde kullanımını içeren hükümlülere ilişkin bulgular	63
Tablo 34. Güncel suç motivasyonu ruh haliyle ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular	64
Tablo 35. Güncel suç motivasyonu travmatik unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular	64
Tablo 36. Güncel suç motivasyonu kurban olmayla ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular	64
Tablo 37. Güncel suç motivasyonu ekonomik unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular	65
Tablo 38. Güncel suç motivasyonu töreyle ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular	65
Tablo 39. Güncel suç motivasyonu antisosyal unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular	65
Tablo 40. Başkalarının kabahati olarak değerlendirmelerine ilişkin bulgular.....	66
Tablo 41. Katılımcıların Yanıtlarının Güvenilir Olma Durumuna İlişkin Bulgular.....	66

ŞEKİLLER

Şekil 1. Denetimli Serbestlik Müdürlüklerine İnfaz İçin Gelen Karar Sayılarının Dağılımı	12
Şekil 2. Katılımcıların yanıtlarının güvenilirliğine ilişkin değerlendirme.....	51
Şekil 3. Katılımcıların 6 ay içerisindeki iş durumlarındaki değişime yönelik çapraz tablo analiz sonuçları	67

KISALTMALAR LİSTESİ

ARDEF	: Araştırma ve Değerlendirme Formu
CİK	: Ceza ve İnfaz Kurumu
CTE	: Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü
DS	: Denetimli Serbestlik
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Md.	: Madde
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
KKEHİAUH	: Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü İşçi Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
vb.	: ve benzeri

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Denetimli Serbestlikten Yararlanan Kişilerin İş ve Meslek İhtiyaçlarının İncelenmesi:Yalova İli Örneği	
Tezin Yazarı: Baykul ALTIN	Danışman: Prof. Dr. Hacı Yunus TAŞ
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) +84(tez)
Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Bilim Dalı: Sosyal Politika
İşsizlik toplumsal bir sorun olmakla birlikte dezavantajlı gruplar için daha büyük bir risk faktörü oluşturmaktadır. Söz konusu dezavantajlı gruplar arasında görülen eski hükümlülerin suç işleme motivasyonları arasında ekonomik nedenler olabildiği gibi; istihdam, literatür çalışmalarına bakıldığında suç işleme açısından koruyucu bir faktör olarak görülmektedir. Bu çalışmada denetimli serbestlik altında olan eski hükümlülerin iş ve meslek ihtiyaçlarının belirlenmesi, bireylerin hayatlarındaki iş ve meslek durumlarıyla ilişkili olabilecek farklı değişkenlerle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma basit tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 200 yükümlünün verilerinin incelenmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Öncelikle bireylerle yüz yüze yapılan görüşme sonucunda gönüllü olanların konuyla ilişkili ihtiyaçlarını içeren ARDEF yanıtları incelenmiştir. Veriler SPSS programıyla analiz edilmiş, frekans analizi ve çapraz tablo analizi yöntemlerine başvurulmuştur. Katılımcıların 10'u kadın, 190'ı erkekti. Yaş ortalaması 40.03±11.269 idi. 106'sı evli, 52'si bekar, 21'i dul bekar, 21'i boşanmış bekarı. 33'ünün Denetimli Serbestlik sürecini kısmen olumsuz etkileyebilecek bir hastalığı vardı. 60'ında dövme, 7'sinde intihar öyküsü mevcuttu.15'i ilk hüküm giydiğinde 18 yaşın altındaydı. Suç işleme nedeni/motivasyonları incelendiğinde, 5 kişinin cinsel, 67 kişinin alkol ve uyuşturucu, 90 kişinin ise ekonomik sebeplerle suç işlediği görüldü. Katılımcılardan 80 kişinin ilköğretim mezunu olduğu, üniversite mezunu kişi sayısının 12 olduğu görüldü. 176 kişi meslek sahibi olduğunu belirtmekte iken, düzenli işe sahip kişi sayısı 72, çalışmadığını belirten kişi sayısı 78 idi. 66 kişi aile desteği ile geçimini sağladığını belirtirken çalıştığı meşru işle geçimini sağladığını belirten kişi sayısı 89 idi. 20 kişi ekonomik durumunu iyi olarak tanımlarken, 146 kişi orta, 30 kişi kötü olarak tanımladı. 6 ay sonra ulaşılan 137 kişi ile yapılan değerlendirmede, denetimli serbestlik süreci içerisinde geçirilen 6 ay içerisinde düzenli çalışan kişi sayısının 47'den 81'e yükseldiği görüldü. Denetimli serbestlik altında olan bireylerin istihdam ihtiyacı öncelikli görülmektedir. Denetimli serbestlik süreci içinde istihdam imkanlarını arttığı, düzenli iş sahibi olanlarda artış görüldüğü tespit edilmiştir. Temel ihtiyaçlar ve cezaevinden tahliye oldukları süredeki yüksek istihdam ihtiyacı göz önünde bulundurulduğunda istihdama yönelik çalışmalara ağırlık verilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar bireyler meslek sahibi olduklarını ifade etseler de, eğitim seviyesinin düşük olduğu dikkate alındığında, eğitim seviyesini yükseltmeye yönelik yapılacak faaliyetlerin suç önleme anlamında önem arzettiği değerlendirilmektedir.	
Anahtar Kelimeler: Denetimli serbestlik, istihdam, eski hükümlü	

Yalova University Insitute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Investigation of Employment and Vocational Needs of Offenders Under Probation as An Alternative for Imprisonment: Yalova Sample	
Thesis Author: Baykul ALTIN	Advisor: Prof. Dr. Hacı Yunus TAŞ
Date of Acceptance:	Total Number of Pages: x (pre text) + 84 (main body)
Department: Labour Economics and Industrial Relations	Field of Study: Social Policy
Unemployment is an important risk factor for disadvantaged groups as well as it is a community problem. While ex-offenders, who are among those disadvantaged groups, can have motivation for crime due to economical reasons; in literature it is also seen that employment can be a protective factor for offending. In this study, it is aimed to determine employment and vocational needs of ex-offenders under probation and to evaluate several variables that can be related to their work and vocational status. The study is performed by investigation of data about 200 probationers that are chosen by random sampling method. After the face to face interviews with individuals, ARDEF forms including related needs of those who are volunteers are investigated. Data is analized by SPSS programme, frequency analysis and crosstabs are performed. 10 of the participants were women, 190 of them were men. Avarage age was 40.03±11.269. 106 of participants were married, 52 were single, 21 were divorced, 21 were widow. 33 of participants had an illness which can partially affect the probation process. 60 of them had a tattoo, 7 had a suicide history. 15 of them were under 18 when they had their first sentence. When reasons/motivation for curent crime are examined, 90 people committed a crime due to economic reasons, 5 for sexual and 67 had a alcohol/drug use related crime. 80 of participants were graduated from primary school, number of university graduates were 12 .As 176 people said that they had a vocation, the number of people who had a regular job were 72, number of unemployed people were 78. 66 people stated that they lived on by family support. Number of people who stated that they lived on by their legal job were 89. About economic level, 20 people defined themselves in good condition, 146 people defined in moderate condition and 30 people in bad condition. Evaluation results with 137 people who could be accessed after 6 months showed that the number of people having a regular job increased from 47 to 81 within probation period of 6 months. It is seen that employment needs of offenders under probation is a priority. Within probation process, it is seen that employment opportunities for offenders increase, the number of people who are employed gets higher. Regarding basic needs and high necessity for employment after being released from prison, importance of employment work can be more easily seen. Although individuals state that they have a profession, regarding low educational level, it is evaluated that activities for increasing educational level are important in terms of crime prevention.	
Keywords: probation, ex-offender, employment	

GİRİŞ

Sosyal politikalar, devletlerin insanların refah içerisinde yaşamaları adına bir takım tedbirler almasına olanak sağlama şekilleridir. Sosyal politikalar aracılığıyla öncelikli olarak engelli bireyler, yaşlılar, eski hükümlüler vb. dezavantajlı gruplara yardımcı olunması hedeflenmektedir. Bu çalışmanın konusu olarak eski hükümlüler ele alınacaktır. Eski hükümlü; bir yıldan daha uzun süreli hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı cezaevine girmiş olan veya ceza süresinden bağımsız olarak devlet memuru olmaya engel bir suçtan hüküm giymiş ve cezasını infazını tamamlayan, cezası ertelenmiş olan, koşullu şekilde salıverilen, ömür boyu kamu hizmetlerinden yasaklı olarak tanımlanan kesimdir (www.ışkur.gov.tr, 2019). 1475 sayılı kanunda yer alan eski hükümlü çalıştırmaya dair yükümlülük, 1983 yılında gerçekleştirilen 1869 sayılı kanunun 25. maddesi ile “Çalışma Zorunluluğu” haline getirilmiş, eski hükümlüleri çalışma yükümlülüğünden ayrı bir şekilde değerlendirilmiştir. 50’den fazla çalışanı olan işyerlerinin bu yükümlülük dâhilinde olduğu belirtilmiştir. 2008 yılında gerçekleştirilen mevzuat değişikliği ile 4857 sayılı İş Kanundaki değişiklik yapılması yoluyla, özel sektörün eski hükümlü çalışma zorunluluğu kaldırılmış, yalnızca kamu sektörü için bir zorunluluk haline getirilmiştir. 4857 sayılı söz konusu kanun değişikliği ile eski hükümlülerin iş bularak çalışma hayatına dâhil olmaları daha güçleşmiş olmaktadır. Bundan dolayı devletlerin hükümlülerin salıverilme sonrası toplumla bütünleşme amacına yönelik olarak sosyal politikalar geliştirmesi gerekli görülmektedir. Eski hükümlülere yönelik olarak geliştirilen sosyal politikaların ne kadar etkin olacağı, cezaevi süreci ve sonrası için verilen mesleki eğitimlerin zenginliği ve söz konusu süreçlerin ne kadar verimli geçirildiği ile doğru orantılıdır. Çalışmamızda söz konusu sosyal politikalar kapsamında yürütülen eğitim ve meslek faaliyetleri, eski hükümlülerin ilgili konulardaki ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları yordayan faktörler gibi konulara değinilecektir. Hükümlülerin ilgili sorunları, cezaevi sürecinde ve sonrasında katıldıkları mesleki eğitimler, denetimli serbestlik sürecinde istihdam üzerine ilgili kuruluş faaliyetleri, tahliye öncesi ve sonrası durumlardan söz edilecektir. İŞKUR, Koruma Kurulları vb. eski hükümlülere yönelik faaliyetlerle ilgili bilgiler güncel istatistiki veriler ile birlikte değerlendirilecektir. Son olarak eski hükümlü sorununa yönelik olarak ilgili konulardaki çözüm ve öneriler sunulacaktır.

Çalışma üç ana bölümden oluşmakla birlikte, çalışmamızın ana teması; eski hükümlü ve istihdam konusudur. İlk bölümde konuya ilişkin kavramlar açıklanırken, ikinci bölümde ilgili kavramlara ilişkin literatüre istatistiki veriler ışığında değinilmektedir. Son bölümde ise bulgular ve bulgular ışığında elde edilen sonuç ve öneriler ele alınacaktır.

Çalışmanın Konusu

Çalışmanın konusu, eski hükümlülerin topluma entegrasyonlarında önemli bir konu olarak görülen iş ve meslek ihtiyaçlarının araştırılması, bu durumun denetimli serbestlik sürecinin başında ve 6 ay sonrasında nasıl olduğunun karşılaştırmalı olarak ele alınarak sürecin değerlendirilmesi, çalışmaya dâhil edilen 200 eski hükümlünün iş ve meslek ihtiyaçlarının yanı sıra bunlarla ilişkili olabilecek sosyo demografik değişkenlerin incelenmesidir.

Günümüz toplumunda işsizlik en önemli sorunlardan biri olarak göze çarpmaktadır. Normalde bir insanın iş bulması zor olabilmekteyken, eski hükümlü ve engelli kişiler gibi dezavantajlı gruplar için daha zor olmaktadır. Eski hükümlülerin topluma kazandırılmaları ve uyumu için hayatlarını devam ettirmelerini sağlayan en önemli faktörlerden biri istihdam konusudur. Bu nedenle bu çalışmada eski hükümlülerin istihdamı konusu ele alınmıştır

Çalışmanın Önemi

Denetimli serbestlik uygulamalarında yer alan rehabilitasyona yönelik faaliyetler yükümlü açısından önem taşımaktadır. Denetimli serbestlik dört duvar arasına hapsedilmeksizin ve sosyal hayattan kopmadan cezanın infazı anlamına geldiğinden gelecekte suç işleme oranını azaltıcı etki yapması olası görülmektedir. Yükümlünün diğer suça karışan bireylerle birlikte yaşamadan kendi iç dünyasında muhakemede bulunması sağlanarak olumlu düşünmeye yönlendirilebilecektir. Bu yolla yükümlünün yeniden suça karışması önlenebilir. Söz konusu alternatiflerin topluma kazandırma hususunda önemli katkılar sağlayacağı ifade edilebilecektir.

Günümüzde hükümlülerin yeniden topluma kazandırılması toplumsal düzen ve refah açısından önemli bir bileşen olarak görülmektedir. Bu bağlamda, eski hükümlülerin topluma kazandırılması amacına yönelik hizmet eden denetimli serbestlik sistemindeki eski hükümlülerin en önemli ihtiyaçları arasında yer alan iş ve meslek ihtiyaçlarının tespit edilmesi, ihtiyaç duyulanan öncelikli olarak iş mi yoksa meslek mi olduğunun ortaya konulması ve buradan hareketle eski hükümlüler için neler yapılması gerektiğinin belirlenmesi yoluyla onlara destek olunması açısından bu çalışma önem teşkil etmektedir. Çalışmanın diğer bir önemli yönü, bu alanda gelecekte yapılacak çalışmalara ve literatüre sağlayacağı katkıdır.

Çalışmanın Amacı

Söz konusu çalışmada, eski hükümlülerin iş ve meslek ihtiyaçlarının belirlenmesi, bu konuda yapılan çalışmaların yeterli olup olmadığının araştırılması ve buna ilişkin geliştirilebilecek sosyal politikaların önerilmesi amaçlanmaktadır.

Tüm açıklamalardan hareketle, denetimli serbestlik kapsamında yer alan eski hükümlülerin iş ve meslek ihtiyaçlarının değerlendirilmesi bu çalışmada ana sorunsaldır. Bu çalışmada temel problemten yola çıkarak, denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında yürütülen iyileştirme faaliyetleri doğrultusunda hükümlülerin topluma yeniden uyum sürecinde söz konusu ihtiyaçlarının değişiklik gösterip göstermediğini değerlendirmek amaçlanmaktadır.

BÖLÜM 1.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Suç Kavramı

Çalışmamıza suç, denetimli serbestlik, eski hükümlü kavramları tanımlanarak başlanacaktır. Söz konusu kavramlardan ilk olarak suç kavramı incelendiğinde, farklı bilim adamlarınca tarafından farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Bunlardan; Seligman ve Johnson; “küçük veya büyük bir sosyal grubun, üyeleri tarafından iyi ve yararlı diye kabul edilmiş bulunan inançların, geleneklerin, örf, adet ve kurumların dayandıkları kurallara aykırı olarak işlenmiş bulunan anti-sosyal bir davranış” olarak suç tanımlamaktadır (Yavuzer, 1996: 5). Demirbaş’a göre ise suç, en genel haliyle, “topluma verdiği zararlı etkilerinden dolayı hukuken yasaklanan ve ceza ile tehdit edilen kusurlu ruhi-bedeni insan davranışı”dır (2012: 5).

Sosyal bir davranış olarak değerlendirilen suç, toplumun geçirdiği değişimlere paralel olarak değişim göstermektedir. Örneğin, bazı toplumlarda kürtaj ve pornografi önceleri suç olarak kabul görürken artık suç olarak kabul edilmemektedir. Bununla beraber, suçun tanımında belirleyici olan, toplumun suç davranışına yönelik hukuki tanımı kapsamında yapılan davranışlara Suçun evrensel bir tanımının yapılamamış olmasının sebebi budur (Picca, 1995: 14). Günümüzde sosyal bilimlerin tanımına göre suç, sosyal normlardan sapma olarak değerlendirilmektedir. Sonuç olarak suçlu birey, kendisi ile toplumsal normları dengelemekte başarısız olarak görülmektedir (Dönmezer, 1994: 46).

İnsan hayatı boyunca bazı nedenlere bağlı olarak kanuna karşı gelerek suça karışılması söz konusu olabilmektedir. Suç işlemenin sonuçlarına bakıldığında ise, tarih boyunca farklı yaptırımlarla sonuçlandığı görülmektedir. Bazı toplumlarda suçun yaptırımı olarak suça karışan bireyin vücudunun bir uzvunun kesilmesi yoluna gidilmiş ya da kişinin suç işlediğine dair bir işaretinin olması gibi cezalara başvurulmuştur. Dini yaptırımlara bakıldığında ise karşılığının günah olduğu görülmektedir. Modern dünyada cezai yaptırımlar özgürlüğün kısıtlanması şeklinde uygulanmaktadır. Burada suçlunun ıslah edilmesi amaçlanmaktadır. Suçlunun hapsedilmesi sürecinde tutuklu, hükümlü ve eski hükümlü olma durumu söz konusudur. Bu kavramlardan ilki olan tutuklu kavramı, hapsedilen ancak henüz hakkında hüküm verilmemiş, yargılama süreci devam eden kimse anlamına gelmektedir.

Hükümlü en basit tanımı ile mahkemece kanunen suç sayılan bir eylemden dolayı hüküm verilmiş kimsedir. Başka bir deyişle; suç içeren bir davranıştan dolayı hüküm giymiş ve cezaevine alınan kişidir. Verilen cezanın kesinleşmesinden itibaren tahliye olduğu süre arasında geçen zamana ise hükümlülük süreci denilmektedir (Kara, 2014: 4).

1.1.1. Suç kavramının gelişimi

Suç olgusu devletlerin oluşumundan daha eski bir kökene sahiptir. Suçlar zaman içinde farklı koşullara göre şekil almıştır. Bu kapsamda, ilkel toplumlar incelendiğinde, yüksek güçlerin kötülük yapılması sonucunda ilgili kişileri cezalandıracaklarına inanılmıştır. Fakat bazı durumlarda bunun hemen gerçekleşmediğinin görülmesi üzerine, toplum tarafından müdahale edilmesi gerekli görülmüş ve bu şekilde felaketlerin ve kıtlıkların

önüne geçilebileceğine inanılmıştır (Dönmezer, 1994: 55). İleriki zamanlarda suç, din bazında tanımlanmış ve günah işleyenlerin aynı zamanda topluma zarar vererek yüksek güce karşı çıktıkları düşünülmüştür. Bu noktada ceza verilmesindeki amaç, günah işlenmesinin önüne geçilmesidir. Günümüzdeki ceza infaz sisteminin temelini oluşturan bu bakış açısına göre, ıslah edilme amacına yönelik olarak hücre hapsi verilmesi ya da mabette çalışma uygulaması yerinde görülmektedir. (Picca, 1995: 78–79).

Suçun dini etkilerden uzaklaşarak laikliğe göre şekillendirilmesi 18. yy’ın başlarına tekabül etmektedir. Suç bazında ele alınması gerekenin mağdur ve toplum ilişkisi olduğu inancı baskın hale gelmiştir. Bu değişimde önemli bir faktörün ise 1764 yılında yayımlanan Beccaria’nın “Suçlar ve Cezalar Üzerine” adlı eseri olduğu görülmektedir (Picca, 1995: 79). Beccaria, suçun belirleyicisi ve cezalandırıcısı olarak devleti görmektedir. Cezanın amacı suç tekrarına yönelik olarak caydırıcılıktır. Günahın yaptırımı gibi kavramlar ön planda olmaktan uzaklaşmıştır. Beccaria’ya göre, söz konusu caydırma etkisinin suçun sert olmasıyla değil kesin olmasıyla sağlanabileceği esastır. Beccaria Rasyonel Tercih Teorisinin öncüsüdür. Bu teoriye göre insanlar rasyonel bireylerdir ve düşündükleri şey bireysel faydalarıdır, acılarına ve hazlarına göre hareket ederler. Buradan hareketle, suç davranışının cezaya yönelik korkuyla şekillendirilebileceğini savunmuştur. İnsanları yönlendiren onların acıları ve hazlarıdır; bu yüzden bireylerin davranışları ceza korkusuyla kontrol edilebilir. Pozitivizmi savunan yazarların öncesinde gelen Moore ve Rousseau gibi kimi düşünürler suçu sosyal bir olay olarak değerlendirmektedirler.

19. yy başlarına gelindiğinde ise Call, Lavater, Esquival gibi pozitivizmin ilk öncüleri suça karışan bireyin fiziksel ve psikolojik özelliklerini ele almışlardır. Kriminolojinin diğer adıyla suç biliminin bu modellerin göre suçlu kişi hastadır çünkü rasyonel kişi diğer insanları incitmez. Fakat biyolojik açıdan suçun inceleyen ve suçluları genetik veya fizyolojik açıdan değerlendiren çalışmalar pozitivist yaklaşımda yer bulmamıştır (Dönmezer, 1994: 3). 19. yy’ın ikinci yarısına gelindiğinde ortaya çıkan kriminoloji sayesinde suç analizi daha derin bir şekilde gerçekleştirilmiş ve bu durum suçludan ziyade suç olgusuna odaklanmayı beraberinde getirmiştir. 21.yy’da sosyal bilimlere göre suç artık sosyal normlardan sapan eylemler olarak görülmektedir. Suçlu toplumun dışladığı kişi olmaktan ziyade, kendisi ile toplumsal normları dengede tutamamış kişi olarak değerlendirilmektedir (Picca, 1995: 7–8).

1.2. Denetimli Serbestlik

Denetimli serbestlik, 2005 yılından beri ülkemizde uygulanan ancak kökeni çok eskilere dayanan bir sistemdir. Türkiye’deki denetimli serbestlik hizmetleri “Denetimli Serbestlik Hizmetleri Geliştirilmesi Projesi” kapsamında İngiltere modeli örnek alınarak oluşturulduğundan, İngiltere ile kıyaslamalı şekilde sistem değerlendirilecektir (Yakışır, 2006:64). Denetimli serbestlik sisteminin iki temel rolü söz konusudur. Bunlardan biri bireyin davranışının bedelini ödediği bir cezalandırma mekanizması olmak iken, bir diğeri ise bireyin mahrum olduğu toplumsal kaynaklara erişimini sağlamaktır (McNeill, 2011:19).

Denetimli serbestlik süresi boyunca kişinin uyması gereken birçok yükümlülük bulunabilir. Bu yükümlülükler arasında, alkol veya madde kullanımına ilişkin tedavi tedbirine tabi tutulma, mağdurun uğradığı zararı giderme, kamu yararına çalışma, öfke kontrolüne yönelik destek alma, psikiyatrik destek, elektronik takip, ev hapsi uygulaması ya da mahkemece uygun görülen herhangi bir başka yükümlülük olabilir (Mancini, 2006:4).

1.2.1. Denetimli serbestlik nedir?

Denetimli serbestlik, "Mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim ve denetleme planı doğrultusunda şüpheli, sanık veya hükümlünün toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulamayı" ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle denetimli serbestlik, hükümlülerin suç işlemesine neden olan davranışlarının düzeltilerek, tekrar suç işlemelerinin önlenmesi, ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlülerin takip edilmesi, madde bağımlılarının rehabilitasyonu, mağdurların uğradıkları zararın giderilmesi ve bu yolla toplumun korunmasıdır (www.cte-ds.adalet.gov.tr, 2019).

Denetimli serbestlik kavramı pek çok farklı şekilde tanımlansa da, temelinde kişi hakkında verilen hapis cezasının ertelenerek bunun yerine alternatif yaptırım ve tedbirlere tabi tutulmasını içermektedir. Farklı tanımların varlığı ise uygulamalardaki farklılığın bir göstergesidir (Mancini, 2006:4).

Farklı ülkelerin kanunlarına göre pek çok farklı şekli olmakla birlikte denetimli serbestlik genel anlamda mahkeme ve denetimli serbestlik görevlisi tarafından belirlenen süreyle hükmün ertelenmesidir (www.britannica.com, 2015).

Amerikan Baro Birliği'ne göre ise, denetimli serbestlik, hapis dışı bazı koşulları yerine getirmeyi gerektiren, yerine getirilmediği takdirde tekrar kişi hakkında hüküm verilmesini saklı tutan bir kanuni uygulamadır (Waller, 2003:2).

Denetimli serbestliğin farklı tanımları bulunmakla birlikte her bir denetimli serbestlik kararının koşulları mevcuttur. Denetimli serbestlik altındaki bireyler hakkında belirlenen temelde iki tür kural vardır: özel kurallar ve genel kurallar. Denetimli serbestlik kurallarına bakıldığında, denetimli serbestlik görevlisinin denetim ve gözetiminde yükümlünün salıverilmesini kapsamaktadır. Eğer yükümlü olan kişi kurallara uymazsa, kişi denetimli serbestlik hakkını kaybeder ve ertelenen hüküm mahkemece açıklanır ve hapis cezası gerekli hale gelir. Kişinin şartları başarıyla yerine getirmesi durumunda, söz konusu suçtan başka bir ceza ya da tedbire hükmedilmez (Mancini, 2006:4; Waller, 2003:3).

Denetimli serbestlik kanun temelli olarak oluşturulmuş bir denetim programıdır. Mahkeme tarafından suçlu bulunmuş kişiler hakkında, suç davranışına bağlı olarak mahkemece verilmektedir. Adalet Bakanlığı'nın kisiyi tutuklamaya alternatif olarak birtakım tedbir ve yaptırımlara tabi tutmasını içeren bir uygulamadır. Bir kişiye denetimli serbestlik tedbiri verildiğinde kişi, mahkeme kararı çerçevesinde denetimli serbestlik müdürlüklerinin belirlediği kurallara kararlarına uymak zorundadır. Bu kapsamda kamu hizmeti cezası olarak ücretsiz çalıştırılabilir, mağdur varsa mağdura para ödemesi yoluyla

suçun mağduriyetinin kısmen giderilmesine karar verilebilir. Kişinin özel bir konuda danışmanlık alması veya DNA örneği vermesi gibi özel yükümlülükler de belirlenebilir. Kişi hakkında denetimli serbestlik kararı alındığında denetimini ve gözetimini sağlayacak bir denetim görevlisi görevlendirilir. Kişinin çocuk olması durumunda ve çocuğun denetimli serbestlik kararını ihlal etmesi halinde bildirim yapabilmeleri için ailelere bilgi verilebilir. Mahkeme ayrıca kişi çocuksa ailelere ihlal durumu olduğunda mahkemeye bildirmeleri için talimat verebilir. Kararın infazında denetimli serbestlik görevlisi ile aile işbirliği yapılabilir. Herhangi bir ihlal durumunda, başka bir deyişle suçlu kişinin kararın gereklerine uymaması durumunda denetimli serbestlik görevlisi bunu mahkemeye bildirir ve mahkeme ilgili kararı alır (Florida Department of Juvenile Justice, 2007).

1.2.2. Denetimli serbestlik sisteminin tarihsel gelişimi

Ceza hukukuna çağdaş anlamda bakıldığında, sadece cezalandırıcı bir nitelik taşımadığı, cezalandırmanın yanı sıra suç önleme amaçlı tedbirler içeren diğer hukuk dallarından bağımsız bir dal olarak insan haklarını koruma aracı olarak görülmektedir.

Foucault, “Hapishanelerin Doğuşu” isimli eserinde hürriyeti bağlayıcı cezaların gelişimini anlatmaktadır. Söz konusu eserde belirtildiği üzere, 18. yüzyılın ikinci yarısında hürriyeti bağlayıcı cezalar büyük önem kazanmış ancak bu cezaların günümüze kadar suçluyu iyileştirmek anlamında her zaman yeterli seviyede etkili olmadığı anlaşılmıştır. Bunun sonucu olarak suçlunun topluma entegrasyonu ve yeniden suç işlemesinin önlenmesi amacıyla mevzuatta değişiklik yoluna gidilmiş, ancak yine de hürriyeti bağlayıcı cezaların olumsuz etkilerini tam olarak ortadan kaldırılması sonucuna ulaşılamamıştır (Sims ve Jones,1997:314).

18. yüzyıldan itibaren hürriyeti bağlayıcı cezaların, suça karışan bireyleri iyileştirme ve davranış değişikliği sağlama konusunda yetersiz kaldığı, ayrıca mevcut ceza adalet sisteminin mağdur haklarını korumada yetersiz kalarak onları yalnız bıraktığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine, onarıcı adalet kavramının oluşması söz konusu olmuştur.

Onarıcı adalet anlayışına bakıldığında;

- ❖ Suça sadece devlet yanıt vermeyecek olup, bu sürece, suçtan doğrudan etkilenen bireyler olarak mağdur, fail ve toplumun da doğrudan katılımının sağlanması,
- ❖ Suça karşılık verilecek yanıtın amacı suç işleyen bireye salt ceza vermek değil, davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi ve vermiş olduğu zararları gidermesi için imkân sağlanmış olması,
- ❖ Failin davranışlarına bireysel koşulların yanı sıra toplumsal koşulların da etki ettiği göz önünde bulundurularak, toplumun da bu konuda sorumluluk sahibi olduğunun kabul edilmesi,
- ❖ Failin topluma yeniden entegrasyonunun sağlanması (becerilerinin geliştirilmesi, toplumsal hayatta daha üretken ve yararlı bir birey olması için gerekli olanakların sağlanması vb. yollar) ve yeniden suç işlemesinin önlenmeye çalışılması,
- ❖ Failin toplumdan soyutlanması yerine, toplumla işbirliği ve bütünleşme içinde bulunmaya teşvik edilmesi,

- ❖ Suç nedeniyle bozulan sosyal dengenin yeniden sağlanması ve toplumsal barışa katkı sunulması
- ❖ Toplumsal yapının güçlendirilmesi yoluyla toplum güvenliğinin artırılması,
- ❖ Adil uygulamaların yerine getirilmesi sürecine suçtan etkilenen toplumun dahil edilmesi yoluyla, toplumun suçun toplumsal nedenlerini anlayabilme ve bu duruma yanıt verme becerisinin geliştirilmesi,
- ❖ Adli sistemde maliyet azaltan ve adaletin gecikmesini önleyici yöntemlerin geliştirilmesi,

hedeflenmektedir (Reckless, 1961:434).

Cezaevinin yapısı gereği birbiriyle çelişen hem engelleyici hem iyileştirici fonksiyonları mevcuttur. Ayrıca, hapis cezasının insancıl olmayan boyutu, suç işleyen bireylerin toplu olarak yaşamasının kişilik olarak zayıflatıcı etkisi ile birlikte suç oranlarındaki azalmada hapsedilmenin yetersiz kalmasının görülmesi hapis dışı ceza ve yaptırım arayışıyla sonuçlanmıştır.

Bu bağlamda ceza adalet sisteminin amaçlarının neler olduğunun gözden geçirilmesi ihtiyacı hâsıl olmuştur. Sonuç olarak, çağdaş anlamda ceza adalet sistemlerinin genel amacının suça karışan bireyin yeniden topluma kazandırılmasını sağlamak amacıyla sosyalleşmesini desteklemek, koruyucu faktörleri güçlendirme yoluyla yeniden suça karışmasını önlemek, topluma faydalı ve üretken bireyler olmalarına katkı sağlamak ve bu yolla toplumu korumak olarak tanımlanmıştır.

Dünya genelinde birçok ülkenin ceza adalet sisteminde yer alan denetimli serbestlik uygulamaları, 18. yüzyılın ortalarından itibaren bilinmeye başlanmış, suçlulara daha insancıl bir yaklaşım sergileme ihtiyacı olarak ortaya çıkmış ve güncelliğini kaybeden ceza infaz sistemlerinde gelişmeyle sonuçlanmıştır.

Günümüzde Amerika, Avusturya, İngiltere, İspanya, Fransa, İtalya, Estonya ve Çek Cumhuriyeti vb. birçok ülkede, “probation”, “yardım” ve “arabuluculuk” gibi çeşitli isimlerle adlandırılan ve bireyin toplum içerisinde rehabilitasyonu amacıyla kurulmuş kurumların olduğu görülmektedir.

Farklı ülkelerde yer alan denetimli serbestlik hizmetlerinin uygulamalarına göre tanımı ya da anlamı değişebilmektedir ancak birçok yerde denetimli serbestlik, ceza infaz sisteminin bir parçası ve hapis cezasına alternatif bir ceza infaz yöntemi olarak uygulanmaktadır. Denetimli serbestlikte esas, sosyal anlamda bireyin topluma kazandırılmasıdır.

Denetimli serbestlik, hapis cezasının verilmesi yerine alternatif bir yaptırıma tabi tutulan kişilere, şartlı salıverilen, cezasının infazı tamamen veya kısmi olarak ertelenen ya da şartlı olarak cezaya mahkûm edilen kişilerin, düzenli olarak denetim, gözetim veya tedaviye tabi olma şeklinde belirlenen tedbir ya da yaptırımlara tabi tutulması anlamına gelmektedir. Bu sistem ile denetime tabi tutulan kişiye, belirlenecek süre içerisinde, sosyal hayatlarından koparılmadan belirli yükümlülöklere tabi tutularak ve toplumda

kalma şansı verilerek, toplum düzenini sağlamak amacıyla konulmuş olan kurallara uyma konusundaki isteklerini gösterme fırsatı sunulmaktadır (Ada ve Peker, 2012: 426).

Geniş anlamda denetimli serbestlik, bir suçlunun topluma yeniden entegrasyonuna katkıda bulunacak tüm faaliyetleri içermektedir. Bu bağlamda denetimli serbestlik, suç işleme ve yeniden suç işleme oranlarında azalmaya ve sonuç olarak daha güvenli bir topluma götüren sosyal ve cezai politikaların bir parçası olarak görülmektedir. Bu, ceza adalet sistemine bir ek olarak yapılmamıştır, sistemin önemli ve ayrılmaz bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir.

Denetimli serbestlik, genel anlamda suçluların toplum içerisinde gözetim ve denetimini ifade etmekte olup, bu çalışmalar sırasında, sosyal hizmet yöntemlerinin uygulanmasını, suçlunun problemlerinin etkin bir şekilde çözülmesine engel teşkil eden zorlukların giderilmesini, suçlunun içinde bulunduğu topluma uyumunu sağlamayı ve suçluyu, sosyal ve hukuksal sorumluluklarını üstlenmeye yöneltmeye ilişkin işlem ve faaliyetleri kapsamaktadır.

Yukarıdaki tanımların da ortaya koyduğu üzere denetimli serbestlik ceza ve adalet sisteminin önemli bir parçasıdır ve esas olan işlediği suçtan dolayı ceza almış kişinin topluma yeniden kazandırılmasıdır (Çolak ve Altun, 2006:5).

1.2.3. Denetimli serbestlik mevzuat hükümleri

Denetimli serbestlik uygulamaları kapsamında ele alınabilecek mevzuat çok kapsamlıdır ve Çocuk Koruma Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun gibi farklı kanunlardaki değişikliklerle 2005 yılında gerçekleştirilen ceza reformu yoluyla mevzuatımıza giren birçok kanun maddesi denetimli serbestliğin temelini oluşturmaktadır. Bu bölümde konuyu sınırlandırmak amacıyla çalışmamızın örneklemini teşkil eden eski hükümlülerin yönlendirildiği ilgili kanun maddelerine değinilmiştir.

2012 yılında Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile denetimli serbestlik uygulamalarında önemli bir mevzuat değişikliğine gidilmiştir. Söz konusu kanun maddesi şu şekildedir:

MADDE 1 – 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 105 inci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 105/A maddesi eklenmiştir. “Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı MADDE 105/A – (1) Hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla;

- a) Açık ceza infaz kurumunda cezasının son altı ayını kesintisiz olarak geçiren,
- b) Çocuk eğitimevinde toplam cezasının beşte birini tamamlayan, koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza infaz kurumu idaresince hükümlü hakkında hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, infaz hâkimi tarafından karar verilebilir.

(2) Açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartları oluşmasına karşın, iradesi dışındaki bir nedenle açık ceza infaz kurumuna ayrılamayan veya bu nedenle kapalı ceza infaz kurumuna geri

gönderilen iyi hâlli hükümlüler, açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarının oluşmasından itibaren en az altı aylık sürenin geçmiş olması durumunda, diğer şartları da taşımaları hâlinde, birinci fıkrada düzenlenen infaz usulünden yararlanabilirler.

(3) Yukarıdaki fıkralarda düzenlenen infaz usulünden;

a) Sıfır-altı yaş grubunda çocuğu bulunan ve koşullu salıverilmesine iki yıl veya daha az süre kalan kadın hükümlüler,

b) Maruz kaldıkları ağır bir hastalık, sakatlık veya kocama nedeniyle hayatlarını yalnız idame ettiremeyen ve koşullu salıverilmesine üç yıl veya daha az süre kalan hükümlüler, diğer şartları da taşımaları hâlinde yararlanabilirler. Ağır hastalık, sakatlık veya kocama hâli, Adli Tıp Kurumundan alınan veya Adalet Bakanlığınca belirlenen tam teşekküllü hastanelerin sağlık kurullarınca düzenlenip Adli Tıp Kurumunca onaylanan bir raporla belgelendirilmelidir.

(4) Adli para cezasının ödenmemesi nedeniyle, cezası hapse çevrilen hükümlülerin yukarıdaki fıkralardaki infaz usulünden yararlanmalarında, hak ederek tahliye tarihi esas alınır. (5) Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle cezasının infazına karar verilen hükümlünün, koşullu salıverilme tarihine kadar;

Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle cezasının infazına karar verilen hükümlünün, koşullu salıverilme tarihine kadar;

a) Kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılması,

b) Bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurulması,

c) Belirlenen yer veya bölgelere gitmemesi, d) Belirlenen programlara katılması, yükümlülüklerinden bir veya birden fazlasına tabi tutulmasına, denetimli serbestlik müdürlüğünce karar verilir. Hükümlünün risk ve ihtiyaçları dikkate alınarak yükümlülükleri değiştirilebilir.

(6) Hükümlünün;

a) Ceza infaz kurumundan ayrıldıktan sonra, talebinde belirttiği denetimli serbestlik müdürlüğüne üç gün içinde müracaat etmemesi,

b) Hakkında belirlenen yükümlülüklerle, denetimli serbestlik müdürlüğünün hazırladığı denetim ve iyileştirme programına, denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerileriyle hakkında hazırlanan denetim planına uymamakta ısrar etmesi,

c) Ceza infaz kurumuna geri dönmek istemesi, hâlinde, denetimli serbestlik müdürlüğünün talebi üzerine, koşullu salıverilme tarihine kadar olan cezasının infazı için kapalı ceza infaz kurumuna gönderilmesine, infaz hâkimi tarafından karar verilir(www.cte-ds.adalet.gov.tr, 2012).

Bu kanun maddesine 671 sayılı KHK ile geçici madde eklenmiştir:

“GEÇİCİ MADDE 6- 1/7/2016 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun kasten öldürme suçları (madde 81, 82), üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104, 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere, bu Kanunun;

- a) 105/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bir yıl”lık süre “iki yıl”,
  - b) 107 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “üçte iki”lik oran “yarısı”,
- olarak uygulanır.” (www.resmigazete.gov.tr, 2016).

Söz konusu mevzuat cezaevinden salıverilmesine 2 yıl kala ya da iki yıldan daha kısa süreli hapis cezasına tabi tutulan kişiler için denetimli serbestlik uygulamasının yolunu açmaktadır.

1.2.4. Türkiye’de denetimli serbestlik

Adalet Bakanlığı hukuksal hizmetlerin günümüz şartlarına uygun, modern ve insan haklarını dikkate alır şekilde yerine getirilmesi için ceza alanında reform yoluna gitmiştir. Bu kapsamda önemli mevzuat değişiklikleri gerçekleştirilmiş, söz konusu ceza reformuyla yeni Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında kanun gibi temel ceza kanunlarında yürürlüğe girmiş; bu durum Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi ile Koruma Kurulları Kanunu ile Çocuk Koruma Kanununa temel teşkil etmiştir. 20.07.2005 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu’na göre, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı kurulmuş, ardından 133 Ağır Ceza Merkezinin bulunduğu yerde oluşan Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube müdürlükleri ile denetimli serbestlik hizmetlerinin ülkemizdeki temelleri atılarak faaliyete başlanması sağlanmıştır (T.C. Adalet Bakanlığı, 2006). Günümüzde ise 139 müdürlük ile Denetimli Serbestlik Müdürlüğü adı altında hizmet verilmektedir.

1.2.5. Denetimli serbestlik tarihçesinin karşılaştırmalı olarak ele alınması

Denetimli serbestlik sisteminin tarihçesine bakıldığında, Bostonlu bir ayakkabıcı olan John Augustus, denetimli serbestliğin ilk uygulamalarını yerine getiren kişi olarak görülmektedir. Augustus serbest vakitlerinde katıldığı duruşmalarda, mahkeme tarafından belirlenmiş para cezalarını ödeyemediği için cezaevine giren birçok alkolik sorunu olan kişinin varolduğunu gözlemlemiştir. 1841 yılında Augustus, mahkemeden aldığı izinle yaşlı bir alkoliğin para cezasını ödeyerek suçlu kişiyi rehabilite edilebileceğini hissetmiştir. Ağustos 1841’de Augustus mahkemeyi yaşlı alkoliğin para cezasını ödemek için mahkemeyi ikna ettikten ve söz konusu para cezasını ödedikten sonra, kendisiyle konuşmuş, yaşlı adam kendisini kurtarması durumunda bir daha alkol sınırını geçmeyeceğine dair söz vermiştir. Yaşlı adam için Augustus bir taahhüt hazırlanmış ve yaşlı adama imzalatmıştır ve mahkeme tarafından belirlendiği üzere, 3 hafta sonra, mahkemeye için tekrar gitmişlerdir. Mahkeme ilk aşamada yaşlı alkoliğin görünüşündeki değişime inanamamış, ancak sonrasında Augustus’ un yaşlı adamı iyileştirmesine olumlu bakmıştır. Mahkeme söz konusu adamı ‘Rehabilitasyon Evi’ne göndermektense, mahkeme masrafı dahil olmak üzere para cezası olarak toplamda 3.76 Dolar ceza belirlemiştir ve Augustus parayı ödemiştir. Augustus böylece, toplumun yaratıcı bir üyesi olarak anılan ilk denetimli serbestlik memuru olarak tarihte yer almaktadır. Augustus’un yönteminin işe yaradığı görülmüştür ve denetimli serbestlik anlamında ilk uygulamayı

gerçekleştirdiği Ağustos 1841'den Ocak 1841'e kadar Augustus 17 alkoliğin daha para cezasını ödeyip ıslah için yol gösterici olmuştur. Denetimli serbestlik hizmetlerinin tarihi, hem İngiltere'de hem de A.B.D'de 19. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Bu dönemin ilk uygulamalarında İngiltere'de hükümlülerin kolonilere sürgüne gönderilmesi yoluna gidilmiştir. Daha sonra çeşitli sosyal reformcular, hükümlüleri cezalandırmak yerine gözetim altına alma yoluyla başarılı sonuçlar elde etmişlerdir. İngiltere'de 1840'lı yıllarda bu uygulama, hüküm giyen genç bireyleri evlerine kabul ederek vasisi olmak için gönüllü olan kişilerle başlamıştır. Bu yöntem ile 17 yıldan fazla bir süreyi kapsayan uygulama deneyimleri incelendiğinde, 483 genç hükümlüden sadece 78'inde suçun tekrar ettiği görülmektedir (Yurtseven, 2008:18).

Gözetim müessesesi ilk olarak İngiltere'de uygulanan kolonilere sevk cezasında görülmektedir. İngiltere'de, 1678 - 1682 yılları arasında ölüm cezası alan hükümlülerin bu cezalarının infaz edilmesi yerine, ilk olarak Avustralya'ya, sonraları ise Amerika'ya sürgün edildikleri anlaşılmaktadır (Bayraktar, 2007:19). Benzer bir uygulama Osmanlı ceza kanunnamelerinde görülmektedir. Söz konusu kanunnamelerde, "Nefi" cezası alan mahkumun, devlet tarafından belirlenen bir mahalleye gönderilmesini, orada üç ay ile üç yıl arasında ikamet ederek başka bir yere gidememesini, zaptiye nezareti altında bulundurulmasını içeren cezalar yer almaktadır (Yavuz, 2012: 319).

İngiltere'de denetimli serbestlik memurluğu görevi ilk olarak, alkol etkisinde uygunsuz davranışlar sergilemeleri nedeniyle sürekli mahkemeye çıkan sanıklarla çalışmaya başlayan gönüllü kişiler tarafından yerine getirilmiştir. Bu sanıklar, hapis cezasına çarptırılmak yerine, kendilerine barınma imkânı sağlayan ve alkolü bırakmaları yönünde ikna etmeye çalışan mahkeme gönüllülerinin sorumluluğuna veriliyorlardı. Zaman içerisinde başarılı ve etkili olduğu görülen bu yol sayesinde, kendi gönüllülerini görevlendiren mahkemelerin sayısı giderek artmıştır. 1907'de, Hükümlüler İçin Denetimli Serbestlik Hizmeti Yasası'nın Parlamento'da kabul edilmesiyle birlikte bu görev resmileşmiştir (Çolak ve Altun, 2006:5).

1946'da on devlet tarafından kurulmuş olan ve kuruluşundan üç ay sonra Türkiye'nin de üyelerinden biri olduğu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere tavsiye ettiği 22 Ocak 1965 tarihli ve R (65) 1 sayılı kararını kabul etmesiyle ulusal mevzuatımız kapsamında denetimli serbestlik hizmetlerine benzer düzenlemelere yer verilmiştir.

Gerek 765 sayılı Türk Ceza Kanununda gerekse 647 sayılı Cezaların İnfazı Kanunda ağır hapis cezaları dışında bulunan kısa süreli hapis cezalarının ertelenebileceğine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Yine 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununda da küçükler hakkında koruma, tedavi, eğitim, gözetim, bakım, meslek edindirilmeleriyle ilgili tedbirler yer almıştır.

Son olarak, 2005 yılında ceza infaza sisteminde yapılan bir dizi değişiklik kapsamında denetimli serbestlik hizmetleri yargı sistemimiz içerisinde yer almıştır (Turhan ve Altukat, 2012:5). Bu bağlamda, Türk Denetimli Serbestlik Hizmetleri İngiltere ve diğer birçok Avrupa ülkesine kıyasla yeni bir sistem olmasına rağmen iş yükü günden güne artan ve buna bağlı olarak ceza infaz sisteminde giderek yükselen bir öneme sahip olan bir alternatif ceza infaz sistemidir (Ertan ve Demez, 2018:45). Örneğin, 2013 yılı

istatistiklerine bakıldığında, tabloda görüldüğü üzere, denetimli serbestlikten yararlanan kişi sayısı, 345.215 iken (www.tuik.gov.tr, 2013), bu sayı Ağustos 2019'da 701.992'a ulaşmıştır (www.cte-ds.adalet.gov.tr, 2019).

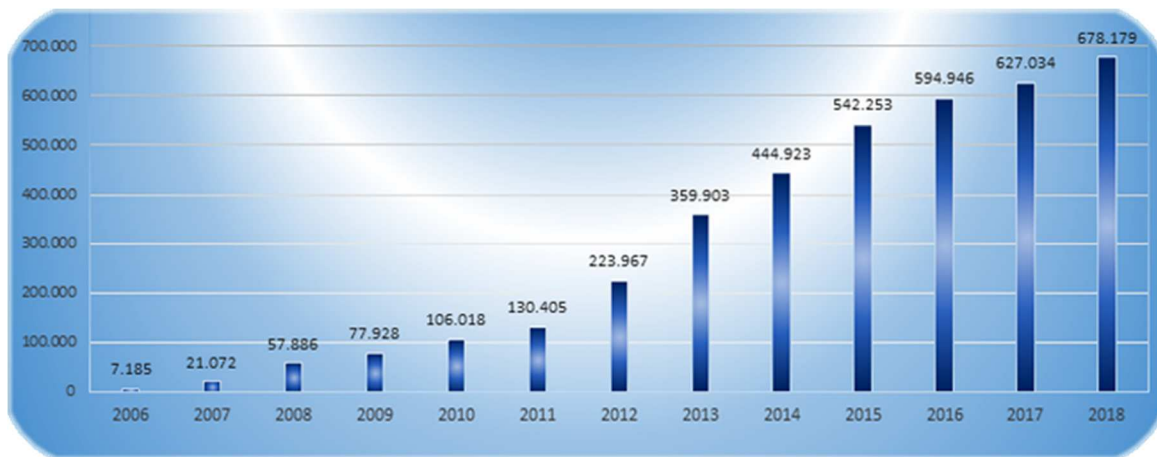
Tablo 1: Cezaevine giren, çıkan ve DS'den yararlanan kişi sayısının yıllara göre dağılımı

Yıllara göre dağılım	Cezaevine giren sayısı ¹	Cezaevinden çıkan sayısı ¹	DS'den yararlanan sayısı ²
2004	101.308	108.437	-
2005	52.716	54.592	-
2006	77.884	76.832	15.525
2007	127.304	115.195	42.042
2008	76.607	74.420	64.744
2009	74.404	73.396	78.775
2010	88.480	82.327	104.662
2011	80.096	72.388	130.402
2012	115.505	109.036	219.633
2013	161.711	156.690	345.215

Kaynak: TUIK, 2013: Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü İstatistikleri

Cezaevine giren çıkan kişi sayılarına bakıldığında güncel TUIK verileri incelendiğinde 2013 yılına kadar olan istatistik verilerinin yer aldığı görülmektedir. Şekil 1'de görüleceği üzere sadece cezaevlerinden salıverilerek DS'den yararlanan kişiler değil, tüm Denetimli Serbestlik karar türlerinden yararlanan kişi sayılarına ait veriler yer aldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 1. Denetimli serbestlik müdürlüklerine infaz için gelen karar sayılarının dağılımı

Kaynak: CTE, 2019: Denetimli Serbestlik Karar İstatistikleri

1.2.6. Uygulamalar anlamında ülke sistemlerinin karşılaştırılması

İngiltere ve Türkiye’de denetimli serbestlik hizmetlerinde uygulama farklılıkları olsa da, amaçlar benzer şekildedir. Her iki ülkenin sisteminde, toplumun korunması, yeniden suç işleme riskinin azaltılması vb. hedefler söz konusudur (www.cepprobation.org, 2017).

Hem İngiltere’de Hem Türkiye’de denetimli serbestlik hizmetleri ilgili adalet bakanlıklarına bağlı olarak hizmet vermesine rağmen, İngiltere’de özel sektörün verilen hizmetlere dâhil olması teşvik edilirken, Türkiye’de ilgili hizmetler yalnızca kamu kurumlarının desteğiyle yürütülmektedir.

Her iki ülkede de sistem bölgelere ayrılmıştır ve idari amirlerce yönetilmektedir. İngiltere’de 35 denetimli serbestlik bölgesi varken, Türkiye’de 140 Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ağır ceza mahkemelerinin bulunduğu yerlerde kurulmuştur.

Gönüllü çalışanların İngiltere denetimli serbestlik hizmetlerindeki varlığı ön planda iken, Türkiye’de gönüllü çalışan yok denecek kadar azdır, hizmetler devlet memuru olarak atanmış kişilerce yerine getirilmektedir.

Türkiye’de verilen hapis cezasının son iki yılı (iki yıldan azsa tamamı) denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında yerine getirilirken, İngiltere’de yarısı cezaevinde yarısı denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında yerine getirilmektedir.

Uygulamalar anlamında bir diğer fark hüküm öncesi raporlardadır. Bir kişi hakkında karar verilmeden önce denetimli serbestlik personelinin hazırladığı hüküm öncesi raporlar İngiltere’deki sistemde aktifken, Türkiye’deki denetimli serbestlik hizmetleri hüküm sonrası hangi yükümlülüklerin verileceği noktasında aktif rol almaktadır.

Uygulamaların içeriği ülkeler arasında büyük benzerlik göstermektedir. Kişilerin risk ve ihtiyaçlarının değerlendirilmesi her iki ülkede de uygulamalara yön vermektedir. Kişilerin maaş almadan kamu kurumlarında çalışarak cezalarını yerine getirdikleri kamu hizmeti uygulaması, tedavi kararları, elektronik kelepçe uygulamaları benzer uygulamalar arasında yer almaktadır (www.cepprobation.org, 2017; Ada ve Peker, 2012:426; www.gov.uk, 2019).

Sonuç olarak, her iki ülkenin sisteminde benzerlikler olduğu göze çarpmaktadır. Bu benzerlikler hem tarihçede hem de uygulamalarda görülmektedir. Benzerliklerin Türkiye’deki sistemin İngiltere’den model alınmasından kaynaklandığı ileri sürülebilecektir. Bu benzerliklerin yanı sıra kimi farklılıklar olduğu da görülmektedir. Farklılıklar denetimli serbestlik uygulama süresinde olduğu gibi, personelin kamu ya da özel sektör çalışanı olması gibi idari konularda da mevcuttur. Söz konusu farklılıkların, her ne kadar bir ülke model alınsa da uyarlama gerektirmesinden de kaynaklandığını belirtmek mümkün olabilecektir.

1.2.7. Denetimli serbestlik sisteminin amacı ve önemi

Denetimli serbestlik hizmetlerinin amacı; yükümlüyü rehabilite ederek topluma kazandırmak, toplumun huzur ve mutluluğuna katkı sunmak, yükümlülerin yeniden üretken bireyler olarak toplum içerisinde yerini almalarına destek olmaktır. Bu amaç doğrultusunda ilk yapılması gereken, suçlunun rehabilitasyonu ve toplumun bu yolla

korunmasıdır. Bu bakımdan denetimli serbestlik uygulamalarındaki amaç, toplumun huzur ve refahına katkı sağlamak amacıyla suç işleyen ve/veya cezaevinden şartla tahliye olan insanların yeniden suç karışmalarını önleyici tedbirler almak ve bu yolla cezalarının toplum içerisinde rencide olmadan infaz edilmesini sağlayarak onları desteklemektir (Duman, 2009:45).

Devletin suça karışan bireylerin geleceği, uygulanacak cezalar, mağdur ve genel anlamda toplumu koruma yönüyle suç işleme kavramına ilişkin önemli sorumlulukları mevcuttur. Bu sorumlulukların yerine getirilebilmesi iyi sistemlerin oluşturtulmasına bağlı görünmektedir. 31 Mart 2005 tarihi itibarıyla ülkemizdeki ceza infaz kurumlarında 58.754 tutuklu ve hükümlü mevcuttur. Bir hükümlünün günlük iase miktarı 2,5 TL olmakla birlikte, yatırım giderleri, cari harcamalar ve personel giderleri dahil olmak üzere bir hükümlünün Devlete yıllık maliyeti 9.270 TL, aylık maliyeti 772 TL ile günlük maliyeti 25 TL'dir (T.C Adalet Bakanlığı, 2005). İstatistikler ışığında cezaevinde bulunmanın devlete olan yükü net görülmekle birlikte, denetimli serbestlik sisteminin önemi bir kere daha öne çıkmaktadır.

İngiltere Dış İşleri Bakanlığı tarafından denetimli serbestlik sisteminin amacı beş ayrı başlık altında değerlendirilmiştir. İlk amaç olarak toplumun korunmasından söz edilmektedir. İngiltere Dış İşleri Bakanlığı risk yönetimi sistemini standartlaştırdıktan sonra denetimli serbestliğin toplumun korunmasındaki rolü netleştirilmiştir. Denetimli serbestlik sisteminde ve cezaevi yönetiminde suçlu değerlendirme sisteminin kapsamlı olarak kullanılışı 2003 yılından sonradır.

İkinci amaç olarak yeniden suç işleme riskinin azaltılmasından söz edilmektedir. 1990'lı yıllarda tekrar suç işlemenin önüne geçilmesinde işe yarayan yöntemler gündemde yer almıştır. Bilişsel-davranışçı yaklaşım temelli uygulamaların işe yaradığına dair Kanada'da yürütülen çalışmalar mevcuttur. Net olarak doğrudan yönlendirmede bulundurma işe yarar olduğu gösterilmiştir.

Üçüncü amaç olarak suça orantılı olarak topluma uygun olan bir cezanın belirlenmesidir. Denetimli serbestlik görevlileri, cezanın infazının yerine getirmenin yanı sıra suçlu mağdur uzlaşmasını da sağlamaktadırlar. Denetimli serbestlikte ki yegâne gaye, suçlunun acı çekmesi değil, suçlunun topluma kazandırılmasını da destekeyen cezaların verilmesidir.

Dördüncü amaç, suç işleyen bireylerin suçun etkileri konusunda farkındalık kazanmasını sağlamaktır. Suç işleyen bireyin mağdurla empati kurabilmesini sağlamaya yönelik bilişsel davranışçı ve suç odaklı programlar geliştirilmiştir. Suça karışan bireyler iyileştirmeye yönelik uygulamaları klasik adli süreçlerden daha yapıcı görmektedirler.

Beşinci amaç, suçluların iyileştirilmesidir. McWilliams ve Pease'e göre (1990), iyileştirme, suçluların suçsuz bir insana dönüştürülmesi değil, suça karışan bireylerin yeniden toplumsal uyumunun sağlanmasıdır (Smith, 2005:631).

Dünyadaki ilgili uygulamalara bakıldığında da denetimli serbestliğin dört ana amacının olduğu görülmektedir:

- ❖ Toplumun korunması.
- ❖ Suça karışan bireylerin iyileştirilmesi,
- ❖ Topluma veya mağdura verilen zararın giderilmesi,
- ❖ Suç işleyen kişilerin, cezalarını toplum içinde infazı ve topluma kazandırılmaları.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere, Cezanın Ertelenmesi, Denetimli Serbestlik ve Hapis Cezasına Diğer Alternatifler Hakkında R (65) 1 Sayılı Tavsiye Kararı'nda da denetimli serbestliğin önemi üzerinde durulmuş ve üye devletlere tavsiye de bulunmuştur. Bu tavsiye kararında; "Suçlular hakkında özgürlüğü bağlayıcı cezalara sadece, cezanın amaçlarına ulaşılması için gerekli görüldüğünde, özellikle suçun tekrarlanmaması ve suçlunun kendi gidişatını düzenlemesini sağlayacak şekilde hükmedilmesini gerektiğini düşünerek; özellikle ilk defa suç işleyenler bakımından, hapsedilmenin yol açabileceği dezavantajları göz önünde tutarak; diğer taraftan içerisinde denetimli serbestlik ve diğer benzeri tedbirler de yer alan ve hapsedilmeyi gereksiz kılan belirli tedbirlerin değerini göz önüne alarak;

a) Üye devletlerin mevzuatı hâkime veya diğer yetkili makama, ilk defa suç işleyenler veya özel bir ağırlığı olmayan herhangi bir suçu işleyenler hakkında, özgürlüğü bağlayıcı bir cezanın yerine veya infaz edilmeden önce böyle bir cezanın infazının yerine, şartlı bir tedbire karar verme yetkisi vermelidir.

b) Yukarıda belirtilen tedbirler, davanın koşullarına, işlenen fiile ve suçlunun kişiliğine, bunun yanı sıra toplum için yaratabileceği tehlikeye ve suçlunun gidişatını düzenleyebilme ihtimaline göre yetkili makam tarafından alınmalıdır."denilmektedir (Nursal, 2007:235).

1.2.8. Denetimli serbestlik sisteminin sosyal hedefleri

Suç, yasalara aykırı ve kusurlu davranış olarak tanımlanır (Özgenç'ten aktaran Ereş, 2009: 89). Ülkemizde suç oranlarına bakıldığında, nüfus artış oranından bağımsız olarak artış göstermekte olduğu görülmektedir. Bu da toplum içerisindeki bireylerin suçtan daha fazla korkmalarına yol açmaktadır. Öte yandan, devletlerin en önemli görevleri arasında güvenliği sağlamak ve suça yönelik politikaları düzenlemek yer alır. Devletler, toplumun korunmasını hedefler.

Suç oranlarındaki artışın bir sonucu olarak suç işlemenin nedenleri üzerine araştırmalara yoğunlaşmış, daha insan odaklı yaklaşımların benimsenmeye başlandığı görülmüştür (Varlık'tan aktaran Kale, 2009: 139). Çalışmalara bakıldığında ortak noktanın, hem suç oranlarını azaltıcı hem de mağdura zararını gidererek toplumun korunmasına yönelik politikaların benimsenmesi olduğu görülmektedir.

Ceza verilmesindeki başlıca amaçlardan biri, suça yönelik caydırıcılıktır. Bu noktada esas olan suça karışan bireyin yaptığı davranışın sorumluluğunu üstlenerek mağdura verdiği zararı gidermeye çalışmasına yönelik imkânlarla ulaşımının sağlanmasıdır. Kişinin topluma yeniden kazandırılması, yeteneklerinin geliştirilmesi, sosyal çevresine, ailesine, kendisine yararlı olabilmesi için seçenekler sunarak yeniden suç işlememesinin

sağlanmasıdır. Bu yaklaşımı benimseyen modern ceza infaz anlayışına göre yapılandırılmış bir denetimli serbestlik sistemi ülkemizde de mevcuttur.

Denetimli serbestlik, suça karışan bireyin hapsedilmenin dezavantajlarından uzak kalarak toplum içerisinde sosyal yaşamından kopmadan belirli yükümlülöklere tabi tutulması yoluyla cezanın infazını kapsar (Yavuz, 2011:4).

Denetimli serbestlik bu bağlamda hapis cezasına alternatif bir ceza infaz sistemi olarak toplumdaki izole olmadan suç oranlarının azaltılmasında rol oynayan bir sistemdir. Suçla mücadelenin yerine getirilmesine olanak sağlar. Kurum mevzuatına bağlı yetkileri kapsamında uygun girişimlerle suçla mücadelede başarılı olunmasına olanak sağlayabilir.

Denetimli serbestlik sisteminin amaçları incelendiğinde; yükümlünün denetim ve gözetimini sağlamak, yükümlünün ihtiyaç duyduğu tespit edilen sosyal ve psikolojik destek mekanizmaları yoluyla kişinin rehabilitasyonunu sağlayarak topluma uyumuna destek olmak, yükümlünün mağdura vermiş olduğu zararını telafi etmesi fırsatı sunarak uğranılan zararın giderilmesini sağlamak, yükümlünün yeniden suça karışmasını önleyici çalışmalar yapmak, toplumun suç işleyen bireye bakış açısındaki önyargıların giderilmesine yardımcı olmanın var olduğu görölmektedir.

- ❖ Suçlunun, toplum içerisinde, ailesinden ve yakın çevresinden kopmadan, düzenli ve sürdürülebildiği bir ilişki kurmasının desteklenmesi yoluyla, bireyselleştirme, eğitim ve iyileştirmenin cezaevi dışında sağlanması ve yaşamını kendisi idame ettirebilen, verimli, üretken, kanunlara saygılı bir birey olarak yer almalarının sağlanması,
- ❖ Suçlunun toplum içerisinde düzenli olarak denetlenmesi ve gözetimi yoluyla, tekrar suç işlemesinin önlenmesi, toplumdaki suça karışan bireye yönelik gelebilecek negatif sosyal tepkilere karşı bireyin korunması, bu yolla suçlunun, toplumun ve mağdurun korunması,
- ❖ Bir takım yaptırımların, hapis dışı yöntemlerle toplum içerisinde yerine getirilmesi yoluyla ülke kaynaklarında tasarruf edilmesi, bu şekilde tasarruf edilen ülke rezervlerinin ihtiyaç olduğu tespit edilen diğer faydalı alanlara yönlendirilmesine olanak sağlanması,
- ❖ Kısa süreli hapis cezası gerektiren hafif suçlar ile bunlara verilen cezalar arasında dengenin sağlanması yoluyla, hapis cezasına alternatif yöntemlerin uygulanması böylece cezaevlerindeki kalabalıklaşma ve buna bağlı olarak gelişen güvenlik sorunlarının önlenmesi,
- ❖ Çeşitli psikolojik sorunları olan suçluların kapalı bir cezaevinde tutulmak yerine onlara daha uygun ve yararlı olabilecek şekilde toplum içerisinde ya da sosyal kurumlarda psiko-sosyal olarak ve sağlık tedbirleriyle rehabilite edilmeleri, bu yolla sağlıklı toplum hedefine ulaşılmasının sağlanması,
- ❖ Maruz kaldığı suç nedeniyle sosyal, psikolojik ve maddi birçok sorun yaşayan mağdurlara bu sorunlarının çözümünde destek sağlanması yoluyla toplumda adaletle olan inancının güçlendirilerek toplumsal barışın sağlanması,

- ❖ Tahliye sonrasında hükümlüye iş bulması ya da kendi işini kurması konusunda yardım sağlanarak suç tekrarının önlenmesi, suçluların toplumla entegrasyonu ve istihdamın artışı yoluyla ülke ekonomisine katkı sağlanmasına destek olunması,
- ❖ Suçlu hakkında düzenlenecek sosyal araştırma raporlarının yargısal makamlara sunulması yöntemiyle suçluyu adli mercilerin daha iyi tanımlarına olanak sağlanması, böylece ceza adalet sisteminin daha doğru kararlar vermesine yardım edilmesi,
- ❖ Çocuğun yüksek yararı ilkesi göz önünde bulundurularak, öncelikle çocuk suçluların, mesleki eğitim içeren iyileştirme yöntemleriyle topluma kazandırılması ve onların aile içi şiddet ve diğer istismar türlerine karşı korunmasının sağlanması,
- ❖ Suçlu ile mağdur arasında uzlaşma sağlanması yoluyla mağdurun zararının giderilmesi, toplumsal barış ve adaletin sağlanmasıdır (Nursal ve Ataç, 2006:308).

1.2.9. Denetimli serbestlik ve yeniden suç işleme

Denetimli serbestlik suç ve suç işleyene bakış açısının zaman içerisinde değişimiyle oluşan bir kavramdır. Söz konusu alandaki bilimsel çalışmaların sayısı arttıkça hümanist yaklaşımların yaygınlaştığı, ıslah ve iyileştirmeye yönelik uzman odaklı çalışmaların işlevselliği görülmüştür. Rehabilitasyon çalışmalarının sonuçları, denetimli serbestlik sisteminin kurumsallaşmasını beraberinde getirmiştir. Denetimli serbestlik sisteminin bir faydası olarak kişinin yeniden suç işleme riskinin hem takibi yapılmakta hem de riski azaltmaya yönelik çalışmalar yürütülmekte ve bu yolla toplumun korunmasına katkı sağlanmaktadır. Cezasının infazını yerine getiren ve topluma kazandırılmak için destek isteyen bireylerin ihtiyaçları baz alınarak ve ekonomik, psikolojik, mesleki ve eğitimsel alanlarda yardımcı olunarak tekrar suç işlemelerinin önlenmesine katkı sağlanmaya çalışılmaktadır. Denetimli serbestlik sisteminin bir ıslah sistemi mi yoksa bir ceza infaz sistemi mi olduğu halen bir tartışma konusudur. Bir yandan cezanın infazını yürütürken bir yandan ıslah edici çalışmalar yapmak bu tartışmanın temelini teşkil etmektedir. Denetimli serbestlik sistemine dâhil olan kişinin belirli kurallara uyması sağlanarak bir yandan ıslah edilmesine çalışılır. Uyması gereken kurallar ev hapsine tabi tutulması, belirli yerlere gitmesinin yasaklanması gibi somut kurallar olabileceği gibi, arkadaş çevresini değiştirmesi gibi soyut özellikler de barındırabilir. Denetimli serbestlik sistemin başarısı, sisteme dâhil olan kişinin değişime açık oluşu, kurallara uyum durumu gibi birçok beşeri faktöre bağlıdır. Kişinin denetimli serbestlik sisteminin gereklerine uygun davranmaması durumunda diğer bir ıslah aracı olarak hapis cezasına başvurulur (Waller, 2003:3). Kamu nezninde denetimli serbestlik bazı suçlarda cezaevine girmemenin bir yolu olarak görülürken, denetimli serbestlikteki başarısızlık oranlarını açıklayan da pek çok faktör vardır. Etkili olan dinamik ve statik faktörler incelendiğinde, yaş, ekonomik durum, sabıka durumu, eğitim seviyesi, alkol ve madde kullanım durumu, ne kadar süre ile kişinin denetime tabi tutulduğudur.

Başarı oranları incelendiğinde %14'den %52'ye kadar farklı oranlar göze çarpmaktadır. İlgili çalışmalar incelendiğinde suçun sonuçları ile denetimli serbestliğin sonuçları doğru

orantılı görünmektedir. Kişinin önceki suçları, suçun niteliği, kişinin ırkı, denetim süresi etkili unsurlardır. Çalışmaların analizlerine bakıldığında karşılaştırmaların sorun içerdiği görülmektedir. Yeniden suç işleme riskinin hesaplanmasında denetimli serbestliğin ne derecede başarılı olduğunu belirleyen net bir standardın olmadığı belirtilmektedir. Çalışmalar arasında örneklem farklılıkları göze çarpmaktadır. Yine denetim süresinin suça göre değiştiği görülmektedir (Mancini, 2006:3).

Suç işlemeyle ilişkilendirilen faktörler çok sayıdadır. Bu durum, suç önleme stratejilerinin de spesifik olması gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Denetimli serbestlik hizmetlerindeki temel amaçlardan biri bireyin suç işleme riskini en aza indirmeye yönelik iyileştirme faaliyetleri yürütmektir. Temelde suçlular homojen bir grup olmadıklarından hem cezaevi hizmetlerinde hem denetimli serbestlik hizmetlerinde kişileri suça iten bireysel ve durumsal faktörlerin iyi analiz edilmesi yoluyla yeniden suç işlemesinin önlenmeye çalışılması önem arz etmektedir. Bu amaç doğrultusunda İngiltere’de 2001 yılında cezaevi ve denetimli serbestlik çalışanlarının yeniden suç işlemeye yönelik tahminlerini desteklemek amacıyla İç İşleri Bakanlığı Suçlu Denetim Sistemi kurulmuştur (O’Beirne vd., 2004:113).

Önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkan suç olgusunun suça karışan bireyler üzerindeki etkilerine bakıldığında, infazın tamamlanmasından sonra suça karışan bireylerin bir şekilde hayatlarını idame ettirecekleri aşîkârdır. Topluma kazandırma kavramı, bu noktada sadece suça karışan bireyler için değil toplumdaki tüm bireyler için önemli hale gelmektedir. Cezasının infazının sonrasında hayatın düzenli bir şekilde sürdürülebilmesi, suçun ve suç oranlarındaki artışın toplum düzeni üzerinde yarattığı tehdit etkisi göz önünde bulundurulduğunda, topluma kazandırma kavramının önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Denetimli serbestlik sistemi, yükümlüleri özgürlüğünden tam olarak kısıtlamadan, belirli sınırlamalar kapsamında yükümlülükler getirerek cezanın infazını sağlamaktadır. Sistemin amacına bakıldığında, suç işleme nedenlerinin belirlenmesi yoluyla yükümlülerin tekrar suça karışmalarının önlenmesinin amaçlandığı görülmektedir. Cezaevinde kalmanın devlete getirdiği maddi yükler, hapsedilmenin suç işlemenin önüne geçilmesinde yeterli olmaması, hapsedilmenin hükümlüler açısından yarattığı olumsuz sonuçlar alternatif bir ceza infaz sisteminin oluşturulmasını gerekli kılmıştır. (Adalet Bakanlığı Yayını, 2010).

1.2.10. Denetimli serbestlik personelinin karşılaştığı zorluklar

Denetimli serbestlikçe belirlenen bu koşullar kişi tarafından kabul edilmediğinde denetimli serbestlik görevlisi mahkemeye ihlal raporu gönderir. Bu sırada karar uygulanmaya devam edilir, mahkemece ihlal raporuna göre kişinin denetimli serbestlik kararı kaldırılabilir ya da değiştirilebilir (Mancini, 2006:8).

Denetimli serbestlikte sık karşılaşılan zorluklardan biri denetimli serbestliğin amaçları doğrultusunda hizmet eden denetimli serbestlik görevlilerinin yaşadığı rol karmaşasıdır. Sludder, Saap ve Langston’a göre; denetimli serbestlik sisteminin belirli bir misyonu vardır ve personel bu misyona uygun hareket etmekle sorumludur. Denetimli serbestliğin

ortaya çıkışına bakıldığında Birleşik Devletler’de suça karışan bireylerin iyileştirilmesi amacıyla başladığı görülmektedir (Sludder, Saap ve Langston, 1994:3). Sludder & Reddington’a göre ise bu duruma, felsefe temelli soruna yönelik çalışma olarak atıfta bulunulduğu görülmektedir. Denetimli serbestlik soyut bir sorun olarak suçluların denetim ve gözetimi hedefiyle çalışır (Sludder & Reddington, 1993:117). İyileştirme ve denetim olarak ele alınan iki ayrı baskın konunun 1970’lere kadar denetimi serbestliğin amaçları arasında yer aldığı görülmektedir. Sludder&Reddington’a göre, üçüncü amaç vakanın daha iyi yönetilmesini sağlamak için aracı bir kuruma yönlendirmektir.

İyileştirici modele bakıldığında, suça karışan bireyin tedavi edilmesinin önerildiği görülmektedir. Denetim modeli ise, yeniden suç işlenmemesi için kişiyi kontrol etmeye odaklanan bir sistemdir. Aracı kurum bulunmasına dair sistemde ise, kişinin belirlenen ihtiyaçlarına göre bu ihtiyaçlara yönelik hizmet veren kurumlara yönlendirilmesi söz konusudur (Sludder & Reddington, 1993:117). Söz konusu üç ayrı model temelinde oluşturulan denetimli serbestlik sisteminde bu ayrılık denetimli serbestlik personelinin çalışma şeklini de etkilemektedir. Denetimli serbestlik görevlisi bir yandan kişinin problemlerini çözmeye yardımcı olurken öte yandan denetimli serbestlik kararına uymasının ve toplum güvenliğini sağlamanın sorumluluğunu taşımaktadır (McDonald ve Baroody-Hart, 1999:42). Söz konusu ayrı ayrı işlevler, denetimli serbestlik görevlisinin rol çatışması yaşamasına sebep olabilmektedir (Silverman,1993:85).

1989’da yaptıkları çalışmada Cullen, Lutze, Link ve Wolfe, ıslah sisteminde yer alan suçluları iyileştirme yerine cezalandırmaya odaklanma konusunu incelemişlerdir. Çalışmanın örnekleme cezaevlerinde uygulayıcı olarak görev yapan infaz ve koruma memurlarından oluşmaktadır. Örnekleme oluşturan 250 infaz ve koruma memuru üzerinde eğitim vb. bir takım değişkenlerin etkileri incelenmiştir. İşlerin amacıyla ilgili soruları içeren iki ayrı ankette 7’li likert tipi 57 farklı soru yöneltilmiştir. Araştırma sonuçları infaz ve koruma memurlarının gözetim ve rehabilitasyona ilişkin görüşlerinin karmaşık olduğunu göstermektedir. Memurların %60’ı olması gerekenden daha fazla suçlulara sempati duyulduğunu belirtmektedir. Katılımcıların rehabilitasyon yönelimli mi yoksa gözetim yönelimli mi oldukları incelenmiştir. Sahip oldukları yönelimin yaş ve ırk değişkenleri ile bağlantılı olduğu, siyah memurların gözetimdense rehabilitasyonu destekledikleri, daha genç yaşta olanların rehabilitasyon yönelimli oldukları, eğitim ve cinsiyet değişkeninin ise yönelimde etkili olmadığı bulunmuştur (Cullen, Lutze, Link ve Wolfe,1989:35-40).

2.BÖLÜM

ESKİ HÜKÜMLÜLERDE MESLEKİ EĞİTİM, İŞSİZLİK ve İSTİHDAM

2.1. Eski Hükümlü Kavramı

Eski Hükümlülerin İstihdamı Hakkındaki Tüzük'e bakıldığında, 17.03 1987 tarih ve 19403 sayılı resmi gazetede yayınlandığı şekliyle eski hükümlü, "Altı aydan daha uzun süreli hürriyeti bağlayıcı bir cezaya hüküm giymiş ve cezasını infaz kurumlarında tamamlamış veya cezası tecil edilmiş yahut şartlı salıverilme yoluyla tahliye edilmiş olanlar, bu tüzük hükümleri yönünden eski hükümlü sayılırlar" olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu tanımın, aynı tüzüğün 27.11.1996 tarih ve 96/8849 sayılı resmi gazetede yayınlanan değişiklikle detaylandırıldığı ve "Altı aydan daha uzun süreli hürriyeti bağlayıcı bir cezadan veya Devlet memuru olmaya engel bir suçtan hüküm giymiş ve cezasını infaz kurumlarında tamamlamış veya cezası tescil edilmiş yahut şartlı salıverme yoluyla tahliye edilmiş olanlar ile özel kanunlarında belirtilen şartlardan dolayı istihdam edilmeleri olanağı bulunmayanlar veya ömür boyu kamu hizmetlerinden yasaklı bulunanlar bu Tüzük hükümleri bakımından eski hükümlü sayılırlar." şeklinde tanımlandığı görülmektedir (www.resmigazete.gov.tr, 2019; www.memurlar.net, 2019).

Öte yandan, 27.10.2015 tarihli Engelli ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Tahsil Edilen İdari Para Cezalarını Kullanmaya Yetkili Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Genelgede, bir yıldan daha uzun süreli bir suçtan veya ceza süresine bakılmaksızın Devlet memuru olmaya engel bir suçtan hüküm giyen ve cezasını infaz kurumlarında tamamlayanları, cezası ertelenenleri, koşullu salıverilenleri, özel kanunlarda belirtilen şartlardan dolayı istihdam olanağı bulunmayanları, ömür boyu kamu hizmetlerinden yasaklı bulunanları ve denetimli serbestlik kapsamında olanlar mevzuatımızda eski hükümlü olarak tanımlanmaktadır (www.iskur.gov.tr, 2019).

Son olarak, 'Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'e göre, 31.03.2018 tarihindeki değişen maddesinde yer aldığı şekliyle, eski hükümlü;

"affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, millî savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, cinsel saldırı veya çocuğun cinsel istismarı suçlarından mahkûm olmamak şartıyla; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezası alan ya da ceza süresine bakılmaksızın zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından hüküm giyenlerden cezasını tamamlayanlar, cezası ertelenenler, koşullu salıverilenler, denetimli serbestlikten yararlananlardan eski hükümlü belgesi ile durumlarını belgelendirenleri" olarak tanımlanmaktadır (www.mevzuat.gov.tr, 2019).

İlgili maddeye göre, eski hükümlü kavramı en az bir yıl süreli bir suçtan hüküm giyenleri kapsar ancak devlet memuru olmalarına engel teşkil eden bir suça karışmışsa süre şartı yoktur. Hüküm giyilen ceza tamamlanmış, ertelenmiş ya da şartlı tahliye edilmiş olabilir. Ömür boyu kamu hizmetinden yasaklı bulunanlarla denetimli serbestlik altında olanlar da bu kapsamda değerlendirilir (Uşan, 2013: 200). Daha genel manada ise, cezasının infazını tamamlayarak cezaevinden tahliye olan kişidir (Kavi ve Altun, 2010: 453).

2.2. İşsizlik Kavramı

Ülkemizdeki kuruluşundan itibaren hızlı değişimlerin yaşandığı toplumsal ve ekonomik faktörler sonucunda işsizliğin giderek arttığı görülmektedir. Bu artış, 1950’lerde gerçekleşen kentsel yaşama göç ile birlikte ivme kazanmaktadır. 80’lerde ve 90’larda giderek globalleşen dünyadaki süreçler ülkemizi de etkilemiş, 2001 krizinden sonra işsizlik sorunundaki artışın daha da yükseldiği gözlemlenmiştir. Bu krizin etkileri atlatılmadan gelen bir sonraki ekonomik kriz, 2008 yılı ve sonrasında dengelerin daha da sarsılmasına neden olmuş, ekonomik durumun genel görünümündeki düzelmelerin işsizlik alanına tam olarak yansımaya engel teşkil etmiştir (Durak ve Kaya, 2014:55).

İşsizlik oranlarındaki artışa dair veriler ve yıllara göre artış durumu aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2: Türkiye’de yıllar itibariyle genel işsizlik oranı

Yıllar	İşsizlik (%)
1980	7,2
1981	7,2
1982	7,6
1983	7,5
1984	7,4
1985	6,9
1986	7,7
1987	8,1
1988	8,7
1989	8,6
1990	8,0
1991	8,2
1992	8,5
1993	8,9
1994	8,6
1995	7,6
1996	6,6
1997	6,8
1998	5,9
1999	6,6
2000	5,6
2001	7,2
2002	9,0
2003	9,1
2004	8,9
2005	9,5
2006	9,0
2007	9,2
2008	10,0
2009	13,0
2010	11,1
2011	9,1
2012	8,4
2013	9,0
2014	9,9
2015	10,3
2016	10,9
2017	10,9

Kaynak: Eğilmez, 2017

Tabloda görüldüğü üzere, işsizlik oranlarında yıllara göre artış gözlemlenmektedir. Bu artışın son yıllarda %10'a kadar yükseldiği görülmektedir. Ülkemizdeki işsizlik sorunu için makro politikaların tek başına yeterli olmayabileceği değerlendirilmekle soruna yol açan faktörler arasında eğitim ve iş gücü arasındaki bağlantı, genel ekonomik durum ve istihdam alanındaki sektör bazlı değişiklikler yer almaktadır (T. C. Kalkınma Bakanlığı, 2014). Bu bağlamda iş olanaklarının artırılması bu anlamdaki politikaların doğrudan hedef olarak belirleyebileceği bir unsur olarak görülmektedir.

Türkiye'de kayıt dışı istihdam oranlarına bakıldığında, bu oranın 2016 yılı için %33,5 olduğu görülmektedir. Kayıt dışı çalışma en sık olarak %82 oranında ile tarım sektöründe, ikinci olarak ise %35,7 ile inşaat sektöründedir (www.sgk.gov.tr, 2019).

Tablodaki veriler değerlendirildiğinde, genel işsizlik oranında 2016 ve 2017 yılları arasında bir değişiklik görülmediği ve %10,9 seviyesinde olduğu görülmektedir.

Güncel TÜİK verilerine bakıldığında 2018 yılı işsizlik oranı 10,8 olarak belirtilmiş olup 2019 yılı mayıs ayı itibarıyla bu oranın yüzde 12,8 olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr, 2019).

2.2.1. İşsizlik ve eğitim durumu arasındaki ilişki

İşgücüne katılımı etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak görülen eğitim düzeyi, toplumsal yaşamın birçok alanında kalkınmaya ivme kazandıran bir faktördür. Aşağıdaki tabloda işgücüne katılım ve işsizlik oranları ile ilgili veriler yer almaktadır.

Tablo 3: Türkiye'de eğitim düzeylerine göre iş gücüne katılım oranları ve işsizlik oranları

Eğitim Durumu	İşgücüne katılma oranı (%)		İşsizlik oranı (%)	
	2016	2017	2016	2017
Okur Yazar Olmayanlar	17,8	18,8	5,7	5,8
Lise Altı Eğitimliler	48,4	48,9	10,2	9,8
Lise	54,4	54,8	13,4	13,3
Mesleki veya Teknik Lise	65,9	66,1	11,6	11,9
Yüksek Öğretim	79,7	80,2	12,0	12,7

Kaynak: TÜİK, 2017: İşgücü İstatistikleri

2.3. İstihdam Kavramı

Dar ve geniş anlamda iki farklı anlamda kullanımı olan istihdam terimi, ekonomide geniş anlamda var olan tüm üretime ilişkin faktörlerin kullanımı anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, söz konusu üretime ilişkin faktörlerin tümü kullanılıyorsa bu en üst seviyedeki üretim düzeyine "tam istihdam milli gelir düzeyi" adı verilmektedir. Ancak üretim faktörlerinin tamamı yerine biri ya da birkaçından yararlanılıyorsa buna "eksik istihdam milli gelir düzeyi" denmektedir. Bu durumda emeğin üretime dâhil edilmesi akla gelmektedir (Erdoğan, 1996: 227). Eksik istihdam söz konusu olduğunda, üretim faktörlerinden bir kısmından yararlanılmama durumu söz konusudur. Bu bağlamda, tam istihdam olmadığında, her istihdam şeklinde farklı oranlarda işsizlik söz konusudur.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler istihdam oranları anlamında kıyaslandığında önemli farklılıklara sahip oldukları görülebilecektir. Gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme yoluyla ekonomik kalkınma sağlanmaya çalışırken, bu durumun istihdam sorununu çözmekte teknolojik gelişme nedeniyle yetersiz kaldığı görülmektedir. Başka bir deyişle, teknolojik ilerlemeler emek anlamında tasarruf edici bir etki yaratmakta, bunun sonucunda ise işsizlik sorununda istenilen gelişmeler elde edilememektedir (İlkin ve Dinçer, 1991:26).

Türkiye’deki farklı sektörlerin istihdam imkânı sağlama güçlerine ilişkin veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4: Türkiye’de Sektörlerin İstihdam İmkânı Sağlama Gücü

Yatırım Konusu	Bir kişilik iş imkânı sağlamak için gerekli yatırım miktarı (milyon TL)
Ham Petrol Üretimi	240.8
Kimyasal Gübre	91.6
Enerji	65.0
Demir Çelik	45.0
Çimento	40.8
Un Ve Unlu Ürünler	20.8
Meyve Sebze İşleme	20.5
Alkolsüz İçkiler Sanayi	12.9
Motorlu Taşıtlar	12.6
Dokuma	12.1
Elektrikli Aletler	9.9
Ayakkabı Sanayi	3.3
Turizm (Otelcilik) Sanayi	1,5

Kaynak: İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye’de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi, ty., Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Borsaları Birliği, s.35.

2.4. Mesleki Eğitim Kavramı

Mesleki eğitimin yıllar içerisinde gelişimlere bağlı olarak değişime uğradığı görülen farklı tanımları söz konusudur. Öncelikle, genel anlamda iş, el becerisi gerektiren iş ve üretim için eğitim olarak tanımlanırken, zamanla tanımın genişlediği ve “bireyin tercih ettiği bir mesleki alandaki faaliyetleri etkili bir şekilde yürütebilmesi için gerekli bilgi, beceri ve tavırlarla ilgili kabiliyetlerinin geliştirilmesini amaç edinen eğitim şekli” olarak tanımlandığı görülmektedir (Alkan vd., 1976:2).

Üç ana unsuru birey, meslek ve eğitim süreci olan, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan değişimler doğrultusunda farklılaşan mesleki eğitim kavramı; bireyin hayatını sürdürebilmesi için zaruri olan mesleğin gerekli kıldığı donanımı sağlama yoluyla bireyin yeteneklerini farklı açılardan geliştirme süreci olarak ifade edilmektedir (Alkan vd., 1976:3).

İşgücü oluşturmaya yönelik eğitim sistemine temel teşkil eden mesleki eğitim, meslek okulları, kurum içi kurs ve seminerler, işsiz bireylere yönelik özel ya da kamu sektörü kuruluşlarınca düzenlenen eğitim kursları ile iş başı eğitim programları vb. çok çeşitli kurs ve programları içermektedir. Günümüzde ilgili politikaları belirleme açısından kalkınma anlamında mesleki eğitim çok önemli bir yer almaktadır (Zaim, 1997: 98).

Sonuçları değerlendirildiğinde istihdamla sonuçlanma oranı en yüksek olan kurslar, istihdam garantili mesleki eğitim kurslarıdır. Aşağıdaki tabloda farklı yıllarda düzenlenen istihdam garantili kurslar ve o yıllara ait katılımcı sayıları görülmektedir. Kurs ve katılımcı sayısında yıllara göre artış genel anlamda göze çarpmaktadır. Örneğin 2003 yılında 22 kurs düzenlenmiş ve bu kurslara toplam 374 kişi katılmış iken 2014 yılında düzenlenen kurs sayısı 2.102'ye, katılımcı sayısı ise 50.607 kişiye yükselmiştir. Kursların en fazla düzenlendiği yıl 2012 yılıdır. Bu yılda 4.564 kurs gerçekleştirilmiş ve söz konusu kurslara toplam 116.451 kişi katılım sağlamıştır.

Tablo 5: İstihdam Garantili Mesleki Eğitim Kursları ve Katılımcı Sayısı (2003-2014)

Yıllar	Kurs sayısı	Katılımcı sayısı
2003	22	374
2004	10	191
2005	28	579
2006	246	5.025
2007	201	6.940
2008	368	8.666
2009	942	21.608
2010	1.916	42.447
2011	2.652	60.695
2012	4.564	116.451
2013	2.508	67.127
2014	2.101	50.607

Kaynak: İŞKUR, 2005: 36; İŞKUR, Aylık İstatistik Bültenleri (2005-2014)

Tablo 6: Yıllara göre Eski Hükümlü Kamu Sektörü-Özel Sektör İstihdamı

Yıllar	ESKİ HÜKÜMLÜLER											
	BAŞVURU			İŞE YERLEŞTİRME								
				Toplam			Kamu			Özel		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
1979			1.465			771			552			219
1980			893			497			295			202
1981	1.545	16	1.561	899	7	906	513	1	514	386	6	392
1982	3.585	43	3.628	966	14	980	625	13	638	341	1	342
1983	5.077	56	5.133	1.504	20	1.524	945	13	958	559	7	566
1984	5.185	43	5.228	2.035	24	2.059	1.098	10	1.108	937	14	951
1985	4.229	56	4.285	2.658	34	2.692	903	3	906	1.755	31	1.786
1986	6.078	75	6.153	2.032	20	2.052	1.081	7	1.088	951	13	964
1987	5.229	45	5.274	2.595	24	2.619	1.348	4	1.352	1.247	20	1.267
1988	4.581	41	4.622	2.735	25	2.760	1.480	8	1.488	1.255	17	1.272
1989	6.137	41	6.178	4.232	41	4.273	2.043	19	2.062	2.189	22	2.211
1990	6.594	59	6.653	3.158	26	3.184	1.398	14	1.412	1.760	12	1.772
1991	10.081	145	10.226	2.863	43	2.906	1.032	8	1.040	1.831	35	1.866
1992	6.859	64	6.923	2.509	35	2.544	680	5	685	1.829	30	1.859
1993	5.712	53	5.765	2.785	23	2.808	852	4	856	1.933	19	1.952
1994	4.868	70	4.938	2.370	43	2.413	1.052	5	1.057	1.318	38	1.356
1995	3.557	55	3.612	2.556	39	2.595	997	5	1.002	1.559	34	1.593
1996	3.773	48	3.821	2.129	28	2.157	528	6	534	1.601	22	1.623
1997	3.990	64	4.054	2.068	31	2.099	405	1	406	1.663	30	1.693
1998	5.111	81	5.192	2.297	38	2.335	611	2	613	1.686	36	1.722
1999	13.425	135	13.560	7.200	80	7.280	2.737	15	2.752	4.463	65	4.528
2000	11.233	209	11.442	5.180	65	5.245	910	5	915	4.270	60	4.330
2001	13.959	246	14.205	6.439	123	6.562	711	5	716	5.728	118	5.846
2002	11.963	218	12.181	5.638	109	5.747	408	6	414	5.230	103	5.333
2003	18.815	265	19.080	5.902	95	5.997	191	3	194	5.711	92	5.803
2004	15.141	210	15.351	5.542	106	5.648	438	3	441	5.104	103	5.207
2005	8.654	163	8.817	6.574	120	6.694	632	6	638	5.942	114	6.056
2006	7.670	128	7.798	6.336	118	6.454	301	4	305	6.035	114	6.149
2007	7.157	113	7.270	5.106	98	5.204	288	2	290	4.818	96	4.914
2008	6.483	120	6.603	2.440	41	2.481	189	2	191	2.251	39	2.290
2009	2.231	44	2.275	328	4	332	328	4	332	-	-	-
2010	1.435	23	1.458	222	1	223	222	1	223	-	-	-
2011	1.542	31	1.573	233	4	237	233	4	237	-	-	-
2012	7.542	112	7.654	263	7	270	263	7	270	-	-	-
2013	5.783	85	5.868	246	1	247	246	1	247	-	-	-
2014	6.004	108	6.112	383	1	384	383	1	384	-	-	-

2015	5.401	90	5.491	255	0	255	255	0	255	-	-	-
2016	7.331	129	7.460	237	5	242	237	5	242	-	-	-
2017	10.619	160	10.779	186	0	186	186	0	186	-	-	-
Toplam	254.579	3.644	260.581	101.101	1.493	103.862	26.749	202	27.798	74.352	1.291	76.064

Kaynak: İŞKUR, 2019: Yıllık İstatistik Bültenleri

2018 yılında toplam 391 eski hükümlü ve terörle mücadelede malul sayılmayacak şekilde yaralanan kişi istihdam edilmiştir. Özel sektördeki eski hükümlü istihdamı zorunluluğunun 2008 yılında kalkmış olması istatistiklere de yansımıştır. 2008 yılından sonra özel sektörde istihdam edilme imkânı eski hükümlüler için oldukça azalmıştır. Zorunluluğun bulunduğu son yıl olan 2007 yılında 4914 eski hükümlü işe yerleştirilmiştir. Kamu sektöründe istihdam özel sektörden yüksekken, 1992-2008 yılları arasında özel sektörün üstünlüğü göze çarpmaktadır. Özel sektörün istihdam zorunluluğunun bulunmadığı yıllarda ise sadece kamu yerleştirme rakamlarına tabloda yer verilmektedir.

2.5. Eski Hükümlü İstihdamının Önemi

İnsanların hayatlarını ikame ettirebilmeleri için geçimlerini sağlayabilmeleri, belirli bir standart yaşam sürebilmeleri ve hayallerini gerçekleştirebilmeleri için sürekli ve düzenli bir gelire ihtiyacı vardır. Düzenli ve sürekli gelir elde etmenin yolu çalışmaktan geçmektedir. İslah olmalarına rağmen eski hükümlü ya da mahkûm denilince toplum nezdinde suçlu olma etiketiyle ömür boyu ikinci sınıf insan muamelesi görebilmektedir. Evrensel insan haklarına tamamen zıt olan bu durum yasal düzenlemeler ve güncel gelişmeler eski hükümleri topluma kazandırma ve eski hükümlülerin istihdam edilmesi konusunda yapılan çalışmalarla tolere edilmeye çalışılmaktadır. Hali hazırda ülkemizin genel koşullarında iş bulabilmek zor olabilmekteyken dezavantajlı gruplar diye tabir ettiğimiz eski hükümlü bireylerin iş bulabilmesi, sosyal hayata uyum sağlayıp adapte olabilmesi ve tekrar suça yönelmemesi çok daha zor olabilmektedir. Toplum sağlığı açısından eski hükümlülerin istihdam edilmesi konusu çok büyük önem arz etmektedir. Zira bu bireylerin düzenli bir iş hayatı ve düzenli bir geliri olursa devletin sosyal yardımına ihtiyaç duymayacaktır. Bireyler kendi alın teri ve emeğiyle elde ettiği geliri harcamanın verdiği hazla kendilerini kimseye bağımlı yada muhtaç hissetmeyecek ve psikolojik olarak rahatlayacaktır.

2.6. Eski Hükümlü İstihdamının Tarihsel Gelişimi

2.6.1. Cumhuriyet öncesi dönem

Tarihimizde çok önemli bir yeri olan yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmüş Osmanlı Devleti'nde ülke yönetimi açısından teokratik anlayış benimsenmiştir ve Osmanlı İmparatorluğu'nu yönetme yetkisinin tamamen padişahın elinde bulunmaktaydı. Toplumda güçlü sosyal sınıflar gelişmemiş olmakla birlikte ve sanayi sektörü geri planda kalmıştır (Kaşıkçı, 2007:14). Eski hükümlülere yönelik sosyal politikalarında gelişmemiş olduğu görülmekte birlikte 1860 yılında yürürlüğe giren ve içeriğinde çalışan kesimin

korunmasına dair düzenlenmelerin yer aldığı Mecelle sosyal politikalar açısından önemli bir gelişme olmuştur. Yine de Cumhuriyet öncesi dönemde sosyal politikaların geliştiğini ifade etmek ve günümüzdeki seviyesiyle kıyaslama yapmak mümkün değildir (Talas, 1977:32).

2.6.2. Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde yaşanan gelişmeler

Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde yürürlükte, 1936 tarih ve 3008 sayılı İş Kanunumuz yer almaktadır. 148 maddeden oluşan bu kanun incelendiğinde, eski hükümlülerin istihdamına dair herhangi bir hükme yer verilmediği görülmektedir. 1924 Anayasasına kıyasla 1961 Anayasasında yapılan birçok değişiklik ile beraber kişilerin temel hak ve özgürlükleri detaylı bir şekilde belirlenmiş ve devlete vatandaşlarına karşı sosyal sorumlulukları yerine getirmesi için görev yüklemiştir. Anayasanın 2. maddesinde; Türkiye Cumhuriyetinin, insan haklarına ve ‘Başlangıç’ta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmekte birlikte Anayasanın 42. maddesiyle beraber çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olduğu, devletin çalışanların insanca yaşaması için, sosyal, iktisadi ve mali tedbirlerle çalışanları koruyup, çalışmayı destekleyeceği ve işsizliği önleyici tedbirleri alacağı hükme bağlanmıştır (Yaşar, 2006:121). 1982 Anayasasının 5. maddesine göre devlet; siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmakla yükümlüdür. Ekonomik haklardan birisi olan çalışma hakkının kullanılmasını sınırlayan engellerle mücadele eden devlet, eski hükümlülerinde en temel hakkı olan çalışma haklarını kullanırken karşılaşacağı engelleri ve sınırlamaları ortadan kaldırmakla görevlidir. Anayasa 49. maddesi de çalışmanın ayırım yapılmaksızın tüm vatandaşların hakkı olduğunu vurgulamaktadır. Mademki çalışmak her bireyin hakkı ise Devletin eski hükümlülerin istihdamına yönelik toplumdaki olumsuz algı ve düşünceleri değiştirebilecek sosyal politikalar geliştirmesi ve eski hükümlülerin en azından asgari geçim sınırında çalışabilecekleri bir iş bulabilmeleri ve buldukları işlerde süreklilik sağlayabilmesi için gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğu söylenebilir. Ancak tüm bunlara rağmen toplumumuzda eski hükümlülere karşı önyargılı tutumu ve devletimizin eski hükümlülerin çalışma hayatı hususunda almış olduğu tedbirlerin yetersiz kalmasıyla birlikte eski hükümlüler çalışma haklarından mahrum kalabilmektedir (Kara, 2014:13).

2.7. Farklı Ülkelerdeki Eski Hükümlülere Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar

2.7.1. Anglo-Sakson refah rejimleri

Sayıda az olan İngiltere ve Amerika gibi ülkeleri kapsayan refah rejimlerine göre, özel sektör sosyal güvenlikte büyük rol oynamaktadır. Eski hükümlülerin topluma kazandırılmasına yönelik faaliyetler yürütülmektedir ve tekrar suç işlemenin önüne geçilmesi planlanmaktadır.

2.7.1.1. Amerika birleşik devletleri

2016 verilerine göre Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 322.856.495 kişi olarak en kalabalık ülkeler sıralamasında üçüncüdür. Bununla birlikte, 2014 yılı yeniden suç işleme oranları baz alındığında %0.716 ile ilk sıradadır. ABD’de eyalet şeklinde yönetimden kaynaklı olarak eyaletlere göre değişen faaliyetler yürütülmektedir. Bu husus eski

hükümlülere yönelik yürütülen faaliyetlerde de geçerli görünmektedir. Philadelphia eyaletinde yapılan bir çalışmaya göre, eski hükümlülerin 3 yıl içerisinde 2/3'ünün tekrar cezaevine dönmesinin ülke rezervlerini olumsuz etkilediği belirtilmektedir. İstihdamı da etkileyen bu sorun karşısında eski hükümlülerin sosyal entegrasyonu amacı ile RISE isimli proje geliştirilmiştir.

Proje kapsamında eski hükümlülere istihdam eğitimleri verilmektedir. Eğitimlerden biri olarak iş hazırlık eğitimi, haftanın 5 günü toplamda 15 günlük bir eğitim programından oluşmaktadır. Program kapsamında, eski hükümlülerin iş başvurusu hazırlama, işverenin beklentileri hakkında bilgi edinme ve iş hayatı hakkında danışmanlık hizmeti almaları hedeflenmektedir.

İşverenlere eski hükümlülere istihdam etmeleri için belirli teşvikler sunulmaktadır. Bunların arasında, vergi indirimi, ilk altı ayı kapsayan devlet destekli 25000 \$ limitli teşvikler, işverene yönelik özel eğitimler ve yaşam koçluğu gibi danışmanlık hizmetleri mevcuttur (rise.phila.gov, 2012).

RISE projesinde amaç, eski hükümlüyü destekleme yoluyla yeniden suç işleme riskini azaltacak önlemler almak ve topluma entegrasyonu kolaylaştırmaktır. RISE projesi kapsamında başarı sağlanması için gerekli bir takım eğitimler sunulmaktadır. RISE kapsamında verilen eğitimler ise şunlardır;

Yaşam Becerileri Eğitimi: Bireye sorumluluk alma amacıyla verilen bu eğitim aynı zamanda kişinin yaşam verimliliğini ve sağlıklı olmasını hedefler. İlgili dersler; Toplumsal ve bireysel sorumluluk, Duygusal zeka eğitimi, öz farkındalık eğitimi, Sağlıklı davranış eğitimi, ve bilişsel eğitim, Öfke kontrolü, cinsiyete özgü eğitimler, sosyal sorumluluk, Sağlık farkındalığı eğitimi verilmektedir (rise.phila.gov, 2014).

Mesleki Eğitim: Eski hükümlü açısından sosyal entegrasyonun önkoşulu istihdamdır. İstihdamın kolaylaştırılabilmesi için eski hükümlülere eğitimler verilmektedir. Bunlar arasında İş yaşamına hazır olmaya yönelik eğitim, Girişimcilik, Mutfak eğitimi, Forklift eğitimi, Finansal okuryazarlık, bilgisayar işletmenliği, Çağrı merkezi eğitimi gibi eğitimler yer almaktadır (rise.phila.gov, 2014).

ABD Virginia Eyaletinde, sivil toplum kuruluşu aracılığıyla cezaevi akran desteği, aile desteği, kilise desteği programları mevcuttur. Hükümlüye cezaevi ya da tutukluluk sürecinde moral ve motivasyon sağlanması amacıyla burs imkanı sağlanmaktadır (www.prisonfellowship.org, 2016).

2.7.1.2. İngiltere

İngiltere 2011 yılı itibarıyla 63.181.715 kişilik nüfusa sahip olan dünyanın en kalabalık ülkelerinde 22. sıradadır. 2014 yılı verilerine göre yeniden suç işleme oranlarına bakıldığında ise % 0.148vaka ile 102. sırada yer almaktadır. Hükümlünün yeniden entegrasyonu için salıverilmeden 6 ay ya da iki yıl kadar öncesinde salıverilme öncesi tedavi aşamasında farklı tedbirler uygulanmaktadır (Şahin, 2002: 14). Bu tedbirlerden arasında şunlar yer almaktadır:

Ailevi ve sosyal ilişkilerin yeniden düzenlenmesi: ev izni vb.

Bireysel yönelim: Bu programlarda yaşamsal güçlükler ile bunlarla başa çıkma yöntemleri, sosyal hizmet uzmanları tarafından hükümlülere anlatılmaktadır. Hükümlünün ihtiyaçları belirlenerek ayni ve nakdi yardımlar yoluyla problem çözümü sağlanmaya çalışılmaktadır.

Örnek olarak, Chelmsford isimli cezaevinde, eğitim tedbiri altında olan hükümlüler, arazisi küçük kulübelere gönderilerek aynı toplum içerisindeki gibi kendi başlarına bırakılmaktadır. Bu yöntemle hükümlünün denetim altında tutularak sosyal entegrasyonuna katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Grup yönelim: Bireysel yönetimde grup yönetimine nazaran daha pahalı olup daha fazla personel gerektirmektedir. Daha çok beyin fırtınası şeklinde yürütülen bu çalışmalarda, tahliye sonrası gözetimin gerekliliği ve özellikleri, tahliye sonrası deneme evresinde başarı ve başarısızlıktaki hükümlünün şahsi sorumluluğu ele alınmaktadır. Bu konuların yanı sıra, aile hayatına dönüş, iş bulma ve toplumsal sorumluluklar gibi konulara da değinilmektedir. Bu kapsamda yürütülen faaliyetler rehber eşliğinde denemelerle gerçekleştirilmektedir.

İngiltere’de önleyici hapis cezası iç aşamalı uygulanmaktadır. Koşullu salıverilme için uygun görülen ve üçüncü aşamaya alınan hükümlüler cezaevinde ayrı bir bölüme alınmakta, salıverilme sonrası muhtemel problemleri değerlendirilmektedir. Aynı zamanda bireysel sorumlulukları artırılarak, denetim azaltılmakta, cezaevi dışında çalışma hayatları başlamaktadır. Ayrıca uygun görülen hükümlüler otel-pansiyon şeklindeki binalarda kalmak suretiyle cezaevi konseptinden uzak şekilde yaşayabilmektedir.

Dışarıda çalışma izni: Bu uygulama şeklinde hükümlü gündüzleri dışarıda çalışırken geceleri cezaevinde geçirmektedir. Tahliye öncesi 6-9 ay içinde uygulanması ideal görülmektedir. Bu iznin verilebilmesi için hükmedilen cezanın 4 yıldan uzun süreli olması gereklidir. Bu iznin uzun süreli olması durumunda, dışarıda çalıştıktan sonra her gece cezaevine dönmek olumsuz psikolojik etkiler yarattığı belirtilmektedir.

İzinler: Gözetim eşliğinde ya da olmadan, farklı sebeplerle cezaevinden izinli olma durumudur.

Tahliye hazırlığı aşamasında olan hükümlülerle diğer bireylerin birlikte kalmaları, kurum idaresini zorlaştırdığı gibi, huzursuzluğa neden olabilmektedir. Bu nedenle salıverilme öncesi hükümlüler, ayrı yerlerde kalmakta, ayrıca harçlık almaktadır. Bunun yanı sıra aileyle bir araya gelebilme, bazen serbestçe dolaşma haklarına sahip olmaktadır.

Toplumun korunmasına yönelik uygulanan salıverilme sonrası yardım salıverilme öncesi yardım ile bir bütün olarak ele alınmaktadır. Örnek olarak, cezaevinden salıverilen kişiler bir yıllık zorunlu koruma altına alınmaktadır. Öncelik sıralaması hükümlünün cezaevinde kalış süresi, yaşı ve kaçınıcı suçu olduğuna göre belirlenmektedir (Şahin, 2002: 15).

Koruma ve yardım süresinin bir yıl olma gerekçesi olarak daha uzun süreli olmasının masraflı ve zararlı olacağı ifade edilmektedir (Şahin, 2002: 17).

2.7.2. İskandinav refah rejimleri

İskandinav ülkelerinde (İsveç, Norveç, Danimarka) tarafından uygulanan modelde sosyal demokrasi baskındır, gelirlerden doğrudan alınan vergiler yüksek orandadır. Söz konusu ülkelerde zengin bireyler ile fakir bireyler arasındaki farklılık minimum seviyededir. Özellikle Norveç Cezaevi hizmetlerinin rehabilitasyon odaklı olduğu görülmektedir. Toplumla bütünleşmede etkin hizmetler yürütüldüğü görülmektedir.

2.7.2.1. Norveç

Norveç 2016 yılı itibarıyla nüfus 5.214.890 olmakla birlikte en kalabalık ülkeler sıralamasında 118. sıradadır. 2014 yılı verilerine göre yeniden suç işleme oranı olan %0.72 ile 176. sırada yer almaktadır. Bu oran Norveç'in eski hükümlünün topluma kazandırılmasındaki başarısı göstergesidir (www.salve.edu, 02.09.2016).

Norveç'in eski hükümler hakkındaki farklı uygulamaları tahliye sonrası süreçleri hükümlüler için kolaylaştırıcı olmaktadır. Bostoy cezaevi tatil köyüne benzer tasarımıyla ve minimum seviyedeki güvenlik sistemiyle örnek gösterilebilecektir. Gerekli şartlara uymaları halinde bu cezaevinde kalan hükümlüler başlarında refakatçi olmaksızın evlerine izinli olarak haftasonu gidebilmektedirler. Cezaevinde iken ise mesleki eğitim dışında ücretli çalışmaktadırlar. Boş zamanlarını yapılandırmaları için balık tutmak, spor aktiviteleri gibi birçok seçenekleri mevcuttur. Ayrıca içtima, mahkûm kıyafeti gibi uygulamalar yer almadığından gerçek yaşam koşullarına benzer uygulamalara tabi tutulmaktadırlar. Varolan kurallar çiğnenmediği takdirde bu imkânlar tanınmaya devam etmektedir. Kurallara uyulmadığında yüksek güvenlikli bir cezaevine yönlendirilir. Söz konusu hapisanede yeniden suç işleme oranı %16 iken ABD ve Avrupa genelinde bu oran %70 civarındadır (www.ecotripsos.com, 2016).

Norveç'te İngiltere'deki uygulamalara benzer şekilde hükümlüler yaşamsal zorluklar ve baş etme yöntemlerine ilişkin ilgili uzmanlardan destek almaktadır. Hükümlülere ihtiyaçlarına yönelik olarak yardım sağlanarak, problemlerini çözmede destek olunmaktadır. Tahliyeye 3 ay bir zaman kala, gündüzleri cezaevi dışında çalışma olanağı sunulmaktadır (Şahin, 2002: 14-15).

2.7.2.2. İsveç

İsveç'te 2013 yılı itibarıyla 9.588.569 kişi yaşamakta olup en kalabalık ülkeler sıralamasında 90. Sıradadır. 2014 yılı verileri baz alındığında yeniden suç işleme oranı %0,067 ile vaka ile 179.sırada yer almaktadır. Sosyal entegrasyon sürecinde başarılı olduğu bu verilerden anlaşılmaktadır. Ülkedeki temel amaç suça karışan bireyi cezaevine göndermekten ziyade ıslahını sağlamaktır. Bu nedenle hapis cezası süreleri oldukça azdır. Ceza evlerinin sayısının da giderek azaldığı görülmektedir. Hükümlülerin sosyal entegrasyonu amacıyla düzenlenen cezaevi eğitimleri söz konusudur. Eğitimlerin etkinliğini artırmak için salıverilme öncesinde 6 ay ile 2 yıl arasında değişen sürelerle tedbir uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Salıverilmeden önce cezaevinden belirli bir süreliğine uzaklaşarak aile ve arkadaşlarla temas kurma fırsatı verilmektedir. Denetimli serbestlik uygulamaları önemli yer teşkil etmektedir. Denetimli Serbestlik Hizmetlerine önem verilmektedir. Denetimli serbestlik hizmetleri koşullu salıvermenin yanı sıra ıslah

hizmetleri de yürütmektedir. Salıverilme sonrası bireylere sunulan eğitim imkânları yoluyla destek sağlanmaktadır. Sunulan hizmetlerde amaç, suç işleme oranlarında azalma sağlayarak bireyin yasalara uyumlu bir birey olmasına destek olmaktır. KRIS isimli sivil toplum kuruluşu, hükümlülere destek olma amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. KRIS'in yürüttüğü proje ile hükümlülerin salıverilme sonrası barınma ihtiyacı vb. konularda da çözüm önerileri sunulmaktadır (www.theguardian.com, 2016).

2.7.2.3. Danimarka

Danimarka'nın 2013 yılı verilerine göre nüfusu 5.605.836'tür ve en kalabalık ülkeler sıralamasında 112.'dir. 2014 yılı tekrar suç işleme oranlarına bakıldığında ise %0,073 ile 172. sırada yer aldığı görülmektedir. Topluma entegrasyonu kolaylaştırmak amacı ile 6 ay ile 2 yıl arasında değişen tedbirler uygulanmaktadır. Bu tedbirler:

- Kişinin ailevi ve sosyal çevre iletişimini sağlıklı hale getirebilmesi için eve gidiş izni
- Grup çalışmaları yoluyla hükümlülere tahliye sonrası gözetim ve denetimin neden gerekli olduğu, deneme süresinin başarısının kişilerin kendi sorumluluğunda olduğu gibi konulara değinilmektedir. Diğer değinilen konular arasında iş bulma, aile içi iletişim, toplumsal yükümlülükler yer almaktadır.
- Dışarıda çalışma iznin yoluyla kişilerin kurum dışında gündüzleri çalışmasına imkân sağlanmaktadır.

Danimarka'daki bu gözetim ve denetim, koşullu tahliye edilen müebbet cezası olan bireyler için yaşam boyunca sürmektedir (Şahin, 2002: 18-19).

2.7.3. Kıta avrupası refah rejimleri

Fransa, Belçika ve Almanya'yı kapsayan bu modelde sosyal politika hizmetleri vatandaşların ödedikleri primler yoluyla sağlanır.

2.7.3.1. Almanya

2015 verilerine göre Almanya nüfusu 81.459.000'dir. Dünyanın en kalabalık ülkeleri sıralamasında 17. Sırada yer almaktadır. 2014 yılı yeniden suç işleme oranı olan %0,079 ile 167. sıradadır. Almanya'da sosyal entegrasyon açısından hükümlülere destek olunması bir hükümet sorumluluğu olarak ele alınmaktadır (Morgenstern, 2011: 33).

Kişilerin mesleki yeterlilikleri göz önünde bulundurularak mesleki eğitimler verilmektedir. Özel sektörde sosyal sorumluluk kapsamında istihdam olanakları artırılmaktadır. EXOCOP projesi ile söz konusu alanda istihdamın teşviki hedeflenmektedir. Üniversite işbirliği ile düzenlenen eğitimlerde özel mesleki bilgilere yer verilmektedir. Bu eğitimler yoluyla dezavantajlılığın önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Morgenstern, 2011: 34). Bu kapsamda geliştirilen yazılımı içeriği değişkenlik gösterir şekilde hem memurlar hem de hükümlüler kullanabilmektedirler. Suç işleme nedenleri de dikkate alınarak işlenen suçun kapsamı da değerlendirilerek istihdam konusunda çalışmalar yürütülmektedir. Diğer dikkate alınan hususlar işe ilişkin bilgi ve becerilerdir (Morgenstern, 2011: 35).

Almanya’da cezaevlerinde görev yapan danışma kurulları sosyal entegrasyon konusunda sorumlu kılınmıştır. Danışma kurulunda ilgili yerel yetkililer yer alır. Bu kurullarda cezanın infazında görev alanlar yer almaz. Bu durum iletişimi kolaylaştıran , bir husus olarak değerlendirilmektedir. Kurul içerisinde sosyal sorumluluk yönü daha baskın olan sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin varlığı daha yararlı görülmektedir (Kara, 2014: 109).

Söz konusu danışma kurullarına kamunun yanı sıra özel sektör de dâhil edilmektedir. Kuruldaki amaç hükümlülerin iyileştirilmesini desteklemektir. Çalışma hayatı için motive edilmeleri gelir elde etmenin yanında duygusal anlamda da olumlu etkiler yaratmaktadır (Kara, 2014: 110).

Almanya’da söz konusu çalışmalar rehabilitasyon odaklı gerçekleştirilmektedir. Esas Ceza ve infaz sisteminde Almanya’da öncelikli amaç rehabilitasyonun sağlanması ve hükümlünün topluma yeniden kazandırılmasıdır. Asıl amaç hükümlüler salıverildiğinde topluma yararlı bir birey olarak dâhil olmalarıdır. Disiplin cezalarının nadiren uygulandığı söz konusu cezaevlerinde, salonların ferah olması gibi hususlara dikkat edilmektedir. Aile ilişkilerinde düzenin sağlanması önemli bir unsur olduğundan, kısa ve uzun süreli verilen izinlerle kişinin bunu yeniden inşa etmesine olanak tanınmaktadır (Kamer, 2015: 5-6).

2.7.3.2. Hollanda

Hollanda, 2013 yılı verilerine göre 16.795.200 kişilik nüfusu ile en kalabalık ülkeler sıralamasında 63. Sırada yer almaktadır. 2014 yılı itibariyle yeniden suç işleme oranında %0,082 vaka ile 161. sırada olduğu görülmektedir.

Suçlular haklarında verilen kararlara itiraz hakkına sahip olmakta olup, rehabilitasyon odaklı bir sisteme dahil olurlar. Hücre cezasına benzer uygulamalara nadiren başvurulduğu görülmektedir (Kamer, 2015: 5-6).

2.7.3.3. Fransa

Fransa nüfusu 2013 yılı itibariyle 65.107.000 olup en kalabalık 21. ülke olduğu görülmektedir. 2014 yılı istatistikleri baz alındığında tekrar suç işleme oranı %0,101 olarak görülmektedir. Bu orana göre sıralamada 149. sırada yer almaktadır. Fransa’da yapılan bir hata olarak cezaevi sonrası süreçte hizmet eden komitelerin adliyelerde kurulduğu, oysa hükümlülerin adliyeye tekrar gitmek istemedikleri ifade edilmektedir. Yeterli sivil toplum kuruluşlarının var olmaması nedeniyle devlet eliyle yürüyen bu hizmetler, var olsa bile devlet koordinesinde ancak yürüyebilecektir (Kara, 2014: 112).

2.7.4. Uzak doğu ülkeleri

Çin, Japonya, Singapur, Güney Kore gelişmiş uzak doğu ülkelerindendir. Bu ülkelerden ise Singapur ve Japonya’da eski hükümlülere yönelik uygulamalar ele alınacaktır.

2.7.4.1. Singapur

Singapur 5.310.000 nüfusa sahip olmakla birlikte 2014 yılı verilerine göre yeniden suç işleme oranı %0,661 ile 198. Sırada yer alır. Singapur’da sosyal entegrasyon üç aşamadan oluşmaktadır (Roy, 2012: 17-21). İlk aşama değerlendirme aşamasıdır ve buna

uygun şekilde cezaevi yönlendirilmesi gerçekleştirilir. Hükümlünün özelliklerine uygun şekilde mesleki eğitim programlarına dâhil edilmesi sağlanır. Hükümlüden sorumlu görevli memur atanır ve ilgili raporlar düzenlenir. İlgili koşullara uyan hükümlüler erken salıverilme, elektronik kelepçe, ev hapsi, kamu hizmeti usulleriyle cezasının infazını yerine getirebilmektedir. 6 ay süreyle hükümlü ekonomik durum, barınma, ailevi ihtiyaçlar konularında destek görmektedir.

2.7.4.2. Japonya

Söz konusu ülkeler arasında en gelişmiş olan Japonya 126.919.659 nüfusuyla en kalabalık 10. Ülkedir. 2014 yılı istatistiklerine göre yeniden suç işleme yüzde oranı %0,051 ile ülkeler arasında 198. sıradadır. 2013 yılı itibarıyla yeniden suç işleme yüzdelерinin artması bu alandaki politikalara odaklanılmasıyla sonuçlanmıştır. Şirketlere mali teşvikler verilmiş, ayrıca işe yerleştirme konusunda destek sunulmaktadır (www.japantimes.co.jp, 2016).

Söz konusu faaliyetlerde kamu sektörünün yanı sıra gönüllü kuruluşlar görev almaktadır. İyileştirme faaliyetlerini yerine getiren ana kuruluş ise denetimli serbestlik hizmetleridir. Söz konusu faaliyetlerde rehabilitasyon faaliyetlerinin yanı sıra suç önleme amaçlı faaliyetler de yürütölmektedir (hakusyo1.moj.go.jp, 2016).

2.8. Türkiye’de Eski Hükümlölere Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar

Ülkemizde sosyal politikanın tarihsel gelişimine bakıldığında, ilk kuruluş yıllarının devletin yapılandırılması odaklı olduğu görölmektedir. Türkiye’de sosyal politikanın gündeme gelişı 1960’larda Anayasa değışikliğı ile olmuştur. Avrupa Birliğine katılım sürecinin geç başlangıcı da sosyal politikanın gelişimini olumsuz etkilemiştir.

Sosyal politikada amaç toplum içerisinde aksayan yönlelere müdahale etmektir. Cezaevi sürecinin etkinliğı eski hükümlölere yönünden sosyal politikaların ne kadar etkili olacağında belirleyici unsurdur. Ülkeler eski hükümlölere yönelik ayrımcılığın önlenmesi amacıyla önleyici politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadır. İstihdam alanının da kapsayan bu önlemlerle maddi nedenlerle suç tekrerrünün önlenmesi amaçlanmaktadır.

Eski hükümlölerin iş hayatına dâhil olmaları üç aşamalı olarak ele alınmaktadır. Bunlar:

1. Cezaevi sürecinde eski hükümlölerin mesleki eğitimlerle desteklenmesi ve vakitlerini
2. Eski hükümlölüye girerken mesleki danışmanlık ve eğitim danışmanlığı sunulması, işyerlerinde eski hükümlölere özgü kontenjan belirlemesi
3. Eski hükümlölerin iş hayatında korunmalarına dair özel önlemler alınması (Alp, 2014: 16-17).

2.8.1. Eski hükümlünün çalışma yaşamına girmeden önceki faaliyetler

Eski hükümlölere için salıverilmek hem istendik hem de ürkütücü bir durumdur çünkü dış dünyaya ayak uyduramama kaygısı taşıyabilirler. Sosyal entegrasyon hususunda iki önemli nokta mevcuttur. Bunlardan 1.’si cezaevi sürecinin olabildiğince verimli geçirilmesi önemlidir. 2.’si toplum içerisinde yer alan önyargılar ve sosyal dışlanma işe başa çıkabilme becerilerinin geliştirilmesine yönelik danışmanlık alınmasıdır.

Hükümlünün tahliye sonrası sosyal entegrasyonu için aldığı desteğe patrona adı verilir. Bu noktada yer alan sosyal entegrasyon hem bireysel hem toplumsal önem arz etmektedir. Eski hükümlünün hissettiği duygu endişe iken toplumdaki bireyler tepkisel olabilmekte ve önyargılara sahip olabilmektedirler. Bu noktada ihtiyaç duyulan, uzun vadeli tutum değişikliğine yönelik programlardır. Bu amaçla eski hükümlü ile iletişimin artırılması yoluyla önyargılardan vazgeçilmesi olabilecektir (Savcı, 2004: 78).

Cezaevinde verilen mesleki eğitimlerde önemli bir husus, söz konusu eğitimlerin işlevsellikleridir. Eğitimler çalışma ihtiyaç alanlarına uygun olmadığında, hükümlünün iş hayatına girişinde kolaylaştırıcı olmayacaktır (Savcı, 2004: 58).

Sosyal entegrasyon konusunda önemli faktörler aile ilişkileri, istihdam, salıverilme sonrası takiptir. Bu hususlarda birey tek başına aşamayacağı engellerle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu hususlarda eski hükümlünün desteklenmesi önem arz etmektedir (Savcı, 2004: 19).

Toplumsal önyargılar eski hükümlü istihdamında sorun oluşturmaktadır. Bu nedenlerle işyerinin gönüllü olması beklenmeksizin geçmişte işyerlerine belirli zorunluluklar getirilmiştir. Belirli sayıda çalışanı olan işyerlerindeki bu zorunluluğun dışında bir diğeri eski hükümlüye evinde çalışma olanağı tanınmasıdır (Savcı, 2004: 79-80).

2.8.2. Eğitim ve öğretim faaliyetleri

Hükümlünün eğitim ve öğretim faaliyetlerine dâhil edilmesi sosyal entegrasyonun önemli bir yoludur. Eğitim ve öğretim faaliyetleri gönüllü olabileceği gibi zorunlu da olabilmektedir. Bu faaliyetlerde hedeflenen hükümlünün topluma uyumunun kolaylaştırılması, öfke yönetimi gibi yaşam becerilerinde etkin hale gelmesidir (Güngör, 1997: 29).

2.8.3. Okuma-yazma ve temel eğitim programları

Koşullar gereği hükümlülere kademeli olarak okuma yazma programları uygulanmaktadır. Birinci kademesinde okuma yazma öğrenmeleri hedeflenmektedir (Güngör, 1997: 30). İkinci kademe ise okulu yarıda bırakanlara yönelik programlar uygulanmaktadır. Cezaevi sonrası eğitimi ileriki aşamalara taşıma fırsatı olabilmektedir (Güngör, 1997: 32).

2.8.4. Lise ve açık lise – açık öğretim fakültesi programları

Cezaevi sürecini verimli değerlendirmenin yollarından biri eğitim ve öğretim faaliyetleriyle boş zamanlarını değerlendirmektir. Bu kapsamda, lise ve fakülte programlarına açıktan devam edilebilmektedir. Hükümlülerin sınavlara katılımı Milli Eğitim Bakanlığı ile koordineli olarak sağlanmaktadır. Bu durum Adalet Bakanlığınca önem verilen bir konudur (Güngör, 1997: 32-33).

Ortaokul seviyesindeki açık öğretim programına, ilkokul mezunu olanlar, ikinci kademe kursu bitirmiş olanlar ya da daha önce ortaokul terk olanlar dâhil olabilmektedir. Açık lise eğitimine ise ortaokul ya da ortaöğretim mezunu olanlar ile lise terk olanlar dâhil edilmektedir. (Güngör, 1997: 36).

Lise mezunu olanlar ile üniversite sınavına girerek açık öğretim programlarına kayıt yaptıran ya da üniversite mezunu iken ikinci üniversiteye kayıt yaptıranlar dahil edilmektedir. Üniversitelere örgün olarak da aynı belediye sınırları içerisinde devam edebilmektedirler. Bu yeni kazandıkları bir program olabileceği gibi önceden devam ettikleri bir program da olabilir. Günümüz teknolojisindeki sanal sınıflar aracılığıyla uzaktan eğitim yöntemiyle de eğitim programları yürütülebilmektedir. Yaşlılık ve hastalık haricinde devam zorunluluğu mevcuttur (www.cte.adalet.gov.tr, 2014).

2.8.5. İş ve meslek kazandırma faaliyetleri

Salıverilme sonrası iş bulmayı kolaylaştırma amaçlı olarak yürütülen iş ve meslek kursları mevcuttur. Mevzuata göre hükümlüler idarece belirlenen kurlara katılabilmektedir. Bu nedenle bu husus cezaevi yönetimi için bir mecburiyettir (Saldırım, 2011: 90).

İstihdamı daha etkin hale getirmek için sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yoluna gidilmektedir. Hükümlüler iş hayatına hazırlamak amacıyla mesleki kurslar düzenlenmektedir.

Adalet Bakanlığına bağlı olarak hükümlüler iş yaşamına hazırlamak ve meslek kazandırmak amacıyla İş Yurtları faaliyetleri yürütülmektedir.

2.8.6 İşyurtları programı

Cezaevlerinde oluşturulan iş ve meslek edindirme amaçlı atölyeler iş yurtları kapsamında hizmet vermektedir (Özdemir, 2013: 8).

İşyurtlarında çalışan verilerine bakıldığında 2010 yılında 14.012, kişinin, 2011'de 16.920 kişinin, 2012 yılında 27.387 kişi, 2014 yılında 34.114, 2015 yılında ise 40.250 kişinin çalıştığı görülmektedir. 2006-2010 yılları arasında ise toplamda 49891 kişi çalışmıştır. Bu çalışanlardan salıverildiği yıl iş bulan sayısı 9385'tir.

Başka bir deyişle, salıverilenlerden iş bulma oranı % 38'dir (www.cte.adalet.gov.tr, 2014). 2015 yılı verilerine bakıldığında ise 39.044 kişinin çalışma imkânı bulunduğu görülmektedir.

Çalışan kişi sayısı 2012 yılına kıyasla % 39.6 oranında, bir önceki yıla kıyasla ise %17,9 oranında artış göstermiştir. (www.iydb.adalet.gov.tr, 2016).

2.8.7. İşyurtlarının kuruluş amacı ve görevi

Günümüz ceza infaz sisteminde temel anlayış, suçlunun rehabilitasyonu yoluyla toplumun korunmasıdır. Bu amaç doğrultusunda boş zamanlarını doğru değerlendirme imkânları sunmak önem arz etmektedir (Güngör, 1997: 46).

Suç işlemeyle temelde ilişkilendirilen konu işsizliğin yanı sıra meslek sahibi olmamaktır. Bu nedenle meslek edindirme kursları önemli görülmektedir. Bu kapsamda işyurtları kapsamında çalışan hükümlüler hem maddi ihtiyaçlarını gidermekte hem de meslek sahibi olarak sosyal entegrasyon açısından olumlu adımlar atmaktadırlar.

İş yurtlarında temel amaç hükümlülerin meslek ve iş sahibi olmalarına zemin hazırlamaktır. Bu kapsamdaki görevleri:

- İşyurtlarının kapasite geliştirmesine imkân tanımak,
- Hükümlülerin gelişimlerine katkı sağlayacak her türlü faaliyet ve çalışmaları yerine getirmek,
- İş yurtları kapsamında çalışacak olan işçilerin çalışmasını sağlamak, çıkarılacak olanlara ilişkin kurula öneride bulunmak, ücretleri belirlemek
- Üretilen ürünlerin fiyat belirlemesini yapmak, fazla mesai durumuna karar vermektir (Özdemir, 2013: 9):

2.8.8. İşyurtlarındaki çalışma alanları

İşyurtlarının kuruluşunda hem iyileştirme hem meslek edindirme ve çalışma amacı mevcuttur. Farklı çalışma alanları olduğu görülmektedir. Faaliyet alanları çok çeşitli olmakla birlikte bunlardan birkaçı aşağıda yer almaktadır:

- Endüstri ürünleri: Ayakkabı ve masa üretimi, kırtasiye ürünleri, temizlik ürünleri vb.
- El yapımı ürünler: Dokuma sanatı, çinçilik, seramik ürünler, ebru, bakır ve gümüş işleme, taş işlemeciliği, battaniye üretimi, halı-kilim dokuma, cam süsleme sanatı vb.
- Tarım ve hayvancılık: Besicilik, süt ve süt ürünleri, sebze ve meyve yetiştiriciliği, et ve et ürünleri, zirai ürünler, kuruyemişler vb.
- İnşaat işleri: İnşaat yapımı, inşaat malzemesi üretimi ve inşaat onarımı işleri vb.
- Uygulamalı sosyal tesis işletmeciliği: Adalet evi, Hakimevi, Açık C.İ.K. gibi tesislerde çalışma imkânının olması
- Hizmet sektörü: Halı Yıkama hizmeti, Oto Bakım-Onarımı, Oto Yıkama, Otopark İşletmeciliği, Temizlik, Yediemin Deposu işletmeciliği, Fotokopi hizmetleri, Fotoğrafçılık, Kuaförlük, Kesimhane vb (Özdemir, 2013: 13).

2.8.9. İşyurtları dışında çalışmalar

Hükümlüler özel sektöre ait işyerlerinde de çalıştırılabilmektedirler. Ceza infaz kurumu ile ilgili özel sektör kuruluşu arasında imzalanan protokoller ışığında gerçekleştirilmektedir. Ödenecek ücret minimum asgari ücret olarak belirlenmek zorundadır. Bu şekilde çalışma mesleki eğitimden çok çalışma hayatına dâhil olma olarak değerlendirilmektedir. Kişiler günde 1 ile 7 buçuk saat arası çalışırlar. Amaç bu yolla hükümlünün iyileştirilmesidir (Engin, 2012: 27-28). Ülkemizde açık cezaevleri ve iş yurtları dışında çalışma alanı mevcut değildir. Açık cezaevlerinde yer alan işyurtları cezaevinden çok işyeri konseptinde tasarlanmaktadır (Engin, 2012: 30).

2.8.10. Hükümlüye tahliye öncesi ve sonrası yardım faaliyetleri

Salıverilme sonrası sosyal entegrasyonu sağlamayı kolaylaştırmak amacıyla hükümlünün desteklenmesi önem arz etmektedir. Özellikle yardıma ihtiyaç duyulan alanlar olarak iş bulma, iş kurma için kredi sağlama konularından söz edilmektedir. Bu tür yardımlar yeniden suç işlemenin önlenmesinde önemli adımlar olarak değerlendirilmektedir. Bu yüzden hükümlü için destek faaliyetleri hem salıverilme öncesinde hem de sonrasında çok önemlidir (Nursal ve Ataç, 2006: 122).

2.8.11. Salıverilme öncesi yardım faaliyetleri

Bu kapsamda hükümlülere iş ve meslek danışmanlığı sağlanmakta, aynı zamanda iş arama iznine ilişkin bilgilendirilmektedirler (Saldırım, 2011: 128). Hükümlüye ayrıca sosyal entegrasyonuna yardımcı olacak kişi ve kuruluşlarla irtibata geçmesi için yardımcı olunmaktadır. Hükümlü aynı zamanda kendi işini kurması yönünde teşvik edilmektedir. İş arama amaçlı olarak 8 güne kadar izin verilebilmektedir.

Salıverilme sonrası yardım faaliyetlerine ise 2.7. Eski Hükümlü İstihdamında Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Rolü: Koruma Kurulları alt başlığı altında değinilmiştir.

2.9. Eski Hükümlü İstihdamı Konusundaki Mevzuat Hükümleri

Eski Hükümlü ve Terör Mağduru Çalıştırma Yükümlülüğüne İlişkin Yeni Düzenlemeyle; 5763 sayılı Kanun'un 2.maddesi ile 4857 sayılı Kanun'un 30. maddesi tamamen değişikliğe uğramıştır. Söz konusu mevzuat değişikliği ile 4857 sayılı Kanun'un başlığı "Özürlü ve Eski Hükümlü Çalıştırma Zorunluluğu" olarak değiştirilmiştir. Söz konusu değişiklik ile 50 veya daha fazla işçi çalıştıran özel sektöre ait iş yerlerinde eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırılma zorunluluğu tamamen kaldırılmış, sadece özürlü işçi çalıştırma oranı % 3 olarak belirlenmiştir. Ancak kamu kurumlarında % 4 özürlü ve % 2 eski hükümlü işçiyi çalıştırma uygulamasına yer verilmiştir. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü olduğu işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır (md.30/1). Söz konusu kanun değişikliklerine göre eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu özel sektördeki işverenler için zorunluluk olmaktan çıkmış, ancak bu yükümlülüğün sosyal devlet ilkesi gereği, kamu kurum ve kuruluşları tarafından uygulanmasına devam edilmesi uygun görülmüştür(Bedük, 2010: 48).

Kamu kurum ve kuruluşlarında eski hükümlü işçi olarak çalışacaklarda aranan şartlar Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü İşçi Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (KKEHİAUH) Yönetmeliğin 5.maddesinde sayılmıştır. Bunlar:

- a) Türk vatandaşı olmak (2527 sayılı Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Meslek ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş veya İşyerlerinde Çalıştırılabilmelerine İlişkin Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla),
- b) 18 yaşını tamamlamış olmak,
- c) Kamu kurum ve kuruluşlarının özel kanunlarında yer alan özel şartları taşımak,
- d) Eski hükümlü olmak (KKEHİAUH. Yönet. md.4/a'da tanımlananlar arasına girmek ve tahliye sonrası Cumhuriyet Başsavcılığından alınan salıverilen hükümlülere ait durum bildirme formu ile durumlarını belgelendirmek),
- e) Ortaöğretim ve Lisans eğitimi düzeyindeki işçi talepleri için Kamu Personel Seçme Sınavına (KPSS.'ye) girmiş olmaktır (www.resmigazete.gov.tr, 2019).

Eski hükümlü çalıştırılmasında bazı hususlara dikkat edilmesi gerekir. Kamu güvenliğini sağlama esası göz önünde bulundurularak bazı özel hükümler getirilmiştir. Askeri fabrikalar, askerlik şubeleri, askeri dikimevleri vb. askeri birimler; Emniyet Genel

Müdürlüğüne bağlı birimler, Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı yurtlar ve üniversiteler dahil olmak üzere yurt güvenliği ile ilgili mal ve hizmet üreten işyerleri ile öğrenci yurtları ve eğitim kurumları, eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu kapsamı dışında yer almaktadır (Bedük, 2010:57).

2.9.1. 854 sayılı Deniz İş Kanunu

29.04.1967 tarihli ve 854 sayısı ile Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren Deniz İş Kanunu'nun içerisinde, eski hükümlülerle ilgili olarak 13. maddesinde bir düzenleme yer almaktadır.

Kanunda yer alan “engelli ve eski hükümlü çalıştırma” başlıklı 13. maddesine göre bu kanunun kapsamına giren işveren veya işveren vekilleri, işyerlerinde İş Kanununun bu konuda koyduğu hükümler ve esaslara göre engelli ve eski hükümlü gemi adamı çalıştırmak zorundadır. Kanun maddesinde de görüldüğü gibi Deniz İş Kanunu, 4857 sayılı İş Kanununa, eski hükümlü istihdamı konusunda atıfta bulunmaktadır. Yürürlükteki İş Kanunumuz olan 4857 sayılı İş Kanununun 30. maddesinde eski hükümlü istihdamı hakkında ayrıntılı bir düzenleme bulunmaktadır.

2.9.2. 931 sayılı İş Kanunu

3008 sayılı İş Kanunu yerini 1967’de çıkarılan 931 sayılı İş Kanununa bırakmıştır. Ancak bu kanun, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

“1967 yılında çıkarılan 931 sayılı İş Yasasının 25 inci maddesindeki hükümden önce engelli ve eski hükümlülerin çalışma hayatına katılması ve korunması ile ilgili hükümler, özellikle engelli işçiler bakımından toplu iş sözleşmeleri ile düzenlenmekte veya bu kişilerin iş bulabilmeleri işverenlerin insafına bırakılmaktaydı. Fakat iş bulma olanaklarının sınırlı bulunduğu ülkemizde işverenlerin kendiliğinden engelli ve eski hükümlülere iş vermelerini düşünmek oldukça uzak bir olasılıktır.”

Gerçekçi olmak gerekirse toplumsal bilincin günümüze kıyasla daha sınırlı olduğu o dönemlerde, işverenler açısından bakıldığında; devletinde herhangi bir düzenlemesi olmadan, eski hükümlü istihdamının pek mümkün olmadığı gözlemleyebiliriz.

2.9.3. 1475 sayılı İş Kanunu

1475 sayılı İş Kanunu, Anayasa Mahkemesinin 931 sayılı İş Kanununu iptal etmesi üzerine, 01.09.1971 tarihinden itibaren Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanunun “sakat ve eski hükümlü çalıştırma” başlıklı 25 inci maddesinde;

“İşverenler işyerlerinde aşağıdaki esaslar ve ölçüler içinde sakat kimse ile eski hükümlü kimse çalıştırmak ve bunlara meslek, beden ve ruh durumlarına göre iş vermek zorundadırlar. Yüz işçiye kadar işçi çalıştıran işyerlerinde her tam elli işçiye karşılık bir sakat ve bir eski hükümlü kimse, işçi sayısının yüzden fazlası için her yüz işçiye karşılık iki sakat ve iki eski hükümlü kimse çalıştırılır.

Bu maddeye göre çalıştırılacak sakat ve eski hükümlülerin çeşitleri ile hangi cins sakat ve eski hükümlülerin hangi iş kollarında ve hangi işlerde çalıştırılabileceği ve bunların işyerlerinde genel hükümler dışında bağlı olacakları özel ve ücret şartları ile bunların işverenlerce nasıl işe alınacakları; Çalışma, Adalet, Sanayi ve Ticaret, Milli Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Ulaştırma Bakanlıklarınca birlikte hazırlanacak yönetmelikte gösterilir.

Genel ve katma bütçeli dairelerle mahalli idareler veya Kamu İktisadi Teşebbüsleri yahut özel kanuna veya özel kanunla verilmiş yetkiye dayanılarak kurulan banka ve kuruluşlara veya bunlara bağlı işyerlerinin İş Kanununa tabi olmayan daire ve kurumlarında çalıştırılan kimselerin de sakat ve eski hükümlüler arasından ayrılması hakkındaki gerekli usul ve şartlar ile bunun oran ve tutarları ve hangi işlerde çalıştırılacakları yukarıda sözü geçen yönetmelikte gösterilir”

denilmektedir.

2.9.4. 4857 sayılı İş Kanunu

Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 10.06.2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu halen yürürlükte bulunmaktadır.

Kanunun “engelli ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu” başlıklı 30. maddesinde, engelli ve eski hükümlü istihdamı ile ilgili hususları düzenlenmiştir. Buna göre;

“İşverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelli ve yüzde iki eski hükümlü işçiyi veya 21/6/1927 tarihli ve 1111 sayılı Askerlik Kanunu veya 16/6/1927 tarihli ve 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanunu kapsamına giren ve askerlik hizmetini yaparken 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 21 inci maddesinde sayılan terör olaylarının sebep ve tesiri sonucu malul sayılmayacak şekilde yaralananları meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler. Aynı il sınırları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenin bu kapsamda çalıştırmakla yükümlü olduğu işçi sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır.

Bu kapsamda çalıştırılacak işçi sayısının tespitinde belirli ve belirsiz süreli iş sözleşmesine göre çalıştırılan işçiler esas alınır. Kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalışanlar, çalışma süreleri dikkate alınarak tam süreli çalışmaya dönüştürülür. Oranın hesaplanmasında yarıya kadar kesirler dikkate alınmaz, yarım ve daha fazla olanlar tama dönüştürülür. İşyerinin işçisi iken engelli hâle gelenlere öncelik tanınır.

İşverenler çalıştırmakla yükümlü oldukları işçileri Türkiye İş Kurumu aracılığı ile sağlarlar. Bu kapsamda çalıştırılacak işçilerin nitelikleri, hangi işlerde çalıştırılabilecekleri, bunların işyerlerinde genel hükümler dışında bağlı olacakları özel çalışma ile mesleğe yönlentilmeleri, mesleki yönden işverence nasıl işe alınacakları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

(Değişik yedinci fıkra: 11/10/2011-KHK-665/28 md.) Bu maddeye aykırılık hallerinde 101 inci madde uyarınca tahsil edilecek cezalar, engellilerin ve eski hükümlülerin kendi işini kurmaları, engellinin iş bulmasını sağlayacak destek teknolojileri, engellinin işe yerleştirilmesi, işe ve işyerine uyumunun sağlanması ve bu gibi projelerde kullanılır. Tahsil edilen cezaların kullanımına ilişkin hususlar, Türkiye İş Kurumunun koordinatörlüğünde, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü ile İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, en çok işçi ve işvereni temsil eden üst kuruluşların ve en çok engelliye temsil eden üst kuruluşun birer temsilcisinden oluşan komisyon tarafından karara bağlanır. Komisyonun çalışma usul ve esasları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.”

Eski hükümlü çalıştırılmasında, kanunlardaki kamu güvenliği ile ilgili hizmetlere ilişkin özel hükümler saklıdır.

Kanunun 101. maddesinde ise “engelli ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğuna aykırılık” düzenlenmiştir. Buna göre; bu Kanunun 30. maddesinde belirtilen hükümlere aykırı olarak engelli ve eski hükümlü çalıştırmayan işveren veya işveren vekiline çalıştırmadığı her engelli ve eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için idari para cezası verilmektedir. Kamu kuruluşları da bu para cezasından hiçbir şekilde muaf tutulamaz. İdari para cezası miktarı, yeniden değerlendirme oranına bağlı olarak değişmektedir. 2014 yılı için bu miktar 1.903 (bindokuzyüzüç) TL’dir.

4857 sayılı İş Kanununun, İŞKUR’a engelli ve eski hükümlü işçi istihdamında büyük ölçüde destek verdiği görülmektedir.

2.9.5. 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu

05.07.2003 tarih ve 25159 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanununun 32. maddesinde kamu kurum ve kuruluşlarında işçi olarak istihdam edilecek engelli ve eski hükümlülere uygulanacak sınavlara ilişkin usul ve esasların yönetmeliklerle belirleneceği ifade edilmektedir. Görüldüğü gibi Kurum Kanunu, engelli ve eski hükümlü istihdamı ile ilgili olarak Yönetmeliklere işaret etmektedir. İlgili Yönetmelikler, engelli ve eski hükümlü istihdamı ile ilgili olarak ayrıntılı düzenlemelere yer vermektedir.

2.10. Eski Hükümlüler, Mesleki Eğitim ve Girişimcilik

Türkiye İş Kurumu (TÜİK)’nin verilerine göre 26 bin civarında eski hükümlünün iş bulmak için sıra beklediği ifade edilmektedir. Aynı kurumun 2008 yılı verileri dikkate alındığında, 72 bin 420 mahkûmun tahliye olduğu ve bunların %18’inin mahkûmiyeti öncesinde de işsiz olduğu görülmektedir. Yine aynı yılda ceza infaz kurumuna giren hükümlü sayısının 76.607 olduğu görülmekle, 18.283’ünün işsiz olduğu anlaşılmaktadır (www.tuik.gov.tr, 2019).

Türkiye’deki Ceza İnfaz Kurumlarında yapılan bir anket çalışmasında hükümlülerin, hüküm öncesi çalışma durumlarının % 3,9’u memur, % 6,1’i emekli, % 6,5’i çiftçi olduğu ve oldukça yüksek olarak değerlendirilebilecek bir sayı olarak ankete katılanların %83,5’inin işsiz olduğu görülmüştür (Koçak ve Altun, 2010:105). Bu durum, cezaevinde bulundukları aşamada bu hükümlülere verilecek mesleki eğitimlerin cezaevi sonrası iş bulmaları üzerinde olumlu etki yaratabileceği görülmektedir. Yapılan çalışmalar hükümlülerin bazı kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği içerisinde cezaevlerinde açılan meslek kurslarıyla ya da iş yurtları vasıtasıyla meslek sahibi olmaları sonucunda tahliye sonrası daha kolay iş bulmalarının söz konusu olduğunu göstermektedir (Kavi ve Altun, 2010:454, Görgülü, 2017:50).

2.11. Eski Hükümlü İstihdamında Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Rolü: Koruma Kurulları

Denetimli serbestlik, soruşturmanın başlangıcından mahkemece verilen hükmün infazının sonlanmasına kadar geniş bir yelpazede uygulanmaktadır. Bu uygulamaların önemli bir bileşeni olan koruma kurulu ve yardım hizmetleri, denetimli serbestlik sürecince olabileceği gibi, infazın tamamlanmasından sonra da uygulanabilen hizmetler arasında yer almaktadır (Kamer, 2008:69).

3 Temmuz 2005 tarihli Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanununun “*Salıverme sonrası görevler*” başlıklı 15.maddesinin d fıkrası şu şekildedir:

d) Koruma kurulları; kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan vakıf ve dernekler ile uygun görülen gönüllü gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği yaparak 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 90 ve 91 inci maddelerinde düzenlenen, salıverilen kişilerin iş bulmalarına veya meslek ve sanatlarıyla ilgili bir iş kurmalarına, çevre ve aileleriyle olabilecek psiko-sosyal sorunların çözümüne yardımcı olmak (www.cte-ds.adalet.gov.tr, 2019).

2.11.1. Salıverilme sonrası koruma ve yardım faaliyetleri

Salıverilme sonrası hükümlünün yiyecek, barınma, iş vb. ihtiyaçları konusunda destek olabilecek kurum Koruma kurullarıdır (Nursal ve Ataç, 2006: 123).

Koruma kurulları cumhuriyet başsavcısı başkanlığında il kurum temsilcilerinin bir araya gelmesi ile belirli periyotlarla toplanır. Başlıca amaçlarından biri, eski hükümlülerin iş ve meslek ihtiyaçlarına yönelik talepleri karşılamak, ayni ve nakdi yardım taleplerini değerlendirmek ve çözümü kolaylaştırıcı adımlar atmaktır (www.cte.adalet.gov.tr, 2019)

Bu kapsamda eski hükümlülerin tespiti yoluna gidilerek meslek edindirme kurslarına dâhil edilmektedirler. Kurulun yetki alanındaki yerel olanaklar kapsamında fabrika ziyaretlerinde bulunularak işe yerleştirme girişimlerinde bulunur. Kendi işyerini açmak isteyenlere kredi sağlanması için yardımcı olunmaktadır. Bu kapsamda projeler yürütülmekte ve takibi yapılmaktadır. Ayrıca hükümlülere psiko-sosyal destek sağlanmaktadır. Eğitime devam konusundaki ihtiyaçlar dikkate alınarak ilgili yönlendirmelerde bulunmaktadır. Salıverilen çocuk hükümlülerin eğitim hayatlarının desteklenmesi amacıyla, okul masraflarının karşılanması, kalacak yer temini hususlarında yardımcı olunmaktadır. Ayrıca rehberlik ve danışmanlık hizmetleri konusunda yönlendirmelerde bulunmaktadır.

Koruma kurulunun önemli faaliyet alanlarından biri iş ve meslek edindirme amaçlı projelerdir. Bu kapsamda kamu ve sivil toplum kuruluşları işbirliğinde projeler hazırlanmakta ve yürütülmektedir.

2.12. İŞKUR Mesleki Eğitim Çalışmaları ve Projeleri

Aktif istihdam politikaları, eski hükümlüler gibi dezavantajlı bireylerin istihdamını artırarak sosyal eşitliğe katkı sunmayı hedeflemektedir(Şahin ve Sevimli, 2013:4). Bu amaçla, en kapsamlı mesleki kurslar olarak görülen çıraklık eğitim programları Milli Eğitim Bakanlığı'nın(MEB) sorumluluğunda yürütülmekte olup, diğer mesleki kuruluşlar ve vakıflarca MEB'in sorumluluk alanı dışında olan kurslar yürütülmektedir. Bu kapsamda İŞKUR'un görevi, iş piyasasının ihtiyaçları temelinde, yoğun talep gören iş alanlarında eğitim etkinlikleri düzenlemek ve bu etkinliklere eski hükümlüler vb. dezavantajlı grupları dâhil etmektir. 2001 yılında toplanan İŞKUR'un Genel Kurulunda alınan kararlar doğrultusunda; cezaevindeki hükümlülerin salıverilmeleri sonrasında kolay iş bulmaları veya istihdam edilmeleri amacıyla aktif iş gücü piyasası programları ve eğitimlerinden yararlanmalarının uygun olacağı değerlendirilmiştir (İŞKUR, İşlemler El

Kitabı, www.iskur.gov.tr, 2019). Bu karar akabinde, Adalet Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliğiyle salıverilmelerine kısa bir zaman bulunan hükümlülerin, istihdamlarını kolay hale getirmek için piyasada ihtiyaç duyulan mesleklere yönelik iş gücü yetiştirme kursları açılmıştır (Öksüz, 2007: 55). Bu kapsamda 2010 yılı verilerine bakıldığında, 5.483 hükümlü ve eski hükümlünün katıldığı 414 mesleki eğitim ve rehabilitasyon programı gerçekleştirildiği görülmektedir (Taş, 2011:162). 2002-2012 yıllarına ait veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Sanal, 2013:15).

Tablo 7: Yıllara göre açılan meslek kursları ve eski hükümlü katılım durumu

Yıllara göre dağılım	Açılan Kurs Sayısı	Katılan Eski Hükümlü Sayısı
2002	12	182
2003	23	358
2004	23	402
2005	90	1402
2006	126	2019
2007	48	626
2008	283	3916
2009	325	4346
2010	414	5483
2011	335	4438
2012	354	4681
2013	119	1626
2014	45	622
2015	39	712
2016	55	982
2017	77	1244
2018	52	866

Kaynak: ¹ Sanal, 2013; ² İŞKUR Faaliyet Raporları (2013-2018)

2013 yılı içerisinde yapılan araştırmalarda toplam 671.578 kişinin istihdam edildiği ancak bunlardan sadece 247 eski hükümlü bireyin istihdam edilerek işe yerleştirdiği gözlemlenmiştir. Bu veriler İŞKUR aralık ayı istatistik bülten verileriyle beraber bakıldığında ise 2012 yılında 270 eski hükümlü bireyin işe yerleştirmesi yapılmışken 2013 yılında zaten yetersiz ve az olan sayının daha da düştüğü görülmüştür. Zorunlu kota

sisteminin uygulandığı diğer dezavantajlı gruplardan sayılan engelli bireylerin ise işe yerleştirilme oranları eski hükümlü bireylere göre oldukça yüksek oranlarda olduğu ve 2013 yılı içerisinde 34.476 engelli bireyin işe başlatıldığı bülten verilerinde saptanmıştır.

2016 yılı verilerine bakıldığında ise, hükümlü/eski hükümlülere yönelik 55 kurs açılmış olup bu kurslara 982 kişi katılım sağlamış, ayrıca, 2016 yılı içerisinde toplam 242 eski hükümlü ve terörle mücadelede malul sayılmayacak şekilde yaralanan kişi İŞKUR aracılığıyla bir işe yerleştirilmiştir (İŞKUR, 2017: 39).

2017 yılında hükümlü/eski hükümlülere yönelik 77 kurs açılmış, bu kurslara 1.097'si erkek, 147'si kadın toplam 1.244 kişi katılmıştır. İŞKUR 2018 faaliyet raporuna göre ise, 2018 yılında hükümlü /eski hükümlülere yönelik 52 kurs açılmış olup, bu kurslara 807'si erkek, 59'u kadın toplamda 866 kişi katılmıştır.

Eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu olan dönemde özel sektördeki firmalardan eski hükümlü çalıştırmayanlardan ve engelli personel çalıştırmayanlardan tahsil edilen idari para cezaları, eski hükümlülerce hazırlanacak ve komisyonca onaylanacak projelere fon oluşturmaktadır. Bu konuya ilişkin 26.10.2015 tarihli Engelli ve Eski Hükümlü Çalıştırmayan İşverenlerden Tahsil Edilen İdari Para Cezalarını Kullanmaya Yetkili Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Genelgeye göre eski hükümlü olarak kendi işini kurma yönünde proje hazırlayacaklarda aranılan şartlar aşağıdadır:

- Kuruma kayıtlı olmak,
- 18 yaşını tamamlamış olmak,
- Eski hükümlü olmak,
- Hangi sebeple olursa olsun emekli olmamak,
- Kendi üzerine aktif veya pasif olarak kayıtlı işyeri olmamak,
- İşyerinin kurulu olduğu ilde ikamet etmek,
- Girişimcilik eğitim programı sertifikasına sahip olmak,
- Kurulacak iş ile ilgili başka mevzuatlarda aranılan belge, sertifika, izin vb. belgelere sahip olmak ve aranılan şartlara haiz olmak.

Eski Hükümlü tanımında da belirtildiği üzere, 'Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Eski Hükümlü veya Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananların İşçi olarak Alınmasında Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'e göre, 31.03.2018 tarihindeki değişen maddesinde yer aldığı şekliyle, eski hükümlü; affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, millî savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, cinsel saldırı veya çocuğun cinsel istismarı suçlarından mahkûm olmama şartı taşımalıdır. Bu kapsamda, söz konusu proje başvurularında yukarıda listelenen koşulların yanısıra bu şartların da oluşması şartı aranmaktadır.

Eski hükümlülerin kendi işini kurmaya yönelik projelerde sadece kuruluş desteği kapsamında sözleşme imza tarihinden itibaren belge karşılığı olmak üzere işletmenin temel faaliyet alanı ile ilgili makine, teçhizat, yazılım, donanım, ofis malzemesi gibi

maliyetler için ödenecek miktar Komisyon tarafından belirlenecektir (www.iskur.gov.tr, 2019).

Hükümlülerin ve Eski Hükümlülerin Mesleki Eğitimi ve Rehabilitasyonu programı, hedef kuruma kayıtlı olan eski hükümlüler ile ceza evlerinde tutuklu olup tahliye edilmelerine az bir süre kalan hükümlülere yönelik olarak hazırlanmıştır (İŞKUR, İşlemler El Kitabı, www.iskur.gov.tr, 2019).

Kamu kurum ve kuruluşlarında eski hükümlü işçi istihdamı zorunluluğu 4857 sayılı İş Kanunun 30. maddesine göre 50 veya üstünde çalışanı olan işverenler %3 özürlü, kamu sektörü için ise %4 özürlü ve %2 eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu mevcuttur (Kara, 2014: 24) İŞKUR müdürlüklerince kamu kurum ve kuruluşlarının ilgili talepleri incelenmektedir. İl düzeyinde ihtiyacın giderilememesi durumunda ülke genelinde alım yoluna gidilmektedir (Kara, 2014: 28).

Gelişmiş ülkelerdeki güncel uygulamalar incelendiğinde hükümlülere sağlanan mesleki eğitimler üçe ana başlık altında değerlendirilmektedir. Birincisi, ceza infaz kurumunda geçen sürede değerlendirilecek becerilerin kazandırılmasıdır. İkincisi ise kısa dönemli mesleki eğitim programlarına dahil olmalarının sağlanması iken, üçüncüsü ise hükümlülük sonrasında kısa dönemde istihdam edilmelerini sağlayacak kabiliyetlerin kazandırılmasıdır. Yapılan çalışmalar mesleki eğitim faaliyetleri ile yeniden suç işleme arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Örneğin, Bushway tarafından hükümlülerle gerçekleştirilen bir araştırmada, program kapsamında sunulan eğitimlere katılmayanların, bu eğitimlere katılanlara göre ceza infaz kurumuna geri dönüş oranlarının %20 daha fazla olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada ortaya çıkan diğer önemli bir bulgu ise, eğitim programlarına katılanların önemli bir kısmının istihdam imkânı elde ettiği ve tekrar ceza infaz kurumuna dönmemesidir (Bushway, 2003: 2).

Eski hükümlüler, toplum tarafından dışlanmaya maruz bırakıldıklarından iş bulmaları güçleşmektedir ve bu bağlamda daha çok korumaya ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyacın karşılanması, sadece eski hükümlü olan bireye değil, aynı zamanda ailelerinin, toplumun ve devletin yaşayabileceği problemlerin de önüne geçebilecektir. Birçok hükümlünün meslek sahibi olmaması ve toplum tarafından dışlanmaları istihdamı güçleştirmektedir. Toplumdaki önyargılar hükümlülerin istihdamını normal popülasyona göre oldukça zorlaştırmaktadır. Kesinleşmiş cezasını yasalara uygun şekilde tamamlamış olan bireylerin topluma yeniden dahil olmaları adına önyargılardan uzak müdahalelere ve iş imkanlarına tabi tutulması imkanı olması gerekli görülmektedir.

2.13. Eski Hükümlü İstihdamında Karşılaşılan Güçlükler

İstihdam anlamında dezavantajlı olarak belirlenen gruplar arasında gençler, kadınlar ve özürlülerin yanısıra eski hükümlüler de yer almaktadır (Taş, 2011: 156). Dezavantajlı gruplar arasında yer alan eski hükümlüler birçok farklı alanda engellere maruz kalmaktadırlar. Özellikle iş hayatına dâhil olmaya çalışırken hem kamu sektöründe hem özel sektörde birtakım zorluklar yaşamaktadırlar. Diğer dezavantajlı grupların bedensel engel vb. dezavantajları somut bir şekildedir. Oysa ki eski hükümlüler için geçerli olan dezavantajlar biraz daha soyut boyuttadır. Söz konusu dezavantajlar arasında deneyim

eksikliği, düşük benlik algısı, zayıf iletişim becerileri yer almaktadır (Akpolat vd., 2019:19).

Eski hükümlüler, özellikle kısa bir zaman önce salıverilenler, yasal bir işe girmekte birçok engelle karşılaşmaktadırlar. İster cezaevinde ister denetimli serbestlik tedbiri altında olsun, ceza adalet sisteminin takibinde olan bireylerin sayısındaki büyük artışın bir sonucu sabıka kaydının iş bulma üzerindeki etkisi olarak görülmektedir (Visser vd., 2005:295). Yine bir başka çalışmada, sabıka kaydının dışında işverenlerin tutumları, yasal engeller, eğitim ve finansal güçlükler, madde kullanımı, ruhsal sorunlar ve düzenli yerleşim yeri bulmada güçlük olarak bulunmuştur (Heinrich, 2000).

Bunların yanısıra, toplumda eski hükümlülere yönelik yer alan önyargılar eski hükümlülerin iş bulmasında engel teşkil etmektedir. İşveren ve çalışanlar açısından, sabıka kaydı bulunan bireylerle çalışmanın tedirginliğe yol açtığı sosyal bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Bedük, 2002:21). Hali hazırda işsizliğin had safhada olduğu ülkemizde sayılan bu unsurlar, eski hükümlüler açısından durumu daha da zor hale getirmektedir. Suça karışan bireylerin, kriminolojik açıdan incelendiğinde, sosyo ekonomik açıdan olumsuz koşullara sahip oldukları, temel ve mesleki eğitimlerinin yetersiz olduğu, aile ve toplum ilişkilerinde güçlük çeken ve çoğunluğu genç bireylerden oluştukları görülmektedir (Altan, 1980:326). Bu bağlamda, söz konusu faktörlerin istihdam edilebilirliği güçleştirdiği değerlendirilebilecektir. Yapılan bir çalışmada cezaevi süreci öncesinde %77,5 oranında katılımcı düzenli işe sahipken cezaevi sonrası devam edemediği belirlenmiştir (Aydoğan, 2018:64).

Eski hükümlünün çalışma hayatına katılması sürecinde karşılaşılan engellere bakıldığında eski hükümlülerin en temel sorunu salıverilme sonrasında iş bulmaktır. Mevcut koşulları eski hükümlülerin iş hayatına dâhil olmasında sınırlılıklara sebebiyet vermektedir. İşverenler eski hükümlülere dair birtakım önyargılara sahip olduklarından dolayı iş başvurularında genelde eski hükümlü olmayanlara yönelik tercihte bulunabilmektedir. Yapılan bir araştırmada eski hükümlülerin çalışma hayatında karşılaştıkları engellere ilişkin görüşlerini içerir. 1032 kişinin katıldığı çalışmada 712 kişi salıverilme sonrası iş bulmasının kolay olmayacağını, 182 kişi ise sosyal çevresinin kendisini dışlayacağını ifade etmiştir (İçli, 2011: 102). Bu oranlar eski hükümlülerde iş bulma korkusunun yüksek oranda yaşandığını göstermektedir.

- Yasal Engeller

Eski hükümlülerin istihdamında yasalar etkindir. 2008 yılı öncesinde 4857 sayılı iş kanununa göre 50den fazla çalışanı olan işyerleri %2 oranında eski hükümlü çalıştırma zorunluluğuna sahipken, 2008 yılındaki mevzuat değişikliği ile bu zorunluluk sadece kamu sektörüyle sınırlandırılmıştır. Bu da eski hükümlü istihdamını zorlaştıran bir durum oluşturmaktadır. (Alpagut, 2013: 56).

- Sosyal Engeller

Çalışma hayatına dâhil olmak her insanın hakkı olmakla birlikte yaşamak kadar doğal bir hak olarak görülmektedir. Eski hükümlüler hakkında diğer bireylerin başarısızlık algısı toplumdan dışlanmalarına sebep olan unsurlardandır. Asıl gerekli olan işe yaradıkları

duygusunu hissetmeleri yoluyla eski hükümlülerin topluma kazandırılmasına destek olunmasıdır. Bu durum kendilik algılarını da olumlu etkileyecektir (Koçak ve Altun, 2010: 100).

Kanun nezninde hükümlülere dair koruyucu maddelerin yer almasının iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, varolan işgücünü en etkin şekilde kullanmak, ikincisi ise hükümlülerin çalışma hayatına dâhil olmalarını sağlamaktır. Ülkemizde sabıkasız bireylerdeki işsizlik oranı eski hükümlülere özel hükümler uygulanmasını haksız kılmamaktadır. Dezavantajlı gruplardan biri olan eski hükümlüler öncelikli olarak topluma kazandırılması gereken grup olarak görülmektedir. Suça karışan bireyin desteksiz bırakılması sosyal devlet bakışına aykırı değerlendirilmektedir (Erkul,1976: 387).

İş ihtiyacı karşılanmadan eski hükümlünün sosyal entegrasyonu olanaksız hale gelmektedir. Eski hükümlü olan ve olmayan arasında ayırım yapmaksızın, oluşan farklılıkların da giderilmesine yönelik sosyal politikalar geliştirmek sosyal devlet olmanın gereği olarak görülmektedir.

- Ekonomik Engeller

Eski hükümlülerin iş hayatına dâhil olmalarının sosyal olduğu kadar ekonomik boyutu da söz konusudur. Eski hükümlülerin toplum içerisine üretken bireyler olarak yer almalarını sağlamak toplumsal bir görev olarak değerlendirilmektedir. Bu yolla toplumsal refaha da katkı sağlanmış olacaktır. Bu gerçekleşmediğinde toplumsal ve ülke açısından maliyetleri yüksek olabilecektir. Suç işlemenin nedenleri arasında görülen işsizlik, eğitim eksikliği gibi ekonomik faktörlerde iyileşme toplumsal maliyeti azaltacak unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Hükümlüler çalışma hayatındaki rekabet ortamında desteğe ihtiyaç duyar. Maddi sıkıntılar iş bulma sorunuyla bir araya geldiğinde gelir kaybına sebep olmaktadır. Düşük orandaki devlet tarafından sağlanan katkılar yoluyla bu gelir kaybı kısmen telafi edilebilecektir. Eski hükümlü istihdamı, ekonomik yönden giderlerini karşılayabilme ve hayatını idame ettirebilme noktasında mühimdir. Söz konusu istihdam aynı zamanda milli gelire sağlayacağı katkılardan ötürü önem taşımaktadır. Bu kapsamda, yardım yapılmasındansa iş imkanı sağlanması daha istendik bir durumdur. Nüfusun bir bölümünde görülen bağımlı hayat, ekonomik anlamda bir kayıp olarak değerlendirilebilecektir. Eski hükümlü eğitimleri aynı zamanda mali açıdan da fayda sağlayan bir durumdur (Koçak ve Altun, 2010: 101-102).

- Eski Hükümlünün Çalışma Hayatında Yer Alamaması

Hayatın idame ettirilebilmesi ve ekonomik gereksinimlerin karşılanabilmesi için istihdam bir zorunluluk olarak değerlendirilmektedir. Birey dezavantajlı bir gruba dâhil olmasa dahi, çalışma hayatına dahil olmakta zorlanabilmektedir. Herhangi bir dezavantajlı durum olmadığı halde bile var olan bir zorluk, eski hükümlüler için daha zor bir hal almaktadır. Ancak suç tekrarının önüne geçilmesi için istihdam önemli bir konudur. Çünkü ekonomik özgürlüğüne sahip olan eski hükümlü birey, hayatında bu değişimin maddi-manevi yararlarını görecektir.

Aksi takdirde sosyal dışlanmaya maruz kalan eski hükümlü yasadışı yollarla geçimini sağlamaya çalışarak yeniden suç işleyebilir (Altan, 1980: 323). Örneğin Teksas'ta gerçekleştirilen bir çalışmada eski hükümlülerin işsiz olması durumunda cezaevine geri dönme risklerinin 3 kat arttığı gösterilmiştir.

Eski hükümlülerin iş sahibi olması işveren ve işçi açısından değerlendirildiğinde her iki taraf yönünden yararlı görünmektedir. Örneğin eski hükümlülerde işten ayrılma oranı zor iş bulduklarından dolayı azdır. (Altan, 1980: 328).

2.14. İstihdam ve Suç İşleme İlişkisi

Sosyo ekonomik durum, bireylerin sadece suç işlemesiyle değil, suça yeniden karışmalarıyla da ilişkili bir değişkendir. Buna örnek olarak, suç işlemiş bireylerin çoğunda düzenli iş sahibi olmadıkları, iş sahibi olanların ise %70'inin işinden memnun olmadığı gözlemlenmiştir. Suç tekrarında bulunan bireylerin ortak özellikleri incelendiğinde iki temel ortak özellik keşfedilmiştir. Bunlardan birincisi işten memnun olmama, bir diğeri ise yüksek beklentilere sahip olmadır. Daha kolay ve daha az çaba sarfederek para kazanılabilen işleri tercih ettikleri, istikrarsız bir yaşam biçimine genel anlamda sahip oldukları tespit edilmiştir (Kızmaz,2006:167-168). Ayrıca bazı meslekler de belirli suçların ortaya çıkmasında etken olabilmektedir. Meslekler belirli yaşam tarzını ortaya çıkardığından, söz konusu durum suç işlemeyi de tetikleyebilmektedir. İşsizlik ise suç işleme açısından doğrudan bir risk faktörü olarak görülmektedir.

Bireylerin ekonomik olanaklara erişim düzeyleri baz alınarak sahip oldukları ekonomik durum ile suç işleme duruları arasındaki ilişkiyi araştıran bir çok araştırma söz konusudur. Bu her zaman belli ekonomik duruma sahip bireylerin suç işlemesi anlamına gelmemektedir. Ancak yoksulluk ve suç işleme arasındaki ilişkiyi açıklayan birçok kuram mevcuttur.

Suç işleyen bireylerin iş durumlarına bakıldığında genellikle düzensiz işlerde çalıştıkları, iş değişikliğine çok sık başvurdukları görülmektedir (Schwind, 1998; Demirbaş, 2012: 233). Literatüre bakıldığında, suça karışan bireylerin genellikle düşük eğitim düzeyine sahip olduğu ve mesleğinin olmadığı görülmektedir. Diğer bir bulgu ise, uzun süre işsiz kalma durumlarının söz konusu olduğudur. Bu durum, yoksullukla karşı karşıya kalmaları sonucunu doğurmaktadır. Bu durum suça götüren bir risk faktörü olarak değerlendirilmekte, hırsızlık mala karşı işlenen suçların çoğunun kökeninde yoksulluk yer almaktadır. Mala karşı işlenen suçlarda, suçluyu, para kazanmanın yanında, hırsızlığın gelir elde etmenin hızlı bir yöntemi olması ve çalışmamaktan keyif almaları da cezbedebilmektedir. Devine, Sheley ve Smith (1988; aktaran: İçli, 1993: 41), ekonomik sorunlar ve suç işleme arasındaki ilişkiyi incelemiş ve adam öldürme suçunun kökeninde enflasyon vb. maddi sorunların yer aldığını ortaya koymuştur. Ekonomik sorunlar doğrudan suç işlemeye neden olmasa da, bu sorunların dolaylı etki yarattığı söylenebilecektir. İçli kendi yaptığı araştırmasında ise suça karışan bireylerin yaklaşık yarısı ekonomik sorun yaşadığını belirtirken hırsızlık suçu işleyen bireylerde bu oran yarıdan fazla olarak bulunmuştur.

İşsizlik aynı zamanda bireylerde kin ve nefret duygusunun oluşmasına neden olabilmektedir. İş sahibi olan bireyler ise yasalara uyma konusunda daha istekli davranmaktadırlar. İş sahibi olan kişilerin suç işlememek için birçok nedeninin olduğu görülmektedir. Bireylerin motivasyon kaynakları arasında işyerlerindeki mevcut statülerini kaybetmeme, paraya olan ihtiyaçlarının daha az olması, işyerinde belirli bir statü elde edilmiş olması, zamanın önemli bir bölümünün işe ayrılması nedeniyle daha az boş zamana sahip olunması ve daha düzenli bir yaşam, çalışma hayatının getirmiş olduğu özdisiplin yer almaktadır. Buna ek olarak, toplumsal zorlukların yaşandığı dönemlerde hırsızlık vb. suçlarda artış görülmektedir. Görüldüğü üzere, pek çok araştırma işsizlik ve suç işleme arasında ilişkinin varlığını göstermektedir. Buradaki ilişkinin salt olarak işsizlik nedeniyle somut ihtiyaçların karşılanamamasından kaynaklanıyor olduğunu söylemek pek de mümkün olmayacaktır. Temel ihtiyaçların karşılanamamasının yanısıra, işsizlik nedeniyle boş zamanın daha çok olması, sosyal aktivitelerinde azalma ve toplumla olan bağlarında zayıflamanın da olası risk faktörleri olduğunu belirtmek gerekir (Akpolat vd., 2019:17).

2.15. İstihdam ve Yeniden Suç İşleme İlişkisi

80'li yıllardan itibaren istihdamı artırmaya yönelik bir çok program geliştirilmiş ve değerlendirilmiştir. Wilson vd. 1999 ve 2000 yıllarında, ceza infaz kurumlarında bulunan kişilere uygulanan iş, eğitim ve mesleki programlara dair 33 değerlendirmeyi içeren metaanaliz çalışması yapmıştır. Visser (2005) ise o tarihe kadar yapılmamış olan cezaevinde bulunmayan ancak sabıka kaydı bulunan bireyler için yapılan istihdam programlarını değerlendiren sistematik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma yapılan programların etkin olmadığını gösterse de son yıllarda yapılan çalışmaları kapsamadığı belirtilmektedir.

Daha önceki eski hükümlü programlarının hayal kırıklığına uğraticı sonuçlarına rağmen, 80'lerde ve 90'larda gerçekleştirilen araştırmalara göre salıverilme öncesi istihdam eğitimleri ve salıverilme sonrası istihdam programları ve desteği yeniden suç işleme oranlarını azaltmaktadır (Buck, 2000).

Genel bir varsayım cezaevinden salıverilme sonrası eski hükümlülerin iş bulamazlarsa tekrar suç işleyecekleri yönündedir. Daha önceki çalışmalar Afrika-Amerikalı eski hükümlülerin fakirlik, işsizlik ve suç oranları ile karakterize ortamlarına geri dönme ihtimalleri yüksek olduğu için daha yüksek bir suç oranları olabileceğini göstermektedir. 3,869 salıverilen hükümlü ile yapılan 5 yıl takipli bir çalışmada salıverilme sonrası istihdamın yeniden suç işleme üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonuçları suçlunun etnik kökeninden bağımsız olarak salıverilme sonrası işsizliğin yeniden suç işleme üzerindeki en önemli etken olduğunu göstermektedir. İşsizlik, suçlunun eğitimi ve ırkından bağımsız olarak yeniden suç işleme üzerindeki en etkili faktördür (Lockwood ve Nally, 2016:57).

Kaliteli salıverilme sonrası planların yeniden suç işleme oranlarını azalttığı görülmüştür. İş hayatındaki pozitif tecrübelerin yeniden suç işleme riskini azalttığı belirtilmektedir. Bu Maslow'un insan motivasyonu teorisiyle tutarlı bulunmuştur. Maslow'a göre temel ihtiyaçlarımız karşılandıktan sonra daha yüksek ihtiyaçlar belirir. Maslow'un deyişiyle,

barınma, sosyal destek, istihdam; kendini gerçekleştirme ve öz saygı gibi içsel tecrübelere göre hiyerarşide daha temelde yer almaktadır. Basitçe düşünüldüğünde evsiz bir adam öncelikle yiyecek bulmayı ve kalacak yer ihtiyaını düşünecektir. Ancak bu ihtiyaçları karşılandığında sosyal bir yaşam sürme gibi daha yüksek ihtiyaçlarını düşünür hale gelecektir (Dickson ve Polascheck, 2015:18). Denetimli serbestlik altında olan bireylerin istihdam, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yardımlara erişim sağlayabilmesi, denetimli serbestlik uygulamalarına ilişkin tecrübelerine olumlu etki yaratmakta ve denetimli serbestliğin temel işlevlerinde yer alan toplumla bütünleşmeyi destekler bir rol oynamaktadır (Decarpes ve Durnescu, 2014:3962; Healy ve O'Donnell, 2008:26).

BÖLÜM 3.

DENETİMLİ SERBESTLİKTEN YARARLANAN KİŞİLERİN ARAŞTIRMA BULGULARI VE ANALİZLERİ

3.1. Araştırmanın yöntem ve teknikleri

Örnekleme oluşturan 200 eski hükümlü Yalova Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne 2016 yılı içerisinde yönlendirilen yetişkin bireyler arasından basit tesadüfi örneklem yoluyla seçilmiştir. Araştırmanın amacı bireylere yüz yüze olacak şekilde birebir gerçekleştirilen görüşmelerde anlatılmış, katılım için gönüllü olanlara bilgilendirilmiş gönüllü olur formu imzalatılmıştır. Gönüllü olan bireylerin Araştırma ve Değerlendirme (ARDEF) formları geriye dönük olarak incelenmiştir. Araştırma Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünden alınan yazılı izinin akabinde 01/01/2017 ile 30/06/2017 tarihleri arasında 200 eski hükümlü ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın analizleri SPSS 19.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı) kullanılarak yapılmıştır. Veriler arasındaki ilişkiyi incelemek için çapraz tablo analizi yönteminden yararlanılmıştır. Verilerin betimlenmesi için frekans (n, yüzde) ve betimleyici istatistikler (ortalama ve standart sapma) kullanılmıştır.

3.1.1. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 105/A maddesi kapsamında cezaevinden salıverilerek denetimli serbestlik altına alınan hükümlüler oluşturmaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Eski hükümlülerin en önemli ihtiyaçlarından biri meslek ihtiyacıdır.

H2: Eski hükümlülerin en önemli ihtiyaçlarından biri iş ihtiyacıdır.

H3: Eski hükümlülerin, denetimli serbestlik sürecindeyken işsizlik oranlarında azalma görülmektedir.

H4: Denetimli serbestlik altındaki eski hükümlülerde işsizlikle doğrudan ya da dolaylı bağlantılı olabilecek madde kullanımı, psikolojik durum vb. risk faktörlerinin görülme oranı yüksektir.

H5: Eski hükümlülerin eğitim seviyesi genel olarak düşük seviyededir.

3.1.3 Kullanılan Gereçler

3.1.3.1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Çalışmada, araştırmanın amacı, özeti, kişilerin çalışmadaki sorumlulukları ve araştırmaya olası yararları, uygulamada elde edilen verilerin gizliliği konusunda açıklamaların yer aldığı Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu kullanılmıştır. Kişilerin bu formu dikkatlice okumaları ve gönüllü olarak katılmayı kabul ettikleri takdirde imzalamaları istenmiştir.

3.1.3.2. Araştırma ve değerlendirme formu (ARDEF):

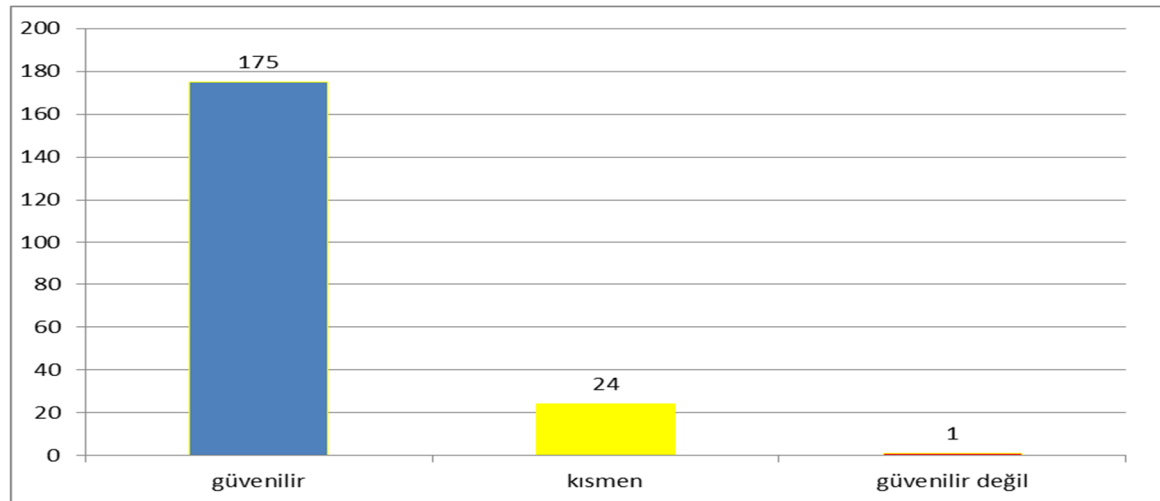
Bireylerin risk ve ihtiyaçlarını belirlemek sistemin sonraki aşamalarının düzenli işleyebilmesi adına önem arz etmektedir. Bireylerin kendi risk ve ihtiyaç durumlarına uygun olmayan programlara dahil edilmeleri, yarar sağlamamakta, programın verimini de olumsuz etkileyebilmektedir (Latessa ve Lowenkamp, 2006:522). Bu bağlamda, denetimli serbestlik sisteminde bireylerin risk ve ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla ARDEF formu uygulanmaktadır. Bu form 271 sorudan oluşmakta olup, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması mevcuttur (Ögel vd., 2014:132). Bu tez çalışmasında ARDEF’te yer alan, çalışmayla ilişkili görülen 37 sorunun yanıtı incelenmiştir.

Araştırmanın hipotezleri kapsamında katılımcılara ilişkin bulgular değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın ilk hipotezi (H1), eski hükümlülerin en önemli ihtiyacının meslek ihtiyacı olduğudur. Bu amaçla katılımcıların meslek sahibi olup olmadığı sorusuna verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Araştırmanın ikinci hipotezi (H2), eski hükümlülerin en önemli ihtiyaçlarından birinin iş ihtiyacı olduğudur. Bu kapsamda, katılımcıların iş sahibi olup olmadıklarına ilişkin veriler değerlendirilmiştir. Araştırmanın bir diğer hipotezi (H3), eski hükümlülerin denetimli serbestlik sürecinde iken işsizlik oranlarında azalma görüldüğüdür. Bu hipotezin doğru olup olmadığının araştırılması amacıyla, katılımcıların denetimli serbestlik sürecinin başındaki iş durumları ile süreç başladıktan sonra 6 ay sonraki iş durumlarındaki değişim incelenmiştir. Araştırmanın 4. hipotezi, denetimli serbestlik altındaki eski hükümlülerde işsizlik ile doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olabilecek madde kullanımı, psikolojik durum vb. risk faktörlerinin görülme oranının yüksek olduğudur. Bu doğrultuda, katılımcıların, madde kullanım durumları ve psikolojik durumlarına ilişkin sorulara verdikleri yanıtlar incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Güçlükler

Denetimli serbestlik müdürlüklerine başvuran eski hükümlüler zorunluluk kapsamında başvuru yaptıklarından verdikleri yanıtların güvenilir olmama riski araştırma için sınırlılık teşkil etmektedir. Yine de, bu kapsamda ARDEF formunu uygulayan görevlilerin yanıtların güvenilir olup olmadığına dair değerlendirilmeleri incelendiğinde yanıtların çoğunluğunun güvenilir olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Şekil 2. Katılımcıların yanıtlarının güvenilirliğine ilişkin değerlendirme

3.3. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu’nu imzalayıp bireysel ve yüzyüze görüşmeler yapılan ve çalışmanın örneklemini oluşturan 200 katılımcının sosyo demografik özellikleri kapsamında öncelikle, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu ve askerlik durumu incelenmiş olup, ayrıca dövme sahibi olup olmadıkları, çocuk sahibi olup olmadıkları, arkadaşları arasında alkol/madde kullanımı olup olmadığı ve kim tarafından büyütüldüklerine ilişkin bulgular değerlendirilmiştir.

Katılımcıların %5’i (n = 10) kadın, %95’i (n = 190) erkek bireylerden oluşmaktadır.

200 eski hükümlü gönüllü katılımcının medeni durumları incelendiğinde ise %26’sının (n= 52) bekâr, %53’ünün (n = 106) evli olduğu ve %10,5’inin (n = 21) boşanmış bekâr, %10,5’ininde (n = 21) dul bekâr bireylerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Tablo 8: Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular

		Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	10	5
	Erkek	190	95
Medeni durum	Bekar	52	26
	Evli	106	53
	Boşanmış	21	10,5
	Dul	21	10,5
Eğitim Durumu	Okur Yazma bilmiyor	6	3
	Okula gitmemiş ama Okuma Yazma biliyor	4	2
	İlköğretim terk	6	3
	İlköğretimde ilk 5 yılı bitirmiş	80	40
	İlköğretimi bitirmiş	34	17
	Ortaöğretim (Lise) terk	19	9,5
	Ortaöğretim (Lise) bitirmiş	37	18,5
	Üniversite terk	2	1
	Üniversite bitirmiş	12	6

Araştırmanın hipotezlerinden biri (H5), eski hükümlülerin eğitim seviyesinin genel olarak düşük seviyede olduğudur. Bu kapsamda sosyo demografik özellik olarak katılımcıların eğitim durumu incelenmiş, %3'ünün (n = 6) okuma yazma dahi bilmediği, %2'sinin (n = 4) okula hiç gitmediği halde okuma yazma bildiği, %3'ünün (n=6) ilköğretimini tamamlayamadığı, %40'ının (n = 80) ise en azından ilköğretim ilk 5 yılını bitirmiş olduğu ve %17'sinin de (n = 34) ilköğretim mezunu olduğu gözlemlenmektedir. Katılımcılardan %9,5'i (n = 19) ortaöğretim (lise) terk, %18,5'i (n=37) ortaöğretim (lise) mezunu, %1'i (n= 2) üniversite terk olduğu ve sadece %6'sının (n=12) üniversite mezunu olduğu görülmektedir (tablo 8).

3.3.1. Katılımcıların çocuk sahibi olma durumuna ilişkin bulgular

Katılımcıların çocuk sahibi olup olmadıkları sorulduğunda, %34,5'i (n=69) çocuk sahibi olmadığını, %65,5'i (n=131) çocuk sahibi olduğunu belirtmiştir.

Tablo 9: Katılımcıların çocuk sahibi olma durumuna ilişkin bulgular

		Sayı	%
Çocuk sahibi olma	Hayır	69	34,5
	Evet	131	65,5
	Toplam	200	100

3.3.2. Katılımcıların askerlik durumuna ilişkin bulgular

Katılımcıların askerlik durumu sorulduğunda, %79'u (n=158) sorunsuz tamamladığını, %9,5'i (n=19) henüz askere gitmediğini ancak DS süresi sonrasında gideceğini, %0,5'i (n=1) DS süresi içinde askere gideceğini, %4,5'i hakkında elverişsizlik karar olduğunu, %1,5'i ise (n=3) askerlik süresince disiplin cezası aldığını ya da firar ettiğini belirtmiştir (tablo 10).

Tablo 10: Katılımcıların askerlik durumuna ilişkin bulgular

		Sayı	%
Askerlik Durumu	Sorunsuz Tamamlama	158	79
	Gitmemiş (DS süresi sonrasında gidecek)	19	9,5
	Gitmemiş (DS süresi içinde gidecek)	1	0,5
	Elverişsizlik	9	4,5
	Askerlik süresince disiplin cezası veya firar	3	1,5
	Toplam	200	100

3.3.3. Katılımcıların dövme sahibi olma durumuna ilişkin bulgular

Katılımcıların dövme sahibi olup olmadıkları sorulduğunda, %30'u (n=60) vücudunda dövme olduğunu, %70'i (n=140) dövmesinin olmadığını dile getirmiştir.

Tablo 11: Katılımcıların dövme sahibi olma durumuna ilişkin bulgular

Dövme sahibi olma		Sayı	%
	Hayır	140	70
	Evet	60	30
	Toplam	200	100

3.3.4. Katılımcıların kim tarafından büyütüldüklerine ilişkin bulgular

Katılımcılara onları kimin büyüttüğü sorulduğunda, %89'u (n=178) anne ve babasının birlikte büyüttüklerini, %5'i (n=10) anne veya babasının tek başına büyüttüğünü, %5'i (n=10) anne veya babasının/büyükanne/büyükbabasının büyüttüğünü, %1'i (n=2) akrabaları tarafından büyütüldüğünü, %1'i (n=2) anne veya babasından birinin öz birinin üvey olduğunu, %1'i (n=2) yurt, kurum, hastane vb. bir yerde büyütüldüğünü belirtmiştir.

Tablo 12: Katılımcıların kim tarafından büyütüldüklerine ilişkin bulgular

Kim tarafından büyütüldüğüne ilişkin bulgular		Sayı	%
	Anne baba	178	89
	Anne veya baba tek başına	10	5
	Annem veya babam/büyükanne/büyükbabam	5	2,5
	Akrabalarım	2	1
	Anne veya babadan biri öz biri üvey	2	1
	Yurt, kurum, hastane vb.	2	1
	Diğer	1	0,5
	Toplam	200	100

3.3.5. Katılımcıların arkadaşları arasında alkol/madde kullanım durumuna ilişkin bulgular

Katılımcıların arkadaşları arasında uyuşturucu veya yoğun alkol kullanan kişiler olup olmadığı incelendiğinde, %88'i (n=176) uyuşturucu ya da yoğun alkol kullanan arkadaşı olmadığını, %9'u (n=18) arkadaşlarının çok azının uyuşturucu ya da yoğun alkol kullanımı olduğunu, %3'ü (n=6) arkadaşlarının çoğunluğunun uyuşturucu ya da yoğun alkol kullanımı olduğunu bildirmiştir.

Tablo 13: Katılımcıların arkadaşları arasında alkol/madde kullanım durumuna ilişkin bulgular

Arkadaş çevresinde alkol/madde kullanım durumu		Sayı	%
	Yok	176	88
	Çok azı	18	9
	Çoğunluğu	6	3

3.4. Katılımcıların Meslek Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların mesleki durumları sorulduğunda, %11.5'i mesleği olmadığını (n=23), %86.5'i meslek sahibi olduğunu (n=173), , %2'si (n=4) kısmen yanıtını vermiştir.

Tablo 14: Katılımcıların meslek durumuna ilişkin bulgular

Meslek		Sayı	%
	Hayır	23	11,5
	Kısmen	4	2
	Evet	173	86,5
	Toplam	200	100

3.5. Katılımcıların İş Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların cezaevinden salıverilme sonrası Denetimli Serbestlik sürecinin başındaki iş durumları sorulduğunda, %36'sı (n=72) düzenli bir işi olduğunu, %13'ü (n=13) düzensiz bir işi olduğunu, %8.5'i (n=17) emekli olduğunu, %0.5'i (n=1) halen eğitime devam ettiğini, %3'ü ev hanımı olduğunu (n=6), %1'i (n=2) fiziksel ya da ruhsal bir engeli nedeniyle çalışmadığını, %38'i çalışmadığını beyan etmiştir.

Tablo 15: Katılımcıların iş durumuna ilişkin bulgular

İş	Sayı	%
Düzenli bir işi var (memur, esnaf, ticaret vb.)	72	36
Düzensiz bir işi var (geçici işler, işporta, bohçacılık vb.)	26	13
Emekli (malülen dâhil)	17	8,5
Halen eğitimine devam ediyor	1	0,5
Ev hanımı	6	3
Fiziksel veya Ruhsal engeli nedeni ile çalışmıyor	2	1
Çalışmıyor	76	38
Toplam	200	100

3.6. Katılımcıların 6 Ay Sonraki İş ve Meslek Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların %68,5'inin (n=137) 6 ay sonraki durumları incelenebilmiştir, kayıp veriler infaz süresi 6 aydan kısa süren katılımcılar vb. bir takım hususlardan kaynaklanmıştır. Söz konusu 137 kişiye ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Tablo 16: Katılımcıların 6 ay sonraki iş durumuna ilişkin bulgular

İş	Sayı	%
Düzenli bir işi var (memur, esnaf, ticaret vb.)	81	40,5
Düzensiz bir işi var (geçici işler, işporta, bohçacılık vb.)	8	4
Emekli (malülen dahil)	12	6
Halen eğitimine devam ediyor	1	0,5
Ev hanımı	5	2,5
Fiziksel veya Ruhsal engeli nedeni ile çalışmıyor	3	1,5
Çalışmıyor	27	13,5
Toplam	137	68,5

Tablo 17: Katılımcıların 6 ay sonraki meslek durumuna ilişkin bulgular

Meslek		Sayı	%
	Hayır	13	6,5
	Evet	124	62
	Toplam	137	68,5

3.7. Katılımcıların Geçim Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların geçim durumlarını değerlendirmeleri istendiğinde, %44.5', (n=89) çalıştığı meşru bir işle geçindiğini, %33'ü (n=66) aile desteği ile geçindiğini, %10'u (n=20) emeklilik ya da aileden kalan maaşla geçimini sağladığını, %3.5'ü (n=7) eşinin geliriyle geçindiğini, %2'si (n=4) yardımlarla geçimini sağladığını belirtmiştir.

Tablo 18: Katılımcıların geçim durumuna ilişkin bulgular

GEÇİM	Sayı	%
Çalıştığı meşru işle	89	44,5
Aile desteğiyle	66	33
Emeklilik veya aileden kalan maaşla	20	10
Eşinin geliriyle	7	3,5
Yardımlarla	4	2
Diğer	14	7
Total	200	100

3.8. Katılımcıların Ekonomik Zorluk Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların ekonomik zorluk yaşıyıp yaşamadıkları sorulduğunda, %58,5'i yaşamadığını (n=117), %13'ü (n=26) ekonomik zorluk yaşadığını, %28,5'i (n=57) bazen ekonomik zorluk yaşadığını dile getirmiştir.

Tablo 19: Katılımcıların ekonomik zorluk durumuna ilişkin bulgular

Ekonomik Zorluk		Sayı	%
	Hayır	117	58,5
	Bazen	57	28,5
	Evet	26	13

3.9. Katılımcıların Genel Ekonomik Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların genel ekonomik durumu sorulduğunda, %10'u (n=20) genel ekonomik durumunun iyi olduğunu, %73'ü (n=146) orta olduğunu, %15'i (n=30) kötü olduğunu, %2'si (n=4) çok kötü olduğunu belirtmiştir.

Tablo 20: Katılımcıların genel ekonomik durumuna ilişkin bulgular

Genel Ekonomik Durum	Sayı	%
İyi	20	10
Orta	146	73
Kötü	30	15
Çok Kötü	4	2

3.10. Katılımcıların Sosyal Güvence Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların sosyal güvence durumu sorulduğunda, %43'ü (n=87) halen SSK, Bağkur, Emekli Sandığı veya özel sigortası olduğunu, %48'i (n=96) daha önce yapıldığını ama şimdi olmadığını, %8.5'i ise hiç olmadığını ya da çok kısa süreli sosyal güvencesinin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 21: Katılımcıların sosyal güvence durumuna ilişkin bulgular

Sosyal Güvence	Sayı	%
Halen Ssk, Bağkur, Emekli Sandığı veya Özel Sigorta var	87	43
Daha önce yapıldı ama şimdi yok	96	48
Hayır (hiç olmadı veya çok kısa süreli oldu)	17	8,5

3.11. Katılımcıların Sağlık Durumuna İlişkin Bulgular

3.11.1. Katılımcıların özür durumuna ilişkin bulgular

Katılımcıların özür durumu sorulduğunda %3'ü (n=6) evet yanıtını vermiş, %97'si (n=194) herhangi bir özür durumunun olmadığını belirtmiştir.

Tablo 22: Katılımcıların özür durumuna ilişkin bulgular

Özür Durumu		Sayı	%
	Evet	6	3
	Hayır	194	97
	Toplam	200	100

3.11.2. Katılımcıların intihar durumuna ilişkin bulgular

Katılımcıların daha önce intihar girişiminde bulunma durumları sorulduğunda, %3,5'i (n=7) daha önce intihar girişiminde bulunduğunu, %96,5'i (n=193) daha önce intihar öyküsü olmadığını beyan etmiştir.

Tablo 23: Katılımcıların intihar durumuna ilişkin bulgular

İntihar Durumu		Sayı	%
	Evet	7	3,5
	Hayır	193	96,5
	Toplam	200	100

3.11.3. Katılımcıların hastalık durumuna ilişkin bulgular

Katılımcıların sürekli tedavi gerektiren, kronik veya müzmin bir hastalığının olup olmadığı (şeker hastalığı, astım, verem, hepatit, yüksek tansiyon, sara hastalığı, AIDS vb.) sorulduğunda %82'si (n=164) olmadığını, %16,5'i (n=33) DS sürecini kısmen engelleyebilecek bir hastalığı olduğunu, %1,5'i ise (n=3) DS'yi engelleme ihtimali çok yüksek olarak değerlendirilen bir hastalığı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 24: Katılımcıların hastalık durumuna ilişkin bulgular

Hastalık Durumu		Sayı	%
	Hayır	164	82
	DS'yi kısmen engelleme ihtimali var	33	16,5
	DS'yi engelleme ihtimali çok yüksek	3	1,5
	Toplam	200	100

3.11.4. Katılımcıların psikiyatrik tedavi öykülerine ilişkin bulgular

Katılımcıların daha önce psikolojik ya da psikiyatrik tedavi görüp görmediği ya da ilaç kullanıp kullanmadığı sorulduğunda, %18,5'inin (n=37) evet yanıtını verdiği, %81,5'inin (n=163) ise daha önce böyle bir deneyiminin olmadığını beyan ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 25: Katılımcıların psikiyatrik tedavi öykülerine ilişkin bulgular

Psikiyatrik Tedavi Geçmişi		Sayı	%
	Evet	37	18,5
	Hayır	163	81,5
	Toplam	200	100

3.11.5. Katılımcıların kendine zarar verme davranışına ilişkin bulgular

Katılımcılara hayatları boyunca kollarının ya da vücutlarının herhangi bir yerini kesip kesmedikleri sorulduğunda, 40 kişi evet yanıtını vermiş, 160 kişi ise böyle bir davranışta bulunmadığını beyan etmiştir.

Tablo 26: Katılımcıların kendine zarar verme davranışına ilişkin bulgular

Kendine zarar verme		Sayı	%
	Evet	40	20
	Hayır	160	80
	Toplam	200	100

3.11.6. Katılımcıların güncel psikiyatrik tedavi durumlarına ilişkin bulgular

Tablo 27: Katılımcıların güncel psikiyatrik tedavi durumlarına ilişkin bulgular

Psikiyatrik tedavi durumu		Sayı	%
	Evet	9	4,5
	Hayır	191	95,5
	Toplam	200	100

3.12. Katılımcıların Alkol/Madde Kullanımı ve Kumar Oynama Durumlarına İlişkin Bulgular

3.12.1. Katılımcıların alkol kullanımına ilişkin bulgular

Katılımcılara son 6 ay içinde ne sıklıkla alkol aldıkları sorulduğunda, %74,5'i (n=149) hiç kullanmadığını, %8,5'i sadece 1-2 kez kullandığını, %11,5'i (n=23) ayda 1-3 kere kullandığını, %5,5'i (n=11) haftada 1-5 kez kullandığını belirtmiştir.

Tablo 28: Katılımcıların alkol kullanımına ilişkin bulgular

Alkol Kullanımı		Sayı	%
	Hiç	149	74,5
	Sadece 1-2 kez	17	8,5
	Ayda 1-3 kere	23	11,5
	Haftada 1-5 kez	11	5,5
	Toplam	200	100

3.12.2. Katılımcıların madde kullanımına ilişkin bulgular

Katılımcıların madde kullanım deneyimleri sorulduğunda, %69'u (n=138) hayatında hiçbir zaman madde kullanmadığını, %7'si (n=14) en az bir kez kullandığını, %24'ü (n=48) 3'ten fazla kez madde kullanım deneyimi olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 29: Katılımcıların madde kullanımına ilişkin bulgular

		Sayı	%
	Hiçbir zaman	138	69

Madde Kullanımı	En az bir kez kullanım	14	7
	3'ten fazla kez	48	24
	Toplam	200	100

3.12.3. Katılımcıların kumar oynama durumlarına ilişkin bulgular

Katılımcılara “İddia, at yarışı gibi şans oyunları oynar mısın? Kumar oynar mısın? Ne sıklıkla? Ne kadar çok para kaybettin?” sorusu sorulduğunda, 3 kişinin bugüne kadar çok para kaybettiğini beyan ettiği, diğer katılımcıların ise hiçbir zaman oynamadıklarını ya da çok az oynadıklarını söyledikleri görülmektedir.

Tablo 30: Katılımcıların kumar oynama durumlarına ilişkin bulgular

Kumar Oynama		Sayı	%
	Hiçbir zaman veya çok az oynamış	197	98,5
	Bugüne kadar çok para kaybetmiş	3	1,5
	Toplam	200	100

3.13. Suça İlişkin Bulgular

3.13.1. Katılımcıların ilk hüküm aldığı yaşa ilişkin bulgular

Katılımcıların ilk hüküm aldıkları yaş sorulduğunda, %92,5'i (n=185), 18 yaşından sonra ilk kez mahkemece haklarında hüküm verildiğini, %5'i (n=10) ilk hüküm aldığı 15 ile 17 yaş arasında olduğunu, %2,5'i ise (n=5) ilk hüküm aldığı 15 yaşın altında olduğunu beyan etmiştir.

Tablo 31: Katılımcıların ilk hüküm aldığı yaşa ilişkin bulgular

İlk hüküm alınan yaş		Sayı	%
	18 yaş üstü	185	92,5
	15-17 yaş	10	5
	15 yaş altı	5	2,5
	Toplam	200	100

3.13.2. Suç işleme nedeni/motivasyonlarına ilişkin bulgular

3.13.2.1. Güncel suç motivasyonu cinsel unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Katılımcıların güncel suçları incelendiğinde, %2.5'inin güncel suça dair motivasyonunun cinsel unsurlar barındırdığı, %97.5'i için bu durumun söz konusu olmadığı görülmüştür.

Tablo 32: Güncel suç motivasyonu cinsel unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Suç Motivasyonunda Cinsel Unsur Durumu		Sayı	%
	Evet	5	2,5
	Hayır	195	97,5
	Toplam	200	100

3.13.2.2. Güncel suç motivasyonu alkol/madde kullanımını içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Katılımcıların güncel suç işleme nedenlerinde alkol/ madde kullanım durumunun söz konusu olup olmadığı incelendiğinde, %33,5'inin (n=67) güncel suçun alkol/madde kullanımıyla ilişkili olduğu, %66,5'inde ise bu durumun söz konusu olmadığı görülmektedir.

Tablo 33: Güncel suç motivasyonu alkol/madde kullanımını içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Suç Motivasyonunda Alkol /Madde Kullanım Durumu		Sayı	%
	Evet	67	33,5
	Hayır	133	66,5
	Toplam	200	100

3.13.2.3. Güncel suç motivasyonu ruh haliyle ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Katılımcıların cezaevinden salıverilerek denetimli serbestlikten yararlanmaları kapsamında oldukları güncel suç öykülerindeki ruh halleri/duygusal durumlarıyla ilişkili (Örn. depresyon, stres, takıntılı düşünceler) suç motivasyonlarının olup olmadığı incelendiğinde, %3'ünde bu durumun söz konusu olduğu, %98'inde (n=194) ise bu durumun söz konusu olmağı anlaşılmaktadır.

Tablo 34: Güncel suç motivasyonu ruh haliyle ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Suç Motivasyonunda Ruh Hali ile İlişkili Unsur Durumu		Sayı	%
	Evet	6	3
	Hayır	194	98
	Toplam	200	100

3.13.2.4. Güncel suç motivasyonu travmatik unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Katılımcıların güncel suç motivasyonunda travmatik yaşam olaylarının (Örn. boşanma, bir yakının kaybı, işten ayrılmak zorunda kalma) yer alıp almadığı incelendiğinde, %2'sinin (n=4) bu durumun söz konusu olduğu, %98'inde (n=196) bu durumun söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 35: Güncel suç motivasyonu travmatik unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Suç Motivasyonunda Travmatik Unsur Durumu		Sayı	%
	Evet	4	2
	Hayır	196	98
	Toplam	200	100

3.13.2.5. Güncel suç motivasyonu kurban olmayla ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Katılımcıların güncel suç motivasyonlarının kurban olarak belirli bir kişiye verilen karşılık (Örn. eş tarafından istismara uğrama, intikam alma, hesaplaşma) ile ilişkili herhangi bir unsur içerip içermediğine bakıldığında, %6'sı (n=12) için bu durumun söz konusu olduğu, %94'ü için böyle bir durumun söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 36: Güncel suç motivasyonu kurban olmayla ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Suç Motivasyonunda Kurban Olma Unsuru Durumu		Sayı	%
	Evet	12	6
	Hayır	188	94
	Toplam	200	100

3.13.2.6. Güncel suç motivasyonu ekonomik unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Katılımcıların güncel suçlarında ekonomik motivasyonun bulunup bulunmadığı incelendiğinde, %45'inin hırsızlık gibi mala karşı suçlar vb. ekonomik nedenlerle suça karıştığı, %55'i için ise (n=110) böyle bir durumun söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 37: Güncel suç motivasyonu ekonomik unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Suç Motivasyonunda Ekonomik Unsur Durumu		Sayı	%
	Evet	90	45
	Hayır	110	55
	Toplam	200	100

3.13.2.7. Güncel suç motivasyonu töreyle ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Güncel suçta töre/geleneğe ilişkin unsurların bulunup bulunmadığı incelendiğinde, 4 kişinin güncel suçunda bu unsurların yer aldığı, 196 kişi için ise bu durumun söz konusu olmadığı görülmektedir.

Tablo 38: Güncel suç motivasyonu töreyle ilişkili unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Suç Motivasyonunda Töre Unsuru Durumu		Sayı	%
	Evet	4	2
	Hayır	196	98
	Toplam	200	100

3.13.2.8. Güncel suç motivasyonu antisosyal unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Bireylerin suç işleme nedenlerinin antisosyal özelliklerle ilişkili olup olmadığının anlaşılması amacıyla antisosyallikle ilgili herhangi bir tanı alıp almadıkları sorulduğunda, %2'si (n=4) bu durumun söz konusu olduğunu, %98'i ise söz konusu olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 39: Güncel suç motivasyonu antisosyal unsurlar içeren hükümlülere ilişkin bulgular

Suç Motivasyonunda Cinsel Unsur Durumu		Sayı	%
	Evet	4	2
	Hayır	196	98
	Toplam	200	100

3.13.2.9. Başkalarının kabahati olarak değerlendirmelerine ilişkin bulgular

Bu noktada olmanın kendi davranışlarından kaynaklanmadığını, başkaları yüzünden bu noktaya geldiğini, kendi kabahatin olmadığını düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda, katılımcıların %52'sinin (n=104) evet yanıtını verdiği, %16,5'inin (n=33) bazen dediği, %31,5'inin (n=63) ise hayır dediği anlaşılmaktadır.

Tablo 40: Başkalarının kabahati olarak değerlendirmelerine ilişkin bulgular

Bşkalarının kabahati olarak değerlendirme		Sayı	%
	Evet	104	52
	Hayır	63	31,5
	Bazen	33	16,5
	Toplam	200	100

3.14. Katılımcıların Yanıtlarının Güvenilir Olma Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların yanıtlarının güvenilir olma durum değerlendirmeleri incelendiğinde, %87,5'inin (n=174) güvenilir bulunduğu, %12'sinin (n=24) güvenilir bulunmadığı, %0,5'inin (n=1) kısmen güvenilir bulunduğu anlaşılmaktadır.

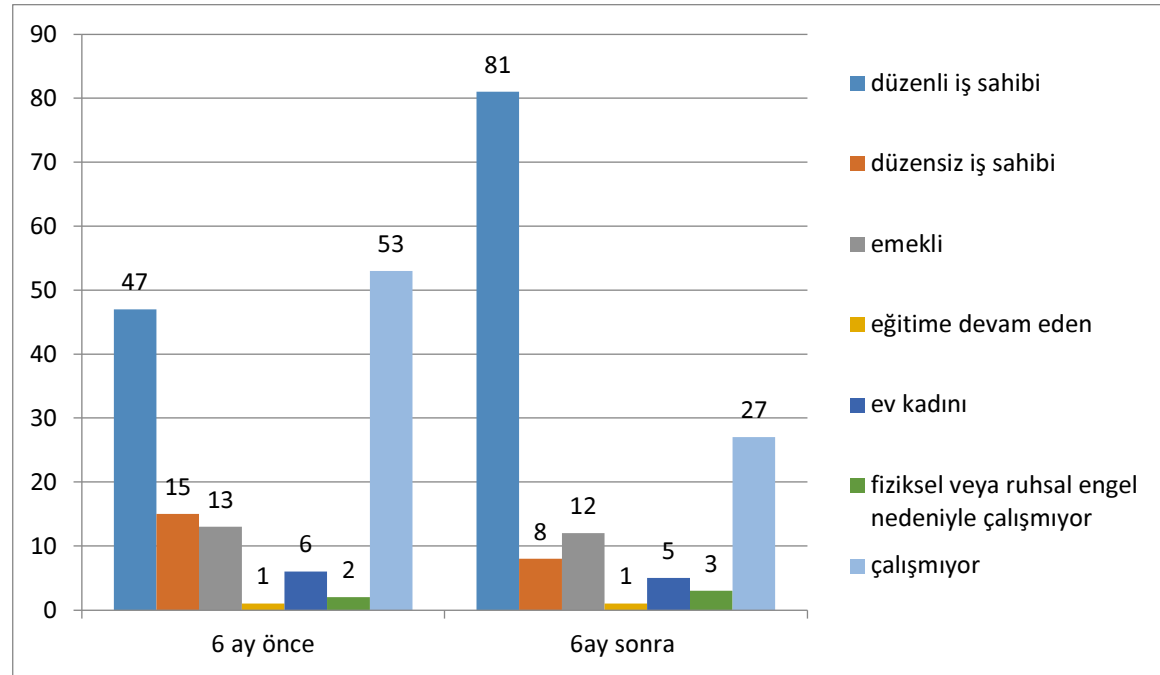
Tablo 41: Katılımcıların yanıtlarının güvenilir olma durumuna ilişkin bulgular

Yanıtlarının güvenilirliği		Sayı	%
	Evet	174	87,5
	Hayır	24	12
	Kısmen	1	0,5
	Toplam	200	100

3.15. Katılımcıların 6 Ay İçerisindeki İş Durumlarındaki Değişime Yönelik Çapraz Tablo Analiz Sonuçları

6 ay sonraki verilerine erişilebilen 137 kişiye ait bulgular incelendiğinde, işsiz olan kişilerin sayısının 53'ten 27'ye düştüğü, düzenli iş sahibi olan kişi sayısının 47'den 81'e yükseldiği görülmektedir.

Şekil 3. Katılımcıların 6 ay içerisindeki iş durumlarındaki değişime yönelik çapraz tablo analiz sonuçları

Yukarıdaki yer alan 6 ay öncesi ve sonrasına ilişkin veriler 2016-2017 yıllarında infazı devam eden dosya incelemelerini kapsamaktadır.

3.16. Eğitim Durumu ile 6 Sonraki İş Durumu Arasındaki İlişki

Katılımcıların eğitim durumunun 6 ay sonraki iş durumlarını yordayıp yordamadığının incelenmesi için öncelikle Pearson Ki kare(chi-square) testi yapılması amaçlanmıştır. Ancak hücre frekans sayısı 5'in altında olanların yüzdesi değerlendirildiğinde Fisher's Exact Test yapılması gerekli olmuştur. Test sonuçları anlamlıdır(0,029 $P < 0.05$). Başka bir deyişle, kişilerin eğitim durumu 6 ay sonra iş sahibi olup olmayacaklarının yordayıcısıdır.

TARTIŞMA

Araştırma kapsamında bireylerin suç motivasyonları incelenen konulardan biri olarak yer almaktadır. Bireylerin suç motivasyonlarına bakıldığında, araştırma konusu ile ilgili şekilde, ekonomik sebepler yüksek oranda görülmektedir. Katılımcıların %45'inin (n=90) güncel suç öyküsündeki suç motivasyonunun ekonomik unsurlar içerdiği anlaşılmaktadır.

Araştırmanın hipotezlerinden biri katılımcıların istihdamıyla bağlantılı olabilecek madde kullanımı ve diğer psikiyatrik faktörlerin eski hükümlülerde yüksek olmasıdır. Araştırma sonuçlarına göre hipotezle paralel olarak eski hükümlülerde madde kullanımı, kendine zarar verme davranışı, psikiyatrik tedavi öyküsü gibi psikolojik etkenlerin yüksek oranda olduğunu görülmüştür. Katılımcı bulgularına göre katılımcıların %31'inin en az bir kez madde kullandığı görülmüştür. Katılımcıların %20'sinde kendine zarar verme davranışı olduğu, %18,5'inin ise psikiyatrik tedavi öyküsü olduğu görülmekle, bunlar azımsanmayacak yüzdeler olarak değerlendirilmektedir.

İstihdam araştırmanın sonucuna göre önemli bir ihtiyaç olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %64'ünün cezaevinden çıktığında düzenli iş sahibi olmadığı görülmektedir. Denetimli serbestlik sistemine dâhil olmanın başındayken ve 6 ay sonrasındaki verileri kıyaslandığında bireylerin istihdam oranlarında denetimli serbestlik sürecinde artış olduğu görülmektedir. Düzenli işe sahip olan bireylerin %34'ten %59'a yükseldiği görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan çalışmanın amacı dünyada yüz yılı aşkın süredir uygulanan denetimli serbestlik sisteminin Türkiye’de göreceli olarak çok yeni olan uygulaması kapsamında bulunan eski hükümlülerin iş ve meslek ihtiyaçlarının ilgili faktörlerle ilişkilendirilerek değerlendirilmesi, hâlihazırdaki verilerin gözden geçirilerek gelecekteki çalışmalara ışık tutulmasıdır.

İstihdam araştırmanın sonucuna göre önemli bir ihtiyaç olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde bu durumun kullanılan ölçeklerde de dikkate alındığı görülmektedir. Örneğin, Suçlu Risk, İhtiyaç ve Güçlülükler Envanteri 130 maddeden ve alt ölçeklerden oluşmaktadır. Ölçek, dinamik, statik ve koruyucu güçlü yönler bileşenlerini içermektedir. İşle ilgili eğitimler de dâhil olmak üzere istihdam alt ölçeği koruyucu güçlü yanlar arasında değerlendirilmektedir (Miller, 2018:101).

Hapis cezası, mahkûmların hayat düzenlerinin alt üst olmasıyla sonuçlanabilmektedir. Birçok hükümlünün cezaevine girmesi, işlerini kaybetmelerine yol açmaktadır (Soytürk, 2013:42). Cezaevi nüfusundaki artış ve buna bağlı olarak giderek artan cezaevinden çıkan kişi sayısı göz önünde bulundurularak kamu kurumlarının işsiz eski hükümlülerin ihtiyaçlarına yanıt vermeye hazır olması gerekli görülmektedir. Bu çalışma eski hükümlülerin topluma entegrasyonu için temel unsurları içeren model programları göstermektedir. Bu temel unsurlar: hizmetlerde bütüncüllük, suçlu salıverilmeden önce hizmetlerin başlatılması, potansiyel işverenlerle uzun vadeli ilişkinin geliştirilmesi, işverenlerin eski hükümlüleri işe alması için ayrıcalıklar, uzun vadeli performans takibi. Güçlü istihdam ve eğitim önceliği olan hapis cezasına alternatif stratejiler önerilmektedir (Heinrich, 2000).

Çalışmamızın örnekleme ağırlıklı olarak erkeklerden oluşmakta, kadın katılımcı oranı çok az oranda yer almaktadır. Bu durum diğer çalışma örnekleriyle paralellik göstermektedir (Aydoğan, 2018:6).

Salıverilme sonrası başarının en önemli yordayıcılarından biri düzenli bir işe sahip olmaktır. Sonuç olarak, politika belirleyiciler yüksek suç işleme oranlarının eski hükümlülerin istihdamını geliştirme ihtiyacını getirdiğini belirtmektedir (Visser vd., 2005:295). Eski hükümlüler, sabıka kaydı vb. nedenlerle iş bulma konusunda zorlanmaktadır. Ancak eski hükümlülerin istihdamı, rehabilitasyonları açısından önemli bir konudur. Her ne kadar özel sektördeki firmaların eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu ortadan kalkmış ise de, kamu kurumlarında bu zorunluluk devam etmekte, İŞKUR Projeleri gibi eski hükümlülere özgü istihdam olanakları bulunmaktadır. Kamu kurumlarındaki zorunlu eski hükümlü çalıştırma oranı yükseltilerek bu olanaklar artırılabilir. Eski hükümlü kontenjanlarını doldurmayan kamu kurumlarının açıklarını doldurmalarının sağlanmasının verimli sonuçlar meydana getirebileceği değerlendirilmektedir. İlgili yükümlülüğünü yerine getirmeyen kurumlar için yaptırımların ağırlaştırılmasının yararlı olabileceği öngörülmektedir.

Eski hükümlülerin iş ve meslek ihtiyaçlarının karşılanması için açılacak olan kursların işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu alanlarda olması ve bu yolla istihdam edilebilirliğin

artırılması söz konusu olabilecektir. Ayrıca, kursların belirlenmesinde eski hükümlülerin yetenek ve ilgi alanlarının dikkate alınması verimi artırabilecek bir husus olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer önemli görülen faktör olarak, kayıtlı olmayan eski hükümlülerin her birinin İŞKUR'a kayıt olmasının sağlanarak İŞKUR'un yanısıra KOSGEB vb. kurumların girişimcilik ve diğer olanakları hakkında bilgilendirilmeleri ve meslek danışmanları tarafından uygun işlerin yanısıra, iş bulma becerileri (iş arama, iş görüşmesi yürütme, kendini tanıtmaya vb.) konularında yönlendirilmelerinin sağlanması gerekli görülmektedir.

Denetimli serbestlik sistemine dâhil olmanın başındayken ve 6 ay sonrasındaki verileri kıyaslandığında bireylerin işsizlik oranlarında azalma görülmüştür. 2014 ile 2017 yılları arasında denetimli serbestlikten yararlanan 2560 kişiyle yürütülen başka bir çalışmada, 467 (%27.7) kişinin denetimli serbestlik sisteminin iş bulmada etkili olduğu yönünde değerlendirmede bulunduğu anlaşılmaktadır (Ertan ve Demez, 2018:57). Elde edilen araştırma bulgularının bu sonuçları destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Daha önceki araştırma sonuçlarıyla örtüşen diğer bir bulgu ceza infaz kurumlarında yürütülen mesleki eğitim ve işe adaptasyon faaliyetinin salıverilme sonrasında eski hükümlünün istihdamıyla tamamlanmasının gerekli olduğu sonucuna varılmış olmasıdır (Engin, 2012:24). Söz konusu çalışmayla ortak olarak varılan diğer bir sonuç eğitim yetersizliğinin istihdamı güçleştiren unsurlardan biri olabileceğidir. Her ne kadar araştırma sonuçları temel eksikliğin meslekten ziyade istihdam olduğunu gösterse de, örneklemin eğitim seviyesine dair bulgular eğitim yetersizliği faktörünün önemini gözler önüne sermektedir. TÜİK 2017 verilerine bakıldığında, hem kadın hem de erkeklerde eğitim seviyesi ile paralel olarak işgücüne katılma oranı da artış göstermektedir. Ancak yükseköğretim dışındaki her eğitim düzeyi için, erkeklerin işgücüne katılma oranı, kadınlar için gözlenen oranların iki katıdır. Bununla birlikte, eğitim düzeyi arttıkça erkek işsizlik oranı azalma eğilimi gösterirken; kadınlar için yüksek eğitim düzeyinde bu sorunun daha belirgin olduğu görülmektedir (Yenilmez ve Kılıç, 2018:55). Denetimli Serbestlik kapsamındaki örneklemin çoğunlukla erkek olduğu göz önünde bulundurulduğunda araştırma sonuçlarının bu verilerle tutarlı olduğu söylenebilir.

Kamu politikalarının eski hükümlüler için sunduğu imkânlar yeterli görülmemektedir. Toplumsal dışlanma ve damgalanma nedeniyle zaten iş bulmakta güçlük çeken eski hükümlülerin diğer dezavantajlı gruplarla eşit fırsatlara sahip olmadığı ve kamu ve özel sektörde istihdam anlamında tercih edilmedikleri görülmektedir. Eski hükümlülerin içsel özelliklerindense asıl engelin toplumdaki ilgili sorumluların korku ve önyargıları nedeniyle eski hükümlülerini aşağı görmeleri ve tehdit olarak algılamaları olarak değerlendirilmektedir (Akpolat vd, 2019:19).

Araştırmanın hipotezlerinden biri katılımcıların istihdamıyla bağlantılı olabilecek madde kullanımı ve diğer psikiyatrik faktörlerin eski hükümlülerde yüksek olmasıdır. Araştırma sonuçları hipotezi doğrulamış, eski hükümlülerde madde kullanımı, kendine zarar verme davranışı, psikiyatrik tedavi öyküsü gibi psikolojik etkenlerin yüksek oranda olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda, eski hükümlülerin hem iş bulmalarını hem de işe devam etme motivasyonlarını etkileyen faktörler arasında yer alan madde kullanımı ve psikolojik

sorunların yapılan rehabilitasyon faaliyetlerinde hedef alınmasının gerekli olduğu ve istihdamlarına katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

Bireylerin suç motivasyonlarına bakıldığında ekonomik sebeplerin yüksek oranda görölməsi, söz konusu araştırma bulgularının, istihdam, mesleki faaliyetler ve suç işleme ilişkisinin önemini destekler nitelikte olduğu değeriendirilmektedir.

Hükümlülerin görüşlerinin alındığı bir çalışmada, iyileştirme faaliyetlerinin topluma yeniden uyum sağlamalarını kolaylaştırdıklarını ifade etmişlerdir. Yine hükümlüler, işsizlik sorunu ile karşı karşıya kaldıklarını ve geçimlerini sağlamakta güçlük çektiklerini belirtmektedirler. Bununla birlikte, hükümlüler denetimli serbestlik kapsamındaki faaliyetlere katılmakta işleri dolayısıyla katılmakta güçlük çektiklerini ifade etmektedirler. Bu sorunların bilinerek çözümü için bir takım yolların geliştirilmesi, topluma kazandırma amacına yönelik önemli bir husus olarak değeriendirilmektedir. Bu konuda çözüm geliştirilmesi amacıyla kaynaklar oluşturularak bütçe ayrılması yararlı olabilecektir (Çınar, 2015:89).

Denetimli serbestlik kapsamında yürütölen faaliyetler, yükümlülerin topluma kazandırılmasına katkı sağlayacak şekilde tasarlanmaktadır. Salıverilme sonrasında eski hükümlerin sorunlarının çözülebilmesi amacıyla devlet mekanizmalarının yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının etkin rol alması gerekli görölmektedir. Bu durum devlet mekanizmalarını destekleyici rol oynamakla birlikte eski hükümlölere yönelik desteğin daha etkin hale gelmesine katkı sunabilecektir.

Yalova Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde 30.12.2016–30.06.2017 tarihleri arasında işlem gören dosyaların retrospektif incelemesi, oluşarı ya da oluşabilecek ihtiyaçları belirlemek ve topluma uygun bir uygulama sunabilmek adına önemli görölmektedir.

Türkiye İş Kurumu; Çalışma, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü işbirliğinin artırılması ve daha çok faaliyet planlanması istihdam ve mesleki ihtiyaçlar açısından faydalı görölmektedir.

KAYNAKÇA

- Ada Ş, Peker A. (2012). Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulamasının Etkililiğinin İncelenmesi (Sakarya İli Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16(1): (425-38).
- Akpolat Y. Türkmen M., Kaya Y. ve Bozma K. (2019). Hükümlülerin Rehabilitasyonunda İstihdam ve AB Uygulamaları Londra: Transnational Press London.
- Alkan C., Doğan H. ve Sezgin İ.H. (1976). Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri. Ankara.
- Alp, L. (2014). *Dezavantajlı Grupların İstihdama Katılmaları: G20 Ülkelerindeki Başarılı Uygulamalar*. (Uzmanlık Tezi). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Alpagut, G. (2013). *Bireysel İş Hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Altan, Ö.Z. (1980). Eski Hükümlülerin Çalıştırılmasında Genel İlkeler ve Türkiye Uygulaması. *Eskişehir İ.T.İ.A. Dergisi*. (1). (324-327).
- Aydoğan, R. (2018). *Cezaevi Sonrası Denetimli Serbestlik Sürecindeki Hükümlülerin Suç, Damga ve Sosyal Dışlanma Bağlamında İncelenmesi*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi. İstanbul.
- Bayraktar, B. (2007). *Denetimli Serbestlik ve Bu Kavramın Ceza Adalet Sistemi İle Türk İnfaz Sistemine Getirdiği Yenilikler* .(Yayınlanmamış yüksek lisans projesi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. Kahramanmaraş.
- Bedük, M. N. (2002.) Türk İş Hukukunda Eski Hükümlü İstihdamı. *Çimento İşveren Dergisi*.16. (13-36).
- Bedük, M.N. (2010). Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Eski Hükümlü İşçi Çalıştırılması. *Kamu İş*; 11(2). (47-87).
- Buck, M.L. (2000). *Getting Back to Work: Employment Programs for Ex-Offenders. Field Report Series*. ABD: Public/Private Ventures.
- Bushway, S. (2003). *Employment Dimensions of Reentry: Understanding the Nexus between Prisoner Reentry and Work*. New York: New York University School.
- Cullen, F.T., Lutze, F.E., Link, B.G., Wolfe , N.T. (1989). The correctional orientation of prison guards: Do officers support Rehabilitation? *Federal Probation*. 53(1). (33-42).
- Çınar, A. (2015). *Denetimli Serbestlik Sistemindeki Rehabilitasyon Hizmetlerinin Hükümlülerin Yeniden Sosyalizasyonu Sürecine Etkileri: Aydın Örneği*. .(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın.
- Çocuklarla Çalışmada Politikalar, Standartlar ve Kurumlar arası Çalışma Stratejileri. (2010). Ankara: Adalet Bakanlığı.
- Çolak, H. ve Altun, U. (2006).“Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili İle Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler”, *Adalet Dergisi*, 25, 5.
- Decarpes, P. ve Durnescu, I. (2014). Probation and Community Sanctions. G. Bruinsma; D. Weisburd (Ed.), *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* içinde (s. 3957 – 3963). New York: Springer Rereference.

- Demirbaş, T. (2012). *Kriminoloji* (4. bs.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri El Kitabı*. (2006). Ankara: T.C Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifhaneleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı
- Dickson, S.R. ve D.L.L. Polascheck(2015). The role of release planning in the reintegration experiences of high-risk offenders. *The New Zealand Corrections Journal*,3(1).(18-23).
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji* (8 bs.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Duman, N. (2009). Hakkında Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilmiş Olan Uyuşturucu Madde Kullanan Hükümlülerde Psikosomatik Düşünce Biçiminin Rorschach Testi İle İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı
- Durak, Ş. ve Kaya, V. (2014). Türkiye’de İşsizlik ve İşsizliği Azaltmaya Yönelik Politikalar: Tarihsel Bir Bakış. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(2).(55–73).
- Engin, M.(2012). Suçu Önleyici Tedbirler Bağlamında Ceza İnfaz Kurumlarında Çalışma ve Eski Hükümlü İstihdamı. *Çalışma İlişkileri Dergisi*,3(2).(24-35).
- Erdoğan H. (1996). Ekonomik, Sosyal, Kültürel, Çevresel Yönleriyle Uluslararası Turizm, Bursa.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(17). (89-96).
- Erkul, İ. (1976). Eski Hükümlüler ve Çalışma Sorunları. *Eskişehir İktisadi İlimler Akademisi Dergisi*. (12). (386-387).
- Ertan, C. ve Demez, G.(2018). İçerideki Ses: Suça Yönelmiş Bireylerin Gözünden Denetimli Serbestlik Uygulamaları. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*,21(1).(42-70).
- Eğilmez, M. (2017). İşsizlik Artıyor. <http://www.mahfiegilmez.com/2017/02/issizlik-artiyor.html>
Erişim Tarihi 15 Mart 2018
- Görgülü, T. (2017). Denetimli Serbestlik Kurumlarında Adli Psikolojik Müdahaleler. Emre Şenol Durak, Mithat Durak (Ed.)*Adli Psikolojide Psikolojik Tedavi ve Rehabilitasyon* içinde (43-75).Ankara: Nobel Yay.
- Güngör, Ö. (1997). *Türkiye Hükümlülerin Meslek Edindirilmesine Yönelik Hizmetler ve Eski Hükümlülerin İstihdam Edilebilirliği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Healy, D., O'Donnell, I. (2008). Calling Time on Crime: Motivation, Generativity and Agency in Irish Probationers. *The Journal of Community and Crime Justice*, 55(1), 25 – 38. doi: <https://doi.org/10.1177/0264550507085676>.
- Heinrich, S.(2000). Reducing Recidivism Through Work: Barriers and Opportunities for Employment of Ex-Offenders
<https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=202837>
- İçli, T. (1993). Türkiye’de Suçlular: Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri (3. bs.). Ankara: AKM Yayını.

- İçli, T. G. (2011). *Türkiye’de Hükümlü Profili Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikler*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- İlkin A. ve DİNÇER Z.M.(1991). Ekonomik ve Sosyal Sorunlar Çözüm Önerileri Dizisi, TOBB Yayın No:217, Ankara.
- Japonya Hükümeti. (2016). Government-to-beef-up-jobs-program - for -formerconvicts. <http://www.japantimes.co.jp/news/2014/12/17/national/government-to-beef-up-jobs-program-for-former-convicts> Erişim Tarihi: 30 Kasım 2017.
- Kale, M. (2009). *Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sivas.
- Kamer, V. (2008). Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi. *Adalet Dergisi*, 31. (69-80).
- Kara, T. (2014). *Eski Hükümlünün İstihdamı ve Yaşanılan Güçlükler ve İŞ-KUR un Bu Konudaki Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. Ankara.
- Kaşıkcı, T. (2007). *İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Sakat ve Eski Hükümlü Çalıştırma Yükümlülüğü*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.
- Kavi E. ve S. Altun(2010). Sosyal İçerme Açısından Eski Hükümlülerin Girişimciliğe Yönlendirilmesi ve Denetimli Serbestlik Faaliyetleri. *Muharrem Öztel, Hüseyin Burgazoğlu* (Ed.) Uluslararası II. Trakya Bölgesi Kalkınma-Girişimcilik Sempozyumu, 1-2 Ekim 2010 İğneada- Kırklareli: bildiriler kitabı Cilt-1 içinde (449-463). Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Koçak O. ve S. Altun.(2010). Ceza İnfaz Kurumundaki Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin Hükümlü İstihdamına Katkıları. *Çalışma İlişkileri Dergisi*,1(1).(95-117).
- Latessa E.J. ve C. Lowenkamp.(2006). What Works in Reducing Recidivism?. *University of St. Thomas Law Journal*.3(3).(521-535).
- Lockwood S.K. ve J.M. Nally.(2010). Race, Education, Employment, and Recidivism among Offenders in the United States: An Exploration of Complex Issues in the Indianapolis Metropolitan Area. *International Journal of Criminal Justice Sciences*. 11 (1).(57–74).
- Mancini, A.R.(2006). *The Influence Of Probation Officers’ And Probationers’ Gender, Ethnicity, And College Major On Probation Officers’ Court Recommendations*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Lake University: Texas.
- McDonald, S. S., Baroody-Hart, C. (1999). Communication between probation officers and judges: An innovative model. *Federal probation*. 63(1). (42-50).
- McNeill, F. (2011). Probation, credibility and justice. *Probation Journal*, 58(1), 9 – 22. doi: 10.1177/0264550510388969.

- Miller, H.A.(2018). The Inventory of Offender Risk, Needs and Strenghts(IORNS). Jay P. Singh, Daryl G. Kroner, J. Stephen Wormith, Zachary Hamilton, Sarah L. Desmarais(Ed.). *Handbook of Recidivism Risk / Needs Assessment Tools* içinde (101-116). ABD: John Wiley & Sons.
- Morgenstern, C. (2011). Judicial Rehabilitation in Germany-The use of criminal record and the removal of recorded convictions. *European Journal of Probation*. 3(1). (20-35)
- Nursal, N. ve Ataç, S.(2006). Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Nursal, N.(2007). Uluslararası Cezaevi Standartları ve Denetimli Serbestlik, Ankara
- O'Beirne, M., Denney, D. ve J. Gabe.(2004). Fear of Violence as an Indicator of Risk in Probation Work: Its Impact on Staff Who Work with Known Violent Offenders. *The British Journal of Criminology*.44(1).(113-126).
- Ögel, K., G. Karadayı, G. Şenyuva ve E. Ö. Topsakal.(2014). Yetişkin Hükümlüler İçin Risk ve İhtiyaç Belirleme Formunun(YARDEF) Geliştirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 15.(132-140).
- Öksüz, N. (2007). *Mesleki Eğitim Kurslarının Kadınların İstihdam Edilebilirliğine Katkısı ve İŞKUR'un Üstlenebileceği Roller*. Uzmanlık Tezi, Ankara: T. C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.
- Picca, G. (1995). *Kriminoloji* (2 b.). İstanbul: İletişim.
- Reckless WC.(1961). The crime problem. New York: Appleton-Century-Crofts.
- Roy, N. (2012). An international perspective of how other countries prepare their prisoners for release. <http://www.penalreform.org/wp-content/uploads/2013/05/Reintegration-AMIMB-conference-291012.pdf> Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2019.
- Saldırım, M. (2011). *Hükümlü ve Tutuklu Eğitiminin Temelleri*. İstanbul: Zigana.
- Sanal, E.(2013). Aktif İstihdam Politikaları. *Toprak İşveren*, 99.(13-17).
- Savcı, İ. (2004). *Cezaevi İş Yurtlarında Çalışan Hükümlüler Bir Alan Araştırması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- Şahin, C. (2002). *Tahliye Öncesi ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım*. "Ceza ve Tedbirlerin İnfazında İnsan Haklarının Korunması" konulu 15. Hukuk İhtisas Semineri (Bildiri). Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Schwind, H. D. (1998). *Kriminologie: Eine praxisorientiert Einführung mit Beispielen* (9. bs.). Heidelberg: Hüthig Jehle Rehm.
- Sludder, R.D., Reddington, F.P. (1993). An empirical examination of the work ideologies of juvenile and adult probation officers. *Journal of Offender Rehabilitation*. (20). (115-137).
- Sludder, R.D., Saap, A.D., Langston D.C. (1994). Guiding philosophies for probation in the 21. century. *Federal Probation*. 58(2). (3-10).
- Silverman, M. (1993). Ethical issues in the field of probation. *İnternational Journal Of Offender Therapy and Comparative Criminology*. (37). (85-94).

- Smith, D. (2005). Probation and social work. *British Journal Of Social Work*. 35. (621-637).
- Sims B, Jones M.(1997). Predicting Success or Failure on Probation: Factors Associated with Felony Probation Outcomes. *Crime & Delinquency*. 43, (314-27).
- Soytürk, S. (2013). *Hükümlü ve Tutukluların Sosyal Hizmet Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi: Karaman M Tipi Kapalı-Açık Cezaevi Örneği*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Şahin, B. ve Sevimli Y. Aktif İstihdam Politikaları Kapsamında Uygulanan İşgücü Yetiştirme Kursları ve İşkur'un Önemi. *Hukuk Ve İktisat Araştırmaları Dergisi*,5(1).
- Taş, H.Y. (2011). İşkur'un Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin İstihdam Üzerine Etkileri: Yalova İşkur Örneği. *Journal of Social Policy Conferences*.61(2).(153-176).
- Uşan, M. F. (2013). Bireysel İş Hukuku. Ufuk Aydın ve Fatma Kocabaş (Ed.), *İşin Kişiler Bakımından Düzenlenmesi* içinde (189 - 208). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Talas, C. (1977). *Ekonomik Sistemler*.Ankara: Doğan Yayınları.
- T. C. Kalkınma Bakanlığı (2014), Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018: İstihdam ve Çalışma Hayatı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: T. C. Kalkınma Bakanlığı.
- TOBB (2003), Bölgesel Gelişim Raporu-I-Batı Akdeniz Bölgesi, TOBB Araştırma Yayınları No:1, Ankara.
- TÜİK, (2017). İşgücü İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007 Erişim Tarihi 26 Mart 2018
- Türkiye'de Denetimli Serbestlik Hizmetlerinin Gelistirilmesi Semineri*. (2005). Ankara Hakimevi: T.C Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler Daire Başkanlığı
- Turhan, F. ve Altıkat, A.(2012). Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,2(2),1-46.
- Visher, C.A., Winterfield, L. & Coggeshall, M.B.(2005). Ex-offender employment programs and recidivism: A meta-analysis. *J Exp Criminol*, 1.(295).
- Waller, J.T.. (2003). *The Effectiveness Of Probation İn West Virginia:A Study Examining The Practices And The Views Of Probation Officers In West Virginia*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marshall Üniversitesi.Master of Science: West Virginia.
- Wilson, D. B., Gallagher, C. A., Coggeshall, M. B. & MacKenzie, D. L. (1999). *Corrections Management Quarterly* 3(4), 8–18.
- Wilson, D. B., Gallagher, C. A. & MacKenzie, D. L. (2000). *Journal of Research in Crime and Delinquency* 37(4), 347–368.
- Yakışır, B.(2006). *Türkiye'de Tutuklu ve Hükümlülerin Yeniden Sosyalleştirilmesi*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

- Yaşar, G.(2006). Cumhuriyet Dönemi Anayasalarında Sosyal ve Ekonomik Haklar Çağdaş Anayasalarda Ekonomik ve Sosyal Haklar ve Ödevler, Uluslararası Seminer.
- Yavuz, H. A. (2011). *Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Yavuz, H.(2012). Historical Development Of Probation In The Turkish Criminal Justice System,*TBB Dergisi*,100, 318-342.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yenilmez F. ve Kılıç E.(2018). Türkiye’de İşgücüne Katılma Oranı-İşsizlik Oranı İlişkisi: Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Dayalı Bir Analiz. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(2). (55–76).
- Yurtseven, S.Sevimli. (2008). 30.12.2005-15.06.2007 Tarihleri Arasında İstanbul Kadıköy Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde İşlem Gören Dosyaların Retrospektif İncelenmesi. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Zaim, S. (1997), Çalışma Ekonomisi, 10.bs., İstanbul, Filiz Kitabevi

İNTERNET KAYNAKLARI

- http://cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/03/Antakya_Probation_in_England_Wales_presentation.pdf
Erişim tarihi: 30 Kasım 2017.
- http://www.iydb.adalet.gov.tr/dokumanlar/makaleler /almanya_hollanda_abd.pdf. Erişim Tarihi: 30 Kasım 2017.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/09/20090919-12.htm> . Erişim Tarihi:06 Mayıs 2019.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19403.pdf> Erişim Tarihi:06 Mayıs 2019.
- <https://www.memurlar.net/haber/1121/eski-hukumlularin-istihdami-hakkinda-tuzuk-iscilere-yonelik.html> Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2019.
- <https://media.iskur.gov.tr/16787/engelli-ve-eski-hukumlu-calistirmayan-isverenlerden-tahsil-genelge.docx> Erişim Tarihi:06 Mayıs 2019.
- <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.13447&sourceXmlSearch=&MevzuatIlski=0> Erişim Tarihi: 06 Mayıs 2019.
- http://tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?ust_id=110&vt_id=1. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2019.
- https://www.djj.state.fl.us/Parents/what_is_probation.html Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2019.
- <http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/mevzuat/kanunlar/dskanunu.pdf>. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2019.
- <https://www.gov.uk/guide-to-probation/overview> Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2019.
- <https://media.iskur.gov.tr/25441/2018-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2019.
- <https://www.britannica.com/topic/probation> Erişim Tarihi: 5 Ekim 2019.
- <http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/mevzuat/kanunlar/6291.pdf> Erişim Tarihi: 6 Ekim 2019.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/08/20160817-18..htm> Erişim Tarihi: 6 Ekim 2019.

http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/istatistik/2019/agustos_2019.pdf Erişim Tarihi: 6 Ekim 2019.

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27693&utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+tuikbulten+%28TÜİK Haber+Büldenleri+%28Son+1+Ay%29%29 Erişim Tarihi: 6 Ekim 2019.

<https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> Erişim Tarihi: 6 Ekim 2019.

<https://media.iskur.gov.tr/13574/2013-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 7 Ekim 2019.

<https://media.iskur.gov.tr/13575/2014-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 7 Ekim 2019.

<https://media.iskur.gov.tr/13576/2015-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 7 Ekim 2019.

<https://media.iskur.gov.tr/13577/2016-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 7 Ekim 2019.

<https://media.iskur.gov.tr/13578/2017-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 7 Ekim 2019.

<https://media.iskur.gov.tr/25441/2018-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 7 Ekim 2019.

<https://www.phila.gov/rise/riseservices/Pages/default.aspx> Erişim Tarihi: 8 Ekim 2019.

<https://www.prisonfellowship.org/> Erişim Tarihi: 8 Ekim 2019.

<https://salve.edu/> Erişim Tarihi: 8 Ekim 2019.

<https://www.theguardian.com/international> Erişim Tarihi: 8 Ekim 2019.

<http://www.cte.adalet.gov.tr/> 8 Ekim 2019.

<http://www.iydb.adalet.gov.tr/> 8 Ekim 2019.

Ek 1: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Araştırmanın Adı : Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezasının İnfazına Karar Verilen Yükümlülerin İş ve Meslek İhtiyaçlarının Retrospektif İncelenmesi

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

LÜTFEN DİKKATLİCE OKUYUNUZ !!!

Bu çalışmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunmaktasınız. Bu çalışmada yer almayı kabul etmeden önce çalışmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme sonrası özgürce vermeniz gerekmektedir. Size özel hazırlanmış bu bilgilendirmeyi lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınıza açık yanıtlar isteyiniz.

ÇALIŞMANIN AMACI NEDİR?

Bu çalışmada amaç denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar verilen yükümlülerin iş ve meslek ihtiyaçlarının incelenmesidir.

KATILMA KOŞULLARI NEDİR?

Bu çalışmaya dahil edilebilmeniz için gönüllü olmanız gerekir.

NASIL BİR UYGULAMA YAPILACAKTIR?

Çalışmada herhangi bir anket uygulaması yapılmayacaktır. Sadece daha önce denetimli serbestlik kapsamında size sorulan iş ve meslek ihtiyacı durumunuz vb. bilgileriniz izniniz olursa alınacak, **KESİNLİKLE İSİM, SOYİSİM, ADRES, TELEFON VB. KİMLİK VE İLETİŞİM BİLGİLERİNİZ KULLANILMAYACAK, HERHANGİ BİR YERDE YAYINLANMAYACAK, DENETİMLİ SERBESTLİK HİZMETLERİNİN GİZLİLİK İLKESİNE BAĞLI KALINACAKTIR.**

KATILIMCI SAYISI NEDİR?

Araştırmada yer alacak gönüllülerin sayısı 200 kişidir.

ÇALIŞMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI YARAR NEDİR?

Bu araştırmada yükümlülerin iş ve meslek ihtiyaçları belirlenerek, bu ihtiyaçlara yönelik sosyal politikaların geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

ÇALIŞMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI RİSKLER NEDİR?

Olası herhangi bir risk öngörülmemektedir.

KATILMAMA İLİŞKİN BİLGİLER KONUSUNDA GİZLİLİK SAĞLANABİLECEK MİDİR?

Size ait tüm kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır ve araştırma yayınlansa bile kimlik bilgileriniz verilmeyecektir,

Çalışmaya Katılma Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri gösteren 1 sayfalık metni okudum ve sözlü olarak dinledim. Aklıma gelen tüm soruları araştırmacıya sordum, yazılı ve sözlü olarak bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğime karar vermem için bana yeterli zaman tanındı. Bu koşullar altında, söz konusu araştırmaya ilişkin bana yapılan katılım davetini hiçbir zorlama ve baskı olmaksızın büyük bir gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Bu formun imzalı ve tarihli bir kopyası bana verildi.

GÖNÜLLÜNÜN		İMZASI
ADI SOYADI		
TARİH		

ARAŞTIRMA EKİBİNDE YER ALAN VE YETKİN BİR ARAŞTIRMACININ		İMZASI
ADI&SOYADI		
TARİH		

Ek 2: Bakanlık uygulama izin yazısı

T.C.
YALOVA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
Bakanlık Muhabere Bürosu

Sayı : B.M. 2016/3878
Konu : Tez için izin talebi

13/01/2017

YALOVA DENETİMLİ SERBESTLİK MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi yazı ile; Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Bölümü Yüksek Lisans Programı öğrencisi Baykul ALTIN'ın Doç. Dr. Hacı Yunus TAŞ'ın danışmanlığında haklarında Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF) düzenlenen 200 hükümlünün meslek, iş, yaş, eğitim vb. sosyo-demografik bilgilerinin 1 Ocak-30 Haziran 2017 tarihleri arasında incelenebilmesi için yapmış olduğu izin talebinin uygun görüldüğüne dair Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 10/01/2017 tarih ve 3799 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Yıldırım ÖZGÜR 38712
Cumhuriyet Başsavcısı
 e-imzalıdır

EK:1

Bu evrak, elektronik imza ile imzalanarak DYS üzerinden gönderilmiş olup, ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.

Yalova Cumhuriyet Başsavcılığı
Dahili Tel : 129

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat Telefonu : 0 (226) 814 86 11
Faks : 0 (226) 812 53 60

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana: <http://vatandas.uyap.gov.tr/adresinden> y/wAx7a - 1SawV/N - KP2nVC5 - 1EHoBY=

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 46985942/22/3799
Konu : Tez İçin İzin Talebi

10/01/2017

YALOVA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : 19.12.2016 tarihli ve BM.2016/3878 sayılı yazı.

İlgi yazı ile; Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Bölümü Yüksek Lisans Programı öğrencisi Baykul ALTIN'ın Doç. Dr. Hacı Yunus TAŞ'ın danışmanlığında yürüttüğü "Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezasının İnfazına Karar Verilen Hükümlülerin İş ve Meslek İhtiyaçlarının Retrospektif İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında, Yalova Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde haklarında Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF) düzenlenen 200 hükümlünün meslek, iş, yaş, eğitim vb. sosyo-demografik bilgilerinin 1 Ocak-30 Haziran 2017 tarihleri arasında incelenmesi için izin talebinde bulunulduğu bildirilmiştir.

Söz konusu yazı ve ekleri incelenmiş olup, Baykul ALTIN'ın Doç. Dr. Hacı Yunus TAŞ'ın danışmanlığında, ses kaydı ve görüntü alınmaması, hükümlülerin rızalarının alınması ve kimlik bilgilerinin gizli tutulması, bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi ve Genel Müdürlüğümüzden onay alınmadan çalışmanın hiçbir şekilde kullanılmaması ve yayınlanmaması koşullarıyla, denetimli serbestlik müdürlüğünün görevlileri nezaretinde ve müdürlüğün işleri aksatılmadan söz konusu çalışmanın Yalova Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde belirtilen tarihler arasında gerçekleştirilmesi uygun bulunmuştur.

Tez çalışması süresince adı geçen öğrenciye yardım ve kolaylık gösterilerek, gerekli tedbirlerin alınması hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Cengiz ÖNER
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

*Baevrak elektronik imza ile imzalanarak DYS üzerinden gönderilmiş olup, ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
Koruma Kurulları ve Mağdur Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü
Konya Yolu No:70 Beşevler 05330 ANKARA
Telefon: (0312) 204 13 64 Faks: (0312) 223 97 44

Ayrıntılı bilgi için iribab: Nilgün ESKİ ÖZDEMİR Şb. Md.
e-posta: ds.kl.indhsm@adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.cic.adalet.gov.tr

UYAP Bilişim Sistemindeki bizi dolunana http://yatondas.uyap.gov.tr adresinden AEY8UYs - IfpUsFi - IC9mBwQ - qxKeKo= ile erişebilirsiniz.

ÖZGEÇMİŞ

Baykul ALTIN, 26.04.1988 tarihinde Yalova’da dünyaya gelmiştir. İlköğretim, orta öğrenim ve lise eğitimlerini Yalova’da tamamlamıştır. 2014 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Bölümü’nden mezun olmuştur. 2016 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği Pedagojik Formasyon Eğitimini tamamlamıştır. 2015 yılında başladığı Yalova Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalının Sosyal Politika Programı’nda yüksek lisansına hâlen devam etmektedir.

